

& ff. de sol. l. quod morte. §. j. ver. dico igitur.

A D D I T I O. Imò adiungitur sibi alius, cum quo administrat, secundum Ang. Vide in canonista, not. in c. venerabili. de off. dele. in ver. suspectus. ubi cōcludit gloss. quod prælatus de dilapidatione denotatus, seu accusatus, t̃quam suspectus ab administratione remouetur sine pendente, nisi primò probeatur suspectus de dilapidatione male administrando.

• a Suscepta. i. Incepta.

• b Decefferit. s. accusatione pendente.

• c Extinguitur.

Quia non, nisi ut ab ea remoueat, intenditur: sed ex quo mortuus est, verè remotus est: & quod hic dicitur, si tutela morte tutoris finiat, idem est si quocūque alio modo finita tutela sit: vt ff. eo. l. pe. §. pe.

N. A. • Extinguitur suspecti. Quia morte rei accusatio perimitur, & eius eximiationi parcitur. l. j. & pass. C. si reus, vel accus. mort. sit.

• Si quis tutor. **C A S V S.** Cornelius tutor: res ad vicium, cultumq; pupillo necessarias non suppeditabat, ac ne suppeditare cogere, latitabat, neque sui copiam faciebat. quid remedi? Permittitur pupillo bona illius possidere, indèque sibi res necessarias suppeditare. An ipse pupillus ea bona administrabit? minimè. sed curator constituetur, cui etiam potestas datur, ea quæ tempore deteriora sunt futura, vt vestes, iumenta, pelles diuenerere. Quid si tutor præsens sit, sed pupilli bona dicat esse tenuia, neque pupillum eis ali posse? Distinguo. Nam aut falso id

dicit: quo casu plectitur à magistratu: aut verè, ac sedulo, ac tunc excusatur. Quid, si quis pecuniam dediderit ut sibi tutela curatiove deferretur? similiter plectitur: quod etiam dicimus

in liberto, qui malitiosè, ac fraudulenter in tutela filiorum nepotumve sui patroni versatus erit. Corn. Vib. §. d. Decernantur. Per iudicem. **A D D I T I O.** Ita quod semper ex reatu patrimonij aliquid superfit, per text. in l. ius alimentorū. §. primo. ff. ubi pu. edu. deb. Ange.

• e Ut in possessione. sed multa indici poterit: vt ff. de arbit. l. non distinguemus. §. si arbit. & facit. ff. eo. l. impuberibus. §. si. **N. A.** • In possessionem bonorum. Prius Edictis, id est, libellis euocatur l. 7. §.

ultim. ff. hoc tit. Deinde tria sequuntur decreta. Primum dat bonorum possessionem ad dies triginta, ac tum prætorium pignus dicitur. Sed bona tantū custodiuntur. l. x. ff. de acquir. poss. Sequitur secundum decretum, vt bona illa administrantur, & quæ seruando seruari non possunt, vendantur. Sequitur tertium, cum præter auctione diuendi bona permittit. l. pe. C. de ho. auct. iud. • f Eius. Alias est tutoris in tex. alias non est: sed tamen subauditur. ff. eo. l. impuberibus. Sed alij dicunt eius. s. pupilli: vt administratio tutoris auferatur.

• g Hec opi. falsi est. quia non esset cōmuniacina tutoris punire. Ideo tene primā. Præterea non esset bona grammatica, si verba ad pupillum referrentur. Syl.

• h Mutatur. Causa custodiæ: non vt eis alatur, sed vt cautum sit pupillo si male

malè gessit tutor, sed ex suo: vt ff. vbi pu. edu. de l. si. in si.

¶ Si quis. scilicet tutor.

¶ b Decerni. Puta, si negat alimēta posse decerni, i. dari. & quod sequitur, si hoc per men-

dacium, &c. sit de responsione.

¶ c Per mendacium. Quid, si non dicat per mendaciū, imò verū dicat: nun-

quid de suo alere tenetur? Res.

nō: vt ff. vbi pu. edu. de l. iij. §. si.

¶ d Remittendū. Sed non remo-

uendum: vt ff. cod. l. tutor. §.

tutor.

¶ Tene contra-

rium, quod im-

remouetur, vt

probat text. in

l. §. tutor in illa

implicatiua, e-

tiam. Syl.

¶ Ad Præfectum

vrbi. Non enim

Prætoris, sed

Præfecti vrbi

officiū erat in

damnatos ani-

maduertendi. l.

j. §. 2. de offic. Præf. vrbi.

¶ Placuit. hoc ideo: quia maior pœ-

na imponetur, quā remorio: vt ff.

de offi. Præf. l. prima. §. item solu-

uent.

¶ Remittitur. s. puniendus extra ordi-

nem: vt ff. de tute. l. in eos. Et not. hic

argu. contra eos doctores, qui pecunia

dara, sibi acquirunt scholares: vt ff. de

offi. Præf. vrbi. l. j. §. item solent, & in

authen. vt ea quæ vocantur Insinuati-

ua. §. j.

¶ Remittitur. Ob hoc etiam vt ingra-

tus accusari potest, vt C. de l. & eo. lib.

l. iij. & facit. C. eod. l. j. & ij. & ff. eo. l. li-

bertus, quæ est lex ij.

¶ Nouissimè. C A S V S. Cæcilius tu-

tor maliciōse, ac fraudulenter pupilli

rem administrabat. dicebat eum remo-

uendum esse. quid si satisfationem, ac

fideiussores dare velit rem pupilli sal-

uam fore? nihilominus abdicabitur.

Quamuis enim ille sexcentos fideius-

sores præbeat, non tamen minimum mu-

rat, sed parauit facultatem diuinus pu-

pilli fortunas interuertendi. Cor. Vib.

¶ Not. non esse standum cautioni, vbi

periculum si pareat. Item, quod non est

danda occasio delinquendi. Syl.

¶ Qui fraudulen-

ter tutelam gerit,

licet satisfationē

de indemnitate of-

ferat, tamē vt sus-

pectus remouetur.

Arctinus.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

di & in re familia-

ri facultatem præ-

stat.

¶ Nouissimè: au-

tem sciendum est

eos, qui frau-

dulenter tutelam

administrent, e-

tiam si satis of-

ferant, remo-

uendos esse à tu-

tela: quia satisfat-

io tutoris pro-

positum maluo-

lum nō mutat, sed

diutius grassan-

ope exceptionis: & solum teneatur respectu illius duntaxat mouentis, quæstionem ad 5. stipulatio. & ibi per Bart. 1af.

¶ Suspectum. CASVS. Ebutius T. Semproniu vitricum suu tutorem habuit (vt ait Liuius) fœdissimis moribus, sceleratū, & sodomiticū, bacchanalibū- que deditum. *¶* quæro, nunquid ob improbos mores abdicare

possit? maximè. Quid verò? Antonius haud magna cum re, sed fide plenus, an ob inopiam, quamuis fidelis, remouebitur? minime. Corn. Vibul.

¶ Not. quòd plus valent boni mores, quàm diuitiæ. Syl.

¶ 2a Suspectum. Nam tutorem suspectum non facultates paræ, sed fraudulenta, vel callida conuersatio in rebus pupillaribus commendat, id est,

probat. Hæres verò solis facultatibus paruis, suspectus habetur creditoribus: vt hic. & ff. de pri. cred. l. si creditores.

¶ b Remouendus non est. Imò videtur quòd sic: vt C. de tut. & cur. qui nò satisfecit. l. ij. quæ est huic cōtra. Sol. ibi non repellitur propter paupertatem: sed quia nò satisfecit. hic autem satisfecit. potest tamè ille se excusare. quod dic, vt suprà titulo primo. §. sed & propter paupertatem. Est tamen huic curator adiungendus: vt §. de curat. §. interdum. & C. eo. l. pietatis. §. quòd si nihil. & C. de periculo tuto. & curatorum. l. j.

¶ Quamuis pauper est. Ergo neque diuitiæ idoneum, neque paupertas suspectum faciunt. l. si creditore. §. ff. de reb. auctor. iud. possid.

R. A.

Institutionum Imperialium Libri primi Finis.

DE

DE RERVM DIVISIONE,
& acquirendo ¹ ipsarum
dominio.¹ Titul.
² Ipsi.
³ Ipsi.

⁴ Dictum est de personis, sequitur de rebus, ut promissum supra, de iure natura. gen. & ciui. s. fin. de quibus dicitur usque ad titulum de oblig. & in hoc medio dicitur, qualiter acquiruntur res iure naturaliter ut à singulorum. usque ad titulum de usufructu. Item, qualiter iure ciuili: ut ab inde in antea. Itē, qualiter iure singulari: ut usque ad titulum de testam. Itē, qualiter per vniuersitatē: ut ex testamento, vel instituto, vel simili modo: ut à titulum de testam. usque ad titulum de oblig. Accursus.

⁵ Superiore libro. Ille titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primò, continetur istum librum ad præcedentem. Secundò, incipit tractatum. Secunda ibi, Modo videamus. Item, ista secunda subdividitur principaliter in duas partes. Nam primò ponit de rebus communibus iure naturali, de publicis, de iis, quæ sunt vniuersitatis, & de iis, quæ in nullius boni sunt: & omnia ista per exempla clarificat. Secundò ponit qualiter res acquirantur de iure gentium, & efficiantur priuatarum. Secunda ibi, singulorum autem. Et illa secunda subdividitur loco suo. Redeo ad primam, quæ subdividitur in quatuor partes. Primò, ponit exempla de communibus. Secundò, de publicis. Tertiò, de iis, quæ sunt vniuersitatis. Quartò, de iis, quæ nullius sunt. Secunda ibi, Fluminaria. Tertia ibi, vniuersitatis. Quarta ibi, Nullius autem. Accursus.

INSTITUTIONUM, seu elementorum D. Justiniani liberatissimi principis.

LIEBER II.

TITVLVS I.

DE RERVM
diuisione [& acquirendo ipsarum
dominio.]

⁶ Hæc quidē naturali ratione cōmunia sunt omnium, aer aqua producēs, mare & litorea maris, & si quid in eis inuenitur.

Hæc verò in nullius dominio sunt res sacræ, sanctæ, & religiosæ.

CASVS Accuratè sanè, ac diligenter mihi de personis hætenus explicati. Quare perge, quæso, nisi molestū est, ac mihi de rebus itidem diligenter explicato. Quænam est principalis, ac

Vniuersitatis autem theatra, stadia, & quæ sunt generis eiusdem.

Ea verò singulorū sunt, quæ modis quā plurimis nostri sunt domini, ac dicuntur priuata.

⁷ Secundam iuris prudentiæ partem, quæ est de rebus, pertractandam sumit Imperator. Et summā rerum diuisionem annexat.

⁸ Superiore * libro de iure personarum * exposuimus: modò ^b videamus de rebus, quæ vel in nostro patrimonio, vel extra ¹ patrimonium nostrum

so. usque huc.

⁹ b Modo sicut promissimus. supra de iure natur. s. fin.

¹⁰ c Patrimonio. scilicet aptitudine. Aptæ enim sunt esse in patrimonio, ut res pro derelicta habita.

AD I I I I O. Res in patrimonio esse dicitur, quæ in hereditatem venire potest: extra patrimonium, quæ non potest. ut l. bona. ff. de bon. poss.

¹¹ d Vel extra. scilicet aptitudine quia non sunt aptæ, ut sint in patrimonio: ut sunt res sacræ, vel religiosæ, ut infra eodem § nullus. Interdum tamen dictæ res sunt in patrimonio, ut si ab hostibus capte sint: ut ff. de relig. l. cum loca. similiter res profanæ extra patrimonium nostrum sunt: si religiosæ adhærere, ut ff. de rei vindicatione. l. quæ religiosæ.

¹² Extra patrimonium. Patrimonium N. A. generaliter pro quibusvis rebus quæ in bonis

summa rerū diuisio? Alię in patrimonio nostro sunt, nempe quæ ad heredes transcurrunt, quæque in dominio, quæque in dominio nostro sunt. Alię extra patrimonium, quæ nullo modo in bonis nostris, vel dominio dici possunt, aut in hereditatem singulorum veniunt. Quædam enim naturali iure, &c. C. Vib.

¹³ Not. distinctionem text. l. 1. ¹⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ²¹ l. 1. ff. de iur. iur. ²² l. 1. ff. de iur. iur. ²³ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ²⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ³¹ l. 1. ff. de iur. iur. ³² l. 1. ff. de iur. iur. ³³ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ³⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴² l. 1. ff. de iur. iur. ⁴³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁴⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵² l. 1. ff. de iur. iur. ⁵³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁵⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶² l. 1. ff. de iur. iur. ⁶³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁶⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷² l. 1. ff. de iur. iur. ⁷³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁷⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸² l. 1. ff. de iur. iur. ⁸³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁸⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁰ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹¹ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹² l. 1. ff. de iur. iur. ⁹³ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁴ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁵ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁶ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁷ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁸ l. 1. ff. de iur. iur. ⁹⁹ l. 1. ff. de iur. iur. ¹⁰⁰ l. 1. ff. de iur. iur.

bonis nostris sunt, usurpatur: hoc est, quæ alienari & adquiri possunt. l. j. ff. de usufr. leg.

¶ 2 Habentur. Talis diuisio hic sumitur. Rerum enim alia sunt in patrimonio, alij extra, quæ videtur

insufficiens: nã alia sunt nec in patrimonio, nec extra, vt seraientes: vt ff. de usufructu legato. l. j. contrã. Sed Ioan. dicit, quod hic pueris loquitur simpliciter. nã quædam pro docendis pueris dicuntur, quæ aliis

non dicerentur: vt ff. de act. & obligat. l. obligationum. in fin. quod non est verisimile, quod propter pueros male loquatur: vnde non placet. Alij dicunt hic de corporalibus rebus tantum loqui: quod est falsum: quod colligitur ex continuatione huius tituli ad quatuor sequentes. Nos diximus seruitutes esse in bonis nostris, cum earum nomine agamus: & excipiamus: vt ff. de acq. re. do. l. rem. & l. flamas. Quod autem in d. l. dicitur, eas non esse in bonis, nec extra, dicitur ideo: quia per se non consentur: vt est possessio tigni in domo positi: quia non intelligitur rignum, dum durat domus, per se: vt ff. de usufructu. l. cum qui.

¶ Et hæc gl. communiter approbatur. Syl.

¶ b Quædam hic sit alia diuisio.

¶ c Communia sunt. Non tamen agitur communi diuidim. secundum Placen. A D D I T O. Quia non possunt stare sine re, vel persona, cuius sunt. l. si aliena. hoc iure. cum similib. ff. de usufructu. Angel. Arret.

¶ d Omnium. s. vfu, non proprietate, vt dicitur infra eo. s. & quidem.

¶ e Publica. quasi populi, s. omnium populi: vt s. tit. j. s. consequens. & infra eo. s. flumina. Aliis dicitur publicum, quod est huius populi vel illius tantum, vt campus Martius: vt C. de sacrosanct. eccle. l. fin. & hoc dicitur magis vniuersitatis. Accur.

¶ f Quædam publica. Pro. quædam publica rebus: Quæ eadem publica. Nõ enim quadriperita, sed triperita tantum est distributio.

¶ g Vniuersitatis. Vt s. eo. vniuersitatis.

¶ h Nullius. Vt ff. de cod. s. nullius.

¶ i Quæ. s. quæ sunt singulorum: nec etiam ad superiora refertur.

¶ k Ex subiectis. infra eod. s. singulorum. vsque ad fin. tit.

tur: sicut ex subiectis apparebit.

¶ l Hæc, quæ scribuntur hic sunt communia omnium: & ideo ad litus maris accedi potest, dummodo abstinetur à villis, & locis ibi positis. Aretinus.

¶ m A. s. v. s. Quæro, suntne quædam res omnia hominum communes, vt æquæ sunt Annibalis, ac Fabij: æquæ Cyri, ac Tomyris, æquæ Cannibalium, ac Indorum: æquæ Monarchæ, ac pauperis Christiani: sunt, inquit, nimirum que natura parens omnium omnibus æqualiter largita est. aer, aqua profluens, mare, & quia ad mare nõ licet nisi per litus accedere, litus quoque. Licet enim æquæ pauperissimo Christiano, ac diuissimo Principi aerẽ ducere: & Diogeni manũ aquam ex flumine haurire, ac Dario magno Persarum regi: & Codro in litore maris inambulare, ac Croesus Lydorum regi. Sed licebitne Diogeni si villam in litore maris, aut monumentum, aut ædes edificare: voluntati sui dolij obesse videatur, euertere minime. quid ille? quia singulorum hæc sunt non omnium. Quid autem de Tyberi, aut Rhodano, aut sequana, licetne cuius de populo Romano, aut Lugdunensi, aut Parisiensi in eo & nauigare, & piscari? Iure Romano licet. Sed ecce fluctus maris exæstuat æstate longius, quam hyeme. volo autem ibi monumentum facere, vbi hyeme non exæstuat. licetne? minime. litus enim est, quousque maximus hybernus fluctus peruenit. Hæc vsque ad scriparum Cor. Vibul.

¶ n Not. quæ dicuntur communia de iure gentium. Item, quod ius gentium appellatur ius naturale. Item, quod accidentia concreta debent regulari secundum eorum subiectum. Item, quod litus maris non prohibetur alicui, dummodo ab ædificiis ibidem positis

¶ o Et quidem. Diuiditur in quatuor partes. Primò, ponit dictum. Secundo, ex dicto infert. Tertio, illustratione restringit. Quarto, rationem restrictionis assignat. Secunda ibi, Nemo. Tertia ibi, Dũ tamẽ. Quarta ibi, Quia non sunt. Aretin.

Sententia
res sunt
in bonis
nostris.

Publica
quid sit.

N. A.

his abſtineat. Item not. quid ſit litus
maris. Sylueſt.

• a Naturali iure. i. iure gētium, quod
est naturali ratione inducētum. ut ff. de
iustit. & iur. l. omnes. 5. quod verò. de
quo hic loqui-

tur: vt infr. cod.
§. singulorum. &
in fin. huius §.
nam iure natu-
rali primus
etiā alia essent
communis,

† Naturali iure. Naturale ius hic appellat, quod ius gentium.

¶ b Communia.
non tamen agi-
tur, cōmuni di-
uidendo, secun-
dum Placen. ni-
si postquam fa-
cta fuerunt oc-
cupantium. Et

quod dicit om-
nium, scilicet,

ysu, non propri

† Omnia sunt
si quibus interd

• c Profluens.i.

¶ d Mare. Sic H
rum.j.g. si quis

Et per hoc.

cum sit accessio
tamen. Sed con

tamen. Sed contra fit. ne quid in loco publico. l. litora. vbi dicitur litora esse populi Romani. Sed illud est verum quo ad iurisdictionem: verè tamen sunt communia, vt hic. sic C. de quadriennij prescriptione. l. bene à Zenone. secus in ripa fluminis, quæ non est publica, licet flumen sit publicum, vt l. cod. de riparum. ibi, sed proprietas. Et potest esse ratio: quia inundatio fluminis rarò euenit: & ideo potest esse utilitas in proprietate ripæ. At mare assidue inundat: vnde parua esset utilitas, non ergo proprietas quaeritur: vt C. de bo. qua. lib. l. fin. §. fin.

1. Dic tria consideranda. Primò vsus, & hic est de iure naturali primæo communis omnibus animantibus. Secundò, potestas acquirendi dominium per occupationem, & hæc est de iure gentium, & solis hominibus conuenit. Tertio, iurisdicctio, & protectio, & hæc est populi Romani. sct.

¶ Villis. Ab alio ibi positus. & habet
duas significationes, licitur enim casa,

vel insula quædam, in qua non habi-
tatur, sed vel retia ponuntur, vel pro-
pter aquam illuc confugitur, vel fru-
ctus reponuntur: ut hic, & ff. de usufru.
l. arboribus. in prin. si verò ibi habita-

¶ Flumina & por-
tus sunt publica.
Et litus maris di-
citur, quantò plus
extendi potest.
Aretinus.

¶ Flumina autem omnia¹*, & portus publica sunt † : i-
deóq; ius piscandi
omnibus^m cōmu-
neⁿ est in portu,
fluminibusque. Est
autē litus^o maris,
quatenus 'hyber-

re gentiū, sicut est mare: imò eōrum,
qui ibi aedificauerunt: vt ff. eod. l. in
tantum.

* k' Sicut est mare. huic continua, quod est supra statum. s. est autem.

¶ Flumina autem omnia, s. perpetua:
vr Padus, & Rhenus, quod epim sup

privata, vt iostata in agris posita, quæ
crescunt, & decrescunt, quæ quâdoque
curiunt, quâdoque non: vt ff. de flu. &
ne quid in flu. l. j. §. ij. & ff. eod. l. nemo.
in fin.

¶ a Hybernus. id est, hyemalis: quando vento vnde trahuntur. q. d. quantumcunque mare aliquo tempore plus extenditur in hyeme, vel ætate, tantum est litus eius.

¶ b Excurrit.

Hic continua, quod est j. cod. §. litorum.

¶ Riparum.

CASSI. Sex.

Roscianus fundū

habebat, qui Ty-

berim (ut ait Ci-

cero) tangebatur.

quæro, ripa Ty-

beris, ea parte

qua Roscianus

fundus eū per-

tingit, estne pu-

blica? nondum

video quid quæ-

ras. Hoc quæro,

nux præcella, &

fructuosissima

ibi nata est: li-

cetne cuius in

arborescens con-

scendere, & nu-

ces illas auferre?

minimè proprietas

enim ripæ est Roscij.

An ergo non li-

cebit eò appellere,

& funes ei nuci al-

ligare? Imò verò.

Vsus enim est pu-

blicus.

¶ Litorum.

THEMA Aliud ergo

vsus est, aliud proprietas.

Quid igitur

de litore? Eius vsus est communis (ut

dixi) idèque publicus. Proprietas au-

tem est nullius, id est, communis om-

nium. ita enim vox, Nullius, hic acci-

pienda est. Duo insequentes §§. per se

facile intelliguntur. Corn. Vib.

¶ Not. quòd licet riparum vsus publi-

cus sit, proprietas tamen eorum est,

quorum prædiis adherent. Item, quòd

vsus litorum publicus est, sicut & ma-

ris. Item, quòd licet ædificare, siccare

retia, & huiusmodi. Item, quòd pro-

prietas litorum in nullius bonis est.

Item, quòd illud quod est omnium,

potest dici nullius. Syluest.

¶ c Riparum. id est, fluminis.

¶ d Iure gentium. id est, de iure gen-

tiarum: vel id est, omnibus gentibus pu-

blicè patet.

N. A. ¶ Ipsius fluminis. Quem initio com-

muniem appellat.

N. A. Onus aliquod. Id est, sarcinas na-

uium, unde actio oneris auersi.

N. A. ¶ Cuilibet liberum. At nunc cōtrario

iure gentium non est liberum. Nani-

gantibus enim & piscatoribus tribu-

tum imponitur, ac vestigal, quod pe-

dagium vocant. Titulo, Quæ sint Re-

galia, de feud.

¶ ues ad eas appel-

lere*, funes* ar-

boribus ibi natis

relegare, onus ali-

quod in his repo-

nere, cuilibet li-

berum t est: sicut

per ipsum flumen

nauiare: sed pro-

prietas earum il-

lorū t est, quorum

prædiis hærent &

qua de causa ar-

bore quoque in

eisdem h natæ eo-

rundem i sunt.

¶ Litorū quoque t

vsus publicus t est,

qui sui vel alien. iur. sunt in fin. ibi,

nec cuiquam &c. & C. de iud. l. nemo.

& ff. solut. matrim. l. etiam. §. licet. Sed

contra credo: ut ff. de usu. & habi. l. fin.

& ff. de usufruct. l. acquisitum. §. item

Nerva.

¶ k Litorum. s. maris: ut sequitur.

¶ Litorum quoque. Litus, & vsu, &

proprietas commune, seu publicum

est. Ripa, vsu communis; proprietas

priata: itaque recedente flumine, au-

getur agri dominium l. j. §. 4. D. hoc

titulo.

¶ l Publicus. suprà eod. §. & quidem.

ibi, & per hoc &c. contra. Sol. dicit

Pla. omnia esse publica, & e contra.

scilicet ratione quorundam vsuum, ut

eccetam mare quàm flumina, & lito-

ra, & ripa in vsu animantium sunt, &

in bibendo, & in abluendo, & com-

morando & similia, quæ exigit na-

tura. Sed ius piscandi, quod in iis est,

solum comperit hominibus, & retia

siccandi, & quædam similia. portus

tamen dixit esse publicos, non com-

munes. Sed Ioan. dicit nulla comu-

nia esse publica, vel e contra. Ea enim

demum sunt communia, quæ cum sint

in vsu omnium animantium: tamen

occupantibus conceduntur: ut lapilli,

& gemmæ in litore maris, ut infrà

eod.

¶ e Farū. scili-

cet, riparum.

¶ f Illorum. sci-

licet, hominū:

quorum, &c.

¶ g Hærent. Sed

quid. si via pu-

blica est in me-

dio inter flumē,

& agrum? Resp.

idem quod hic:

ut ff. de acqui-

rendo rerū do-

mi. l. maris.

¶ h In eisdem. s.

ripis.

¶ i Eorundem.

Sed quid si pi-

scator vult li-

gare: dominus

vult incidere?

Videtur domi-

nus præferendus:

ut suprà de iis

qui sui vel alien. iur. sunt in fin. ibi,

nec cuiquam &c. & C. de iud. l. nemo.

& ff. solut. matrim. l. etiam. §. licet. Sed

contra credo: ut ff. de usu. & habi. l. fin.

& ff. de usufruct. l. acquisitum. §. item

Nerva.

¶ k Litorum. s. maris: ut sequitur.

¶ Litorum quoque. Litus, & vsu, &

proprietas commune, seu publicum

est. Ripa, vsu communis; proprietas

priata: itaque recedente flumine, au-

getur agri dominium l. j. §. 4. D. hoc

titulo.

¶ l Publicus. suprà eod. §. & quidem.

ibi, & per hoc &c. contra. Sol. dicit

Pla. omnia esse publica, & e contra.

scilicet ratione quorundam vsuum, ut

eccetam mare quàm flumina, & lito-

ra, & ripa in vsu animantium sunt, &

in bibendo, & in abluendo, & com-

morando & similia, quæ exigit na-

tura. Sed ius piscandi, quod in iis est,

solum comperit hominibus, & retia

siccandi, & quædam similia. portus

tamen dixit esse publicos, non com-

munes. Sed Ioan. dicit nulla comu-

nia esse publica, vel e contra. Ea enim

demum sunt communia, quæ cum sint

in vsu omnium animantium: tamen

occupantibus conceduntur: ut lapilli,

& gemmæ in litore maris, ut infrà

eod.

eod. s. item lapilli. & f. eod. l. item lapilli. Sed publica non solum non conceduntur occupanti, imò interdicta proponuntur, ne quid in eis fiat. ff. ne quid in loco publico, & de flumi. & aliis titu. Præ-

terea quomodo potest esse, quod ait Placen. cum in diuisione supraposita, veluti duæ species oppositæ ponantur, communia & publica: vt s. eod. in princip. Proinde quod dicit hic, publicus, id est, communis, vel publicus, quo ad usum communem, non quo ad proprietatē.

A D D I T I O.
Cuius respectu vera est opinio Ioan. nam communia sunt re-

licta sub suo iure naturali primæuo, quo omnia erant communia: nec in aliquo sibi iusgentium derogauit: cum propter eorum incomprehensibilitatem in solius Dei dominio remanserint. Publica verò, veluti comprehensibilia totius populi de mundo per iusgentium fuere applicata dominio.

¶ a Iusgentium, id est, de iuregentium.

¶ b Maris. scilicet, vsus publicus est.

¶ c Sicut retia. Hysteron proteron. i. ordo conuersus: vt ff. eod. l. riparum.

¶ d Eorum. scilicet litorum.

¶ e Nullius. s. hominis singularis omnium autem sunt: & sic differt ab illo s. nullius. infra statim posito.

¶ f Nullius esse. Notandum, mare, & litus, hoc loco dici nullius, quod initio dictum erat commune, velut in l. fluminum, 24. ff. de dam. inf. vt bipertita tantum possit esse diuisio l. iij. & l. iij. ff. ne quid in loc. publ.

¶ g Vniuersitatis. Quæ etiam publica quandoque dicuntur, id est, vnus populi. vt C. de sacrosanct. eccles. l. fin. in princ. Sed aliter accipitur. supra eod. s. flumina. nam loquitur ibi de illo, quod est publicum omnium populorum.

¶ h Vniuersitatis. Vniuersitas quæuis ciuitas est extra Romanam, vel corpus, vel

collegium: & hæc sunt quæ publica proprie dicenda essent: nisi nomen hoc proprie ad populum Rom. pertineret. l. publica. ff. de verb. sign.

¶ i g In ciuitatibus. Et ciuitatum sunt.

¶ h Theatra. & Theatra, id est, inspicio, vt in arena Veronensi.

¶ i Stadia. Stadium est octaua pars milliarij, quod Hercules currebat vno anhelitu, vt legitur in historiis.

¶ k Similia. Quæ sunt ad delectationem populi, vt latæ viæ, & picturæ in passio.

¶ l Et si qua alia, scilicet, necessitatis causa facta, vt curia communis palatii, nauigium:

¶ m Et si qua alia, scilicet, necessitatis causa facta, vt curia communis palatii, nauigium:

¶ n Et si qua alia, scilicet, necessitatis causa facta, vt curia communis palatii, nauigium:

¶ o Et si qua alia, scilicet, necessitatis causa facta, vt curia communis palatii, nauigium:

A D D I T I O. Dicite ex mente doctorum quod hæc omnia dicuntur vniuersitatis, & quo ad dominium, & quo ad usum communem: vt hic, & l. sicut. s. j. ff. quod cuiuscunque vniuers. Est tamen differentia inter res vniuersitatis: quia quædam vniuersitatis appellantur, & quo ad dominium, & quoad usum communem, vt sunt theatra, & stadia, quædam verò sunt vniuersitatis quo ad dominium, & quo ad usum particularia, vt sunt prata vniuersitatis, ex quibus commodum percipitur in particulari. & ita dicunt doctor. Christoph.

¶ Nullus autem. Ista pars vsque ad s. singulorum. diuiditur in quatuor partes. Primò, ponit, quæ sunt in nullius bonis. Secundò ponit exemplum de rebus sacris. Tertiò, de religiosis. Quartò, de sanctis rebus. Secunda ibi, sacræ res sunt. Tertia ibi, Religiosum.

Quar 2

Quarta ibi, sanctæ quoque. Et quamlibet partem summabo per se.

¶ a Nullius. scilicet hominis, vel hominum, nec possunt esse, sed sunt in bonis Dei, hominum censura siue dispositione. & sic nō obstat, quod posset dici de communibus & publicis rebus vniuersitatum quæ videntur nullius esse: quæ esse possunt, & sunt hominum, licet non hominis singularis. Item contra. j. eod. §. feræ. Solut. ut ibi.

¶ Sacræ res sūt. CASV. p. Clodius Ciceronis domum auctoritate sua euerit, ibiq; signum meretricis cuiusdā Tangræ posuit, adēque Dæ, libertatis esse dixit: neque in ea consecratione ius Pōtificium obseruauit.

quæro an ædes illæ sint sacræ? minime. Pōtiffes enim soli res sacras constitunt. licebatne olim anathemata, id est dona illa, quæ Romani suis Diis donabant, vendere? ut si candelabrum illud ē gemmis clarissimis, opere mirabili perfectu, quod Syriæ reges Capitolino Ioui posuissent, si Verres illud furatus non esset, minime. Iustinianus tamen ob captiuorum redemptionem permisit. Sed ecce: Locus ritè consecratus erat: dirutum est templum: manetne sacer locus? manet. Et quæ sunt res sacræ hoc tempore? Reditus, siue vectigalia ecclesiarum, quæ debentur alendis ministris Euangelij, & pauperibus scholasticis. Qui sunt sacrilegi? Ventres otiosi, gurgites, & belluones honorū ecclesiæ qui abdōnati, quasi Ioui suo, seruiunt, qui bona pauperibus relicta, & scholasticis obligant, quorum gemit sub pondere terra. Corn. Vibul.

¶ Not. quid si sacrum. item, q; sacra, etiā Imperialibus decretis prohibentur alienari, excepta causa redemptionis captiuorum. Item, q; nemo sibi sacrum propria auctoritate constituit. Item, quod locus ubi est ecclesia, ea diruta, remanet sacer. Syl.

¶ a Pontiffes. id est, Papam & episcopos. Sed nunquid Imperator dedicare potest? Videtur, quod sic: ut ff. eod. l. sacra. §. j. ubi dedicat. id est, potestatem dedicandi datam olim Imperatores erāt sacerdotes:

¶ Sacræ res sunt, quæ ritè, & per pontiffes^b † Deo consecratæ sunt, veluti ædes sacræ, & donaria^d †, quæ ritè ac ministerium Dei dedicata sunt. quæ etiā^c per nostram constitutionem † alienari, & obligari prohibuimus, excepta § causa redemptionis captiuorum. Si quis

ut in canonibus dicitur. Vel dic, dedicat alij, puta episcopo permittendo siue requisitione, vel concedit, scilicet requisitus.

† Per Pōtiffes. N. 4. Vide l. ix. §. ij. ff. hoc tit. ubi Iustinianus simile quid de Ecclesiasticis, ritibus retinuit, de huiusmodi ritibus inculcat.

¶ Vera solutio est, quod loquitur secundum tempora anti-

qua, quando potestas religionis non erat restricta ad Pontiffes; ut hodie. Syluest.

¶ b Aedes sacræ. Hic locus dicitur sacer. ut hic, & sanctus: ut C. de sacrosan. eccles. l. sancimus j. Item religiosus: ut in authen. ut religiose domus.

¶ c Et donaria. Alias dona, id est thuribula, & cruces, & calices. Accurs.

† Donaria. Donata, siue dona, sunt N. 4. ἀνάθημα. l. sancimus. 18. C. de sacros. eccles. l. vj. ff. ad leg. Jul. peculat.

¶ d Quæ etiam. scilicet donaria. non autem referas ad ædes sacras. nam illæ nullo modo possunt alienari: ut in authen. de alie. & emphyt. §. & quoniam cognouimus. Accurs.

¶ e Constitutionem. ut C. de sacrosan. eccles. l. sancimus. Accursus.

¶ Dic tamen, quod illa constitutio nihil valet: quia communiter cōcludunt doctores. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. quod etiam illæ leges, quæ in beneficium ecclesiarum sunt factæ ab Imperatore. ex defectu potestatis non valent. Syluest.

¶ f Excepta. Nam hominū animæ quibilibet rebus proponendæ sunt: ut C. de sac. san. eccles. l. sancimus. j. in fin. Item, propter debitum, si quod habet ecclesia: ut in authen. de alien. & emphyt. §. hoc etiam super ipsis. Item, propter alimenta pauperum: ut xij. q. ij. cano.

cano. aurum habet ecclesia. Accur.

AD DITTO. Vnde versus: Vtilitas, incommodum, Pietasque necesse, Res alienari permittunt ecclesiarum.

¶ Vide tex. in authen. hoc ius porre-
ctum. C. de sa-
crofanc. eccl. &
ibi doct. Syl.

N. A. † Auctoritate
sua. Sacra res,
superis, reli-
giose, inferis
consecrabatur:
sed stante Rep.
a populo, post
a principe im-
petranda pote-
tas erat. l. vj. l.
ix. ff. hoc tit.
Religiose Diis

inferis a signa-
bantur. Varro,
& Cicero. Reli-
giosum a relin-
quendo dedu-
cunt: quoniam
in arando, lo-
cus in quo quis
humatus erat,
relinquebatur,
ne reliqui vio-
larentur. Vide
l. ij. & l. ix. C. de
Religios.

† a Profanum. i. Non sacrum.

† b Sacer adhuc manet. Desinit tamen
esse sacer, si ab hostibus capiatur. vt j.
de inutil. stipul. §. primo. & ff. de relig.
l. cum loca. Item, locus ille reli-
giosus esse desinit, quando ea remo-
uentur, quae talem eum reddebant: vt
ff. eodem. l. sacra. §. illud. & de relig. l.
antepe. in fine.

† Religiosum. **C. A. S. V. S.** Quomodo
locus olim fiebat religiosus? Humato
in eo cadauere. Quid, si locus est mihi
cum Tullio communis? vtriusque con-
sensu opus est. Quid, si commune sit
sepulchrum? etiam aliis inuitis licet.
Ego dominus erui fundi. tu habebas
vsum fructum: possumne illum sine tuo
consensu religiosum facere minimè. Lo-
cus iste est Cæcilij, volente & consenti-
te ipso hominè humati, postea queri-
tatur & negat se eum habere: manet
locus religiosus. manet. Cor. Vib.

† c Vnusquisque. Alium in sacro: vt su-
pr. eodem. §. sacra.

AD DITTO. Hodie tamen de iure
canonico requiritur auctoritas epi-

scopi. c. pen. & fin. extra de consecrat.
eccl. vel alia. ista tamen civilis religio-
sitas impedit loci alienationem secun-
dum Ias. & Ang. hic.

† d Mortuum. scilicet totum, vel sal-
tem caput: cu-
ius imagine co-
gnosceimur: vt
ff. de religio. l.
cum in diuersis.
in fine. Quid si
partialiter ca-
put est in diuer-
sis locis? Respō.
illum esse reli-
giosum: vbi est
maior pars: vt
arg. ff. de statu
homi. l. quæri-
tur. & j. de vulg.
substit. §. & si ex
disparibus. Si
autem equali-
ter, neuter, se-
cundum Io.

† Religiosum lo-
cum vnusquisq; c
sua voluntate facit,
dum mortuum in-
fert in locum suum.
In communem au-
tem locum purum,
inuito socio, infer-
re non licet: in
commune verò se-
pulchrum etiam
inuitis & cæteris,
licet inferre. Item,
si alienus vsus-
fructus est, pro-
prietarium placet
nisi consentiente

† e Locum purum. id est, Qui neque
sacer, neque sanctus, neque religiosus
est. ff. de relig. & sumpt. fune. l. ij. §. pu-
rus autem locus. vide glos. in cap. abo-
lenda. extra de sepulch.

† f Inferre non licet. Extraneos. nam
ipse socius rectè ibi sepeliri potest,
etiam sine consensu cæterorum: maxi-
mè cum non est alius locus in quo se-
peliatur: vt ff. de relig. & sumpt. fune. l.
plures.

† g Inuitis. Hoc fauore religioni: iam
facta: alias contrariè. vt ff. de relig. l. iij. §. pu-
rus autem locus. vide glos. in cap. abo-
lenda. extra de sepulch.

† h Vsum fructus. scilicet loci puri: arg.
ff. de usu. & habi. l. fin.

† i Proprietarium. Nisi consensu fiat fru-
ctuaris: vel nisi reatorum, qui vsum
fructum legauit, velit sepelire hæres: vt
ff. de relig. l. ij. §. si vsum fructum.

† k Consentiente. Quid si primò con-
sentiente. D.

† l. quod concla-
ue. ff. de damno

† m. concedere. D.

† n. concedere. D.

Sensu. post posuit ante illationem? Respon. sufficit semel voluisse: ut d. de aqua plu. ar. l. in diem. & j. proxi. §.

A D D I T I O. In text. ibi. Ratum non habuerit, expungendam esse hoc lo-

co negationem, quodamodum & in l. in tantum. §. religiosum ff. eod. cens. t. Ant. Augu. emenda-

o cella
o regio

tio. lib. j. cap. iij. sedque probat eum ex Pandec. Florentin. tum ex Theophilo Gre-

co institutionum interprete atque ita in huius lo-

ci sensu erit, locum: religiosum fieri, si quamvis non conceden-

te domino illatus sit mortuus, si modo id re-

tum postea do-

minus habue-

rit.

¶ Sanctæ quoque CA S S V S. Cu-

ius sunt muri, & portæ vrbis

usufructuario, locum religiosum non facere. In alienum locum cōsentiente domino, licet inferre: & licet postea ratum nō habuerit quān- larus est mortuus, tamen locus reli-

giosus fit. ¶ Res sanctæ sunt portæ & muri ciuitatum, quasi pœna legali firmata. Item leges pœna-

les propriè vocan-

tur sanctiones. A-

reum

¶ Sanctæ quoque

Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

sancti dicitur hominum respectu dū taxat: quia lœdi sine capiti pœna non possunt, & ideo sacri quadam- nus dicuntur. l. secunda. ff. ne quid in sacro lo. Sic legatorum corpora sa-

cro sancta dicuntur. l. vltima. ff. legat. Sic leges, propter pœnæ adiectionē san- cte appellatur. l. sanctio. §. i. ff. de pœn. c. a Muri. §. ciuitatis Romanæ. [Et tunc est pœna capitis. l. h. ff. eo. & ibi not. Syl.] Quid de ciuitate alia, vel castro? Respon. nec ibi quicquid sacerdoti sine auctoritate Presidis: ut ff. eo. l. sacra. §. muros, vel forte vniuersari licet, non privato: vt C. de pub. l. omne.

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

¶ Resum dominia

cro sancta dicuntur. l. vltima. ff. legat. Sic leges, propter pœnæ adiectionē san- cte appellatur. l. sanctio. §. i. ff. de pœn. c. a Muri. §. ciuitatis Romanæ. [Et tunc est pœna capitis. l. h. ff. eo. & ibi not. Syl.] Quid de ciuitate alia, vel castro? Respon. nec ibi quicquid sacerdoti sine auctoritate Presidis: ut ff. eo. l. sacra. §. muros, vel forte vniuersari licet, non privato: vt C. de pub. l. omne.

A D D I T I O.

Ista glossa sancto

lo te. & ff. not. ad hoc, quod illi

suble agunt, imo etiam contra me

qui domos construunt contiguas, seu

adhaerentes muris ciuitatis, vel castris

ut ff. eo. l. sacra. §. muros. Placen.

¶ b Sanctos. id est, firmos à sanctio

N. A.

eius, qui contrafecit, consecratur.

Singulorū. Ista est secūda pars principalis huius tituli, quæ diuiditur in quinque partes principales. Primo, qualiter acquiruntur nobis res, quæ in nullius bonis

sunt. Secundo, qualiter acquiruntur ea, quæ sunt alterius, ex facto nostro, ex pmissione, vel fidei commisso. Tercio, quando usufructuarius, vel bonæ fidei possessor facit fructus suos. & quid contineatur appellatio fructuum. Quarto, ponit vnum casum exceptionem à prima parte, videlicet, quod ea quæ sūt in nullius bonis, non tamen in totū efficiuntur occupantis. Quinto, quando per traditionē, vel non in personā certam, vel incertam dominium transferatur. Secunda ibi in §. cum

ex aliena materia. Tertia ibi, si quis ante. Quarta ibi, in §. thesauros. Quinta ibi, in §. per traditionem.

¶ a. Dicimus. Sed ubi? Respondi. supra de iur. natu. §. primo. ibi, quod verò naturalis. Vel supra de iur. natu. §. sed naturalia. Vel melius. §. eo. §. & quid.

¶ b. Dicimus. Dic quod iura glo. videtur approbare ultimam opin. hic posita in gl. sed illa non videtur. vel. aut in §. in ver. quod verò. §. de iur. nat. an. iure civili. Ut usufructio, arrogatione, successione, depotatione, monitione: de quibus incipiet dicere. infra de usufructu.

¶ c. Vetustiore. Sic ff. de iur. im. l. sepe.

N. A. Ipso genere humano. Ergo ante ius gentium, quod dominiorū distinctio inducitur. l. §. ff. de iur. & iure. Respexit igitur ad occupationem: unde prima rerū dominia cœperunt. l. §. ff. de adq. poss.

¶ d. Rerum natura. i. Deus.

¶ e. Prodidit. i. statim cum procreauit Deus gentes, statim fuit ius gentium.

¶ f. Magistratus creari. 1.º gentium magistratus creauit. Magistratus vero à leges. d. l. v. de iur. & iur.

nere humano & rerum natura d. prodidit. c. ciuilia autem iura tunc esse cœperunt, cum & ciuitates condidit, & magistratus creari, & leges scribi cœperunt.

¶ g. Horum, quæ subiciuntur, dominia præoccupanti iure gentium conceduntur. Et in alieno occupata fera occupanti quæritur.

¶ h. Annotato, alienum fundum, domino reluctante, ingredi nemini licere.

¶ i. Fera igitur be-

sa cuncto lisse, effugit: deinde Titus cum interfecit, nuquid ut fuit et me? minime. Quid si modo tam effugisset, & cō adhuc eo videretur? sequi tamen aut vix, aut ne vix quidem possem: & Titus cum interfecerit, nihilominus et Titus. C. vi.

¶ k. Cicili. de fin. l. i. l. etia. hominum causa natus ait, & Chrysippi sententia, ut ad suā utilitatem sine inuidia utatur: & quæadmodum, inquit, in theatro, quauis cōmune sit ciuibus, seu loci iure quisque tenet, quæ occupabit, si in urbe inuidia cōmuni non aduersetur ius, quominus sua quoque ciuium sit.

¶ l. Fera igitur. Quia à vetustiori incipiendum est, igitur, &c.

¶ m. Pisces. Piscari in alieno lacu, vel N. A. stagno: venari & aucupari in alieno agro licet. l. iniuriarum. 17. §. de iur. l. tertia. §. de adq. rer. dom. Quia fera nullius sunt, & quicquid, vel in

l. 2

suo, vel in alieno capitur, non quod suum, aut alienum est, capitur, sed quod nullius est. l. usufruct. 6. ff. de usufruct. et quoniam alienum aditu sui fundi prohibere licet, qui feram, sine domini permissu in alieno capitur, sui illam non facit. l. Diuus. 16. ff. de seru. rustic. pred. l. in laqueum. 55. de adq. rer. dom.

o id est.

o capitur per D.

Res aliena est in usu se prem modu quif.

o id est.

et a Caelo, id est, aere.

et b simul atque. i. statim postquam, &c. Sed nunc quid res sacre conceditur occupari. vt ff. eo. 5. nullius. Resp. Res dicitur esse in nullius bonis sex, vel septem modis. Natura, vt hic: Facto, vt ff. eo. 5. pe. Item tempore: vt ff. de acqu. rer. do. l. nunquam. 5. thesaurus. Et in his tribus locum habet hanc regula, nisi quod in thesauro de acquirentia dimidium domino soli restituitur: vt ff. eo. 5. thesaurus. Item censura: vt ff. eo. 5. nullius. Item casu, vt in hereditate iacente, quae vicem domini repraesentat: vt ff. de stip. ser. in princip. Item, culpa hominis, vt si ceciderit seruum agrotantem vt C. de la. li. tol. l. j. 5. Sed sciunt. & etiam hic. Item, iuris naturalis constitutione: vt liber homo, vt ff. de verb. obliga. l. inter stipulantes. 5. sacrum.

c Nec interest. Quo ad acquirendum dominium.

d Venandi. Aliud si causa requirendi fugituum meum: vt C. de ser. fug. l. ij. Quod in odium seruorum inductum est: secus in aliis: nisi sint indicia: quia non perquiruntur in fundis, aut domibus alienis, vt hic per docto. Syl. J Vel gladiis colligenda causa: vt ff. de gladi. leg. l. vnic. vel vt recipiam pecuniam,

stare, & volucres, & pisces, & omnia animalia, quae mari, caelo, & terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. Nec interest, feras bestias, & volucres, utrum in suo fundo quis capiat, an in alieno. Plane, qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, potest a domino, si is praeviderit, prohiberi, ne ingrediat, Quicquid autem venatorum ceperit, eo

quam ibi abscondi. vt ff. ad exhi. l. thesaurus. vel si vindemiam quam emi, tollere me venditor prohibeat: vt ff. de actio. empt. l. qui pendente.

Adde idem, si via erat diruta. l. si locus. 5. ff. de quib. ad. seru. amit. Syl.

vsque: tuum esse intelligitur, donec tua custodia coercetur. Quum vero tuam euaserit custodiam, & in libertatem naturalem sese receperit, tuum esse desinit, & rursus occupantis fit. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cum vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, vt difficilis sit eius persecutio.

Licet fera syluestris ab aliquo vulneretur, ita vt verisimiliter possit capi: tamen non efficitur vulnerantis, nisi eam ceperit. Arctum.

ne, sed ex sola possessione nanciscitur. d. l. in laqueum. ff. de adq. rer. do. Denique ferarum dominium in sola possessione consistit. l. iij. 5. item feras. ff. de adq. poss.

f In libertatem. id est laxitatem, vt statim sequitur: vt ff. de acqu. rer. do. l. naturalem. & l. Pomponius.

g Difficilis. i. impossibilis. sic ff. pro soc. l. de illo. in gl. difficile. e contra. ff. de iis, qui deiecit. vel effu. l. ij. Accus.

Malè exponit gl. quia arbitrium est cognoscere, an ita effugerit, vt libertatem ceperit: vt est de mente glo. in seq. 5. in verb. capi. Syl.

h Persecutio. Sic. ff. de acqu. poss. l. iij. 5. Nerva.

Illud quaesitum. C. A S V S Antonius dum ceruum venaretur, ita eum sauciavit, vt & facile, si persequatur, capere cum

cuius. 5. ff. de quib. ad. seru. amit. Syl.

e Ingrediat. Quid, si post prohibitionem quid ceperit? Resp. non facit suum: vt C. de rei ven. l. si fundum. & l. cerni. & facit i. eo. 5. si apum, verbi. plane.

A N D I T I O Dic istud verum secundum Ang. si fructus fundi consistebant in venatione, alias secus, vt tenet glo. in l. diuus. ff. de seru. vrb. pra. & in l. iij. ff. de acqu. rer. dom. quamvis Porc. sequatur istam gloss.

Quicquid autem eorum ceperis. Quoniam fera domini, neque ex persecutione, aut venatione, neque ex vulneratio-

N. A.

eum possit, & nisi persequatur, amittere. Alter deinde illum interficit. Nonne ceruus erit Antonij? minimè. natura enim, quæ faciles feris euasioes dedit, sibi eas, nisi ab homine capias & possideas repete

vedicat. Cor. Vi.

¶ Not. modum consulendi, vt primò adducatur rationes pariter contrariæ, postea suæ, tertio ponatur opinio. Item, not. inspicere quod euenire potest. Item, quod vulnus etiam tale, vt fera ita affecta sit, quod capi possit, nõ facit eam vulneratiss, sed exigitur captura. Syl.

¶ a Illud. Sic. ff. de acq. rer. domi. l. naturalè. §. illud.

¶ b Capi possit. Considerata natura hominis, & animalis, non diuina possibilitate: licet nec omnino facilitate considero.

¶ c Sed posteriorem. Sic. ff. de acq. rer. do. l. in laqueum.

¶ d Accidere.

licet enim probetur vnũ. i. eam vulneratam, non tamen sequitur vt capi possit: vt C. de proba. l. neque natales.

¶ e Non capias. Nõ q̃ inspicitur, quod euenire potest: sic ff. loc. si quis domũ. §. idẽ quærit si sup̃ius. & ff. ad Trebel. l. luti. §. pe. & ad leg. Fal. l. in quãritate. §. magna. & ff. ex quib. cau. ma. l. sed & si per prætorẽ. §. si ferig. & ff. de ser. rusti. præd. l. qui sella. §. ij. & de dam. infec. l. qui bona. §. cū inter. argu. tamẽ contra. ff. de pecu. l. eodem tempore. j. respon.

¶ Apu quoque. C. de s. v. s. Apes quædam in arbore mea confederant. Titulus in fundũ meũ ingressus eas alueo suo inclusit: virius nostrum erunt? Titij. qua ratione? quia feræ, in quibus sunt apes, primi sunt occupantis. Quid

si fauos, l. domunculas ac cellulas suas fecerint, & vait Virgilius, Prima faui ponant fundamina, deinde tenaces suspendant ceras? Etunt nihilominus primi occupantis. Aditu tamen illum ingredi volen-

tem, prohibere poteris. Apes meæ nouam sobolem fecerāt, illa euolat in vicini fundum: conspectu meo, vicinus hæc alueo recipiendũ: quid mea remanet? minimè. Apum enim eadem, quæ aliarum ferarũ ratio est. C. vii. ¶ Not. q̃ in iis quarum fera natura est, necessaria est occupatio ad translationem domini. Item, quod eousque dominium retinetur, quousq; non est difficilis persecutio. Syl.

¶ Apum ¶ quoq; fera & natura est.

Itaq; apes, quæ in arbore tua cõfederint antè, quàm a te aluco^h includantur, non magis tuæ intelliguntur esse, quàm volucres, quæ in arbore tuã nidum fecerint. Idcoque si alius eas incluseritⁱ, is earũ dominus erit^k.

Fauos quoque si quos effecerint, eximere quilibet potest. Planè integrare^l, si prauideris^m ingredientẽ fundum tuum:

vernacula, in patrimonio nostro sunt. l. viij. §. j. ff. famil. ercisc.

¶ g Fera. i. Non mansuera.

¶ h Alueo. Vas est, vbi apes manent. Quandoque pro loco vbi flumen currit, ponitur: vt infra eodem. §. infula.

¶ i Inclusit. Quod Bul. facere noluit in his, & similibus, dicens, magis timeo scandalum, quàm fururum iudicium: vt not. ff. de acqui. rerum do. l. in laqueum.

¶ k Dominus erit. Nec furti tenetur: vt ff. de furt. l. apes.

¶ l Integra re. i. antequàm intrent, vel priusquàm eximantur.

¶ m Prauideris. Quid, si fuerit ingressus, an poterit retinere eum, vt

I ;

abest

N. A.

Alueo
duo
significat.

Scandalum
tamen
inducit
est.

det quod acceperit: cum homo quilibet possit prohibere, ne quis intret fundum suum? Respond. cum dominus factus sit per occupationem, non video quare desinat esse dominus: argumentum huius.

quoniam impreg-
nidenti consu-
luit.

Examen. id est, Vniuersitas apum, aliis pro approbatione ponitur: aliis pro iudicio: ut C. de adu. di. uer. iudi. l. nemi. 3. j. Et forte seruatur aliud de consuetudine in hoc §. & in super. ioribus dubiis.

N. 1. Examen. So-
boles enim apu,
etiam vernacu-
laru feraru no-
mine continen-
tur, & libertate
naturali fruen-
tur. l. si apu. 25.
ff. de furt. Dubia
controuersia re-
uat ex regula:
Partus sequitur
ventrem. l. 28.
ff. de usufruct.
Sed alia est fe-
ra animalia ma-
suetum ratio.

¶ Partum quoque.

Cervus erat quem describit Aen. viii. Virg.)

— Iphigenia praetanti, & cornibus inges,
Tyrriada pueri, quem matris ab ubere
laptum

Nuntius Tyrriadaeque pater, cui regia
perit

Armenta & late custodia credita capi:
affectu impiis soror omni yulgarum

stolli? intexes ornabat cornua feris,
Pectusq; feru pur: & in fote laubas.

Ille manu pariter, sedq; affectu herili
Etat & iuniorum fusa a limine nota

Ipse domi fera quum? nocte ferebat.
Ad extremum tamen redire desistit. Et

Titus, cui sit nome Tyrriadae, a fone
aliqua Titianu vleni poterru minime.

Cervi enim ferarum in numero sunt,
quod primi occupanti sunt. Quod id
de pagonibus & columbis dictam vo-

lo. Et quid diceret de Iuscina, quam
emi maximo pretio, an si ex cauea e-
uolauerit, & Titius eam ceperit, futu-
ra est Titij? in dubio. cum eius fera
natura sit. Cor. viii.

net, quod ex co-
suetudine euola-
re, & reuolare so-
lent. nam & apes
idem faciunt, qua-
rum constat feram
esse naturam.

Cervos quoque
quidam ita mansue-
tos habent, ut in
sylvas ire, & redire
soleant: quorum
& ipsorum feram
esse naturam nemo
negat. In his autem
animalibus, quae
ex consuetudine ab
ire, & redire solent,
talis regula com-
probata est, ut eo-
usque tua esse intel-
ligantur donec an-
imu reuertendi ha-
beant. Nam si re-
uertendi animum
habere desierint,

¶ Nec ad rem pertinet. id est, non
obstat iis, quae diximus.

¶ d. Quorum. scilicet apum.

¶ e. Quorum. scilicet cervorum in genere.

¶ f. Ipsorum. scilicet singulorum in specie.

¶ g. Tali regula. Hic non tria genera a-
nimalium. Mansueta, ut sunt gallinae,
in quibus locum habet haec regula, ut
vbiunque sint, domini esse intelligan-
tur, ut j. prox. 9. Item fera proventus, &
in hi habet locum alia regula, quia
occupanti conceduntur, ut §. eo. 5. fere.
& §. illud. & §. apu. & §. examen. Rese-
ra naturaliter, sed accidentaliter man-
sueti, & in his obinet haec praesent re-
gula, & facit ad hoc. ff. eo. de acquir. re-
do. l. naturalem, per totam, usque ad §. si.

¶ h. Deseriat. Exteriora indicant muni-
secreta interiora, facit de adili edict. l.
si tame. 1. §. ij. unde videtur, Initium per-
mores cognoscimus exteriores.

¶ Partum quoque.

que. Siquidem
sunt agreste qui
in nemorosis lo-
cis pascuntur, ut
Varro & Colum-
ella scribunt.
Nam domestici
certe sunt man-
sueti, & in no-
stro patrimo-
nio. l. 37. ff. de
fuit. l. 8. §. 1. ff.
famil. ercisc. Vir-
gil. Aeneid. li. 7.
de ceruo Syl-
ui. 2.

¶ Et columba-

rum. Hanc do-
minium in pos-
sessione consti-
tuit possessioni in
revertendi co-
suetudine. l. 3. §. 5.
quidam. ff. de
adquir. re. dom.
Itaque furtum
earum commit-
tunt. d. l. 8. §. 2.
ff. fam. ercisc.

¶ I. Fera. id est,
non prorsus do-
mestica, vel ma-
sueti.

ADDITIONO. Et hoc comprehenditur, si viso domino, vel familiaribus noate, eum, ut solebant: nisi per aliquot dies hinc inde, non tamen si in suis aberrassent, secundum Ang.

¶ Gallinarum.

¶ Quid? gallinarum qualis naturæ est?

¶ plerumque omnes sunt mansuetæ, item ut anseres.

¶ Quare quamuis diu anseres, aut gallinæ amiserim, in meo tamen dominio remanent: adeo,

ut qui animo eas sibi habendi retinet, furti alligetur? Quod idem puto de pſitacis, qui interdum euolare & redire solent.

¶ mansuetos enim esse potius crediderim. Corn. Vibul.

¶ Not. gallinarum & anserum duplicem esse speciem. Item, quod

gallarum dominium non amittimus, eo quod exeunt conspectum. Ratio est, quia nunquam fuerunt libertæ, & ideo non reuertuntur ad libertatem. Item, quod furtum non committitur sine animo: & potest fieri etiam in vna gallina Syl.

¶ a Gallinarum. f. omnium, ut statim innuit. Vel dic singularum in specie.

¶ Gallinarum. Nota hic mansuetæ aueræ solas dici, quæ nisi turbare non euolant. l. v. §. vj. ff. hoc tit.

¶ b Feras. Ut phasianos.

ADDITIONO. Varro libro de re rustica iij. capite ix. Columella lib. viij. cap. ij. scribunt tria esse genera gallinarum: esse cohortales siue villaricas, esse rusticæ, quæ non ita mansuetæ sunt, nec sine cauea Romæ videantur, nec capiuntur nisi ab aucupe: esse Africanas, siue Numidicas, quas Græci

καλαυγες appellant.

¶ c Anseres. f. domesticos.

¶ d Gallinæ. f. domesticæ.

¶ e Turbatæ. Ut per vulpem, vel miluum.

¶ f Qui lucrandi animo. s. ut habeat

etiam tua esse desinunt, & sunt occupatum. Reuertendi autem animi videntur desinere habere tunc, cum reuertendi consuetudinem deseruerint.

¶ Gallinæ & anseres domestici tui sunt, etiam si conspectum tuum effugerint: & qui eas accipit animo lucrandi, furtum committit. Aretinus.

¶ Gallinarum autem & anserum non est fera natura: idque ex

pennas, vel oua. alia enim non committitur furtum, nisi lucrandi animus interueniat: ut ff. de furt. l. j. §. fin. Sed nunquid dolus fit in vno quo? Resp. sic. sed de dolo non agitur in re minori duobus an-

co possumus intelligere, quod alia sunt gallinæ, quas feræ vocamus: item alij sunt anseres, quos ferros appellamus. Id eoque si anseres tui, aut gallinæ tuæ aliquo modo turbati, turbatæ euolauerint, licet conspectum tuum effugerint, quocumque tamen loco sint, tui, tuæque esse intelliguntur: & qui lucrandi animo ea animalia detinet, furtum committere intelligitur.

reus: ut ff. de dol. l. si oleum. §. fin. & l. sequens. Sed quare non agitur de dolo, cum agitur furtum? hic? Resp.

furtum fit plerumque: & ideo frequentius puniendum est. secundum Iozan. ut ff. de pœn. l. aut facta. §. fin.

[De hac ratione & eius veritate dicitur Titul. de actio. & dixi latius in l. ut vim. ff. de iur. & iur. Syl.]

Et not. ex hoc §. quod qualibet actio eorum pro vno numero datur: ut ff. de damn. infect. l. si proprietarius. in si. j. resp. & ff. de coniung. cum emacip. lib. l. j. §. illud. sed fallit in casibus: ut ecce, si commodato tibi seruus, & tu cum alio, non reperis à me expensas modicas: ut ff. de com. l. in rebus. §. possunt. & ff. de impen. in rebus do. fac. l. omnino. Et excepta actione doli, ut dictum est. Item, excipe quod est. ff. de damn. infect. l. ex damni. in principio.

¶ Item ea quæ C. A. §. v. §. Scipio Carthagine bello cepit. M. Marcellus Syracusas. L. Mumius Corinthum. Omnes illæ regiones, vrbes, opes thesauri cuius fuerunt Populi Romani victoris. Quid Asdrubal, Jugurtha, Perses, & iam multi reges, cuius erunt? Eiusdem populi Romani. Itaque in triumphum ducti, securi percussæ sunt. Victoria enim liberos homines seruos hostium facit. Duos insequentes §. claros per sese illustrare non possumus. Cor. Vibul.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

¶ Nota, quod in bello capta, etiam si liberi homines sint, nostra sunt. l. item, quod captus recuperat libertatem.

tem, statim ut ad suos seuit, & euadit custodiam. quæ nota: quia ambo requiruntur, cum copulatiue hic ponantur. Syl.

¶ a Ex hostibus. Ut quibus populus Romanus bel- lum indixit: vel ipsi populo Romano: ut ff. de capti. & postlimi. reuer. l. ho- stes. & ff. de ver- bo. signifi. l. ho- stes. & l. quos nos hostes.

N. A. ¶ Iure gentium. Itaque seruitus cōtra naturam esse dicitur, in l. 4 ff. de sta. ho. Nota, hominum tria esse genera: quædam sunt iuris naturalis, ut homo. s. j. sup. de libert. Cognatio. l. vij. ff. de cap. minu. Quædam iurigen- tium: ut liber, seruus, liberus, patronus. d. s. j. quædam ciuilis, ut agnatio, ad- ptio. l. iij. s. j. ff. de gradib

• liber-
tatem.

¶ b Si euaserint. Animo, & corpore, ut ff. de capti. & postlimi. reuer. l. nihil. in princip.

¶ c Recipiunt. Iure postlimini: ut ff. quibus modis ius patriæ potesta. solui. s. si ab hostibus.

¶ d Hodie tamen quan- tum ad personas non obseruantur iura captiuitatis, & postlimini, nisi quan- tum ad res.

N. A. • Statum recipiunt. Iure postlimini, quod est iurigen- tium. l. xix. ff. de capti. & postlimi.

¶ e Lapilli. s. pretiosi. Et quæ sit inter lapillos & gemmas & margaritas dif- ferentia, dic ut ff. de auro & arg. leg. l. & si non sunt. s. si.

¶ f Inveniuntur. Quæ tamen non sunt alicuius, aliàs e contra: ut infra eodem. s. finali.

¶ g Iure naturali. id est, gentium, ut ff. co. s. singulorum.

¶ h Inuentoris. Ita demum, si occupet, huc apprehendat, non aliàs, secundum

Azonem. nam in superiori s. & in illis precedentibus, de iis, quæ per occupa- tionem quaeruntur, tractatur. unde quod idem prosequatur hic, vicini- tas scripturæ innuit: ut ff. de testamē.

¶ i Inuentoris sunt quæ in litore ma- ris inveniuntur. Aretin.

¶ Item lapilli d, & Gemma, & cætera, quæ in litore ma- ris inveniuntur, iure naturali statim inuentoris s sunt.

¶ Nata ex ani- malibus nostris, nostra sunt. Aretin.

¶ Item ea h, quæ ex animalibus domini tuo subie- ctis nata sunt, eo- dem iure tibi ac- quiruntur.

¶ i Ex animalibus. Fœminini gene- ris, siue rationalibus, ut ex ancillis: ut ff. de iure pers. s. serui. & C. de rei vendi. l. partum. siue irrationalibus: ut ff. de rei vendi. l. idem Pomponius scribit: si frumentum. s. idem scribit.

¶ k Domino tuo. Vel quasi: ut si bo- na fide possides animal irrationale: ut ff. de acquiren. rerum dom. l. bonæ fi- dei. s. finali. non ita in rationali: ut infra eodem s. in pecudum. & est ra- tio. ut ibi.

Ex animalibus. Itaque pulli ex e- quibus nati, dominium equarum se- quuntur. l. s. s. idem scribit. ff. de rei vendicar.

¶ l Eodem iure. s. gentium.

¶ Præterea. Sequana flumē ripam, quæ mea est, alluit, & paulatim multorum annorum spatio ex tua ri- pa mea aliquid adiunxit. Nōne hæc accretio mea est? Sine dubio. cur enim ille diligentius suam ripam non munie? Quid si Rhodanus ille Lugdu- nensis

l. hæredes. s. sed & si natam. ff. de legatis pri- mo. l. si seruus plurium. s. fina. Et aduerbiū si- militudinis sci- licet, itē, quod est in princ. s. aperte. dat in- telligere aliud esse in thesau- ro, cuius tracta- tus est valde ab hoc separatus: ut i. eod. s. the- sauros. & idem primum vidēti: & inuenienti, non capienti quaeritur.

• Item ea. Nūc mutat stylum & materiam, & di- cit de iis, quæ acquiruntur per accessionē dis- cretam: & in seq. s. præterea. dicet de acces- sione concreta.

N. A.

atque rapidus impetu suo partem aliquam vicini fundi meo adiunxerit? Remanet ea pars vicini. Sed ecce pars illa arbores habebat, earum radices in meum agrum egerunt. quid iuris? Ex eo tempore tuæ sient, inquit. Cornel. Vibul.

¶ Nor. quod alluuium est acquiritio iuris gentium, & quid ea sit. Item, quod impetus fluminis non potest alteri applicare fundum meum. Item, emissio radicum facit quæri, quod non esset aliàs quæsitum. Syl.

N. 1. ¶ Agro tuo. Vel occupatorio, vel archifinali. Cic. offic. libr. 1. Sunt autem priuata nulla natura, sed aut veteri occupatione, ut qui quodam in vacua venerunt, aut victoria, ut qui bello potiti sint. Similisq; est priuatarum possessionum descriptio, ex quo, quia suum cuiusque sit eorum quæ natura fuerat communia, quod cuique obigit, id quisque teneat.

Ager alius est { Occupatorius, qui cum vacuus olim esset occupatus est.
Archifinalis, qui habet à natura certos fines, ut montes, flumina.
Limitatus, ut erant hi qui militibus, vel qui in colonias deducti erant, assignabantur.

¶ a Adicit. Ponendo iuxta tuum prædium.

N. 4. ¶ Iure gentium tibi. Propter l. x. ff. de reg. iur.

¶ b Incrementum. id est, augmentum. Accurs.

N. A. ¶ Incrementum latens. Ut de Pado Lucanus testatur:

Illos terra fugit dominos, his rura colonis

Accedunt donante Pado.

¶ Paulatim. Sensim, sine sensu.

N. A.

¶ c Intelligi non possit. Licet tota die ibi figas intuitum: & hoc propter imbecillitatem naturalis visus: qui tam

subtilia perpendere non potest: ut in cucurbita patet, quæ citò crescit: quæ tamen percipi non potest: quantum crescit quoquo momento temporis. Sed in quodam genere agrorum cessat ius alluuionis: ut in agris militibus assignatis à principe, qui limitat dicuntur: ut ff. eod. de acquir. do. l. in agris. Quæ sit ratio diuersitatis, dic ut in e. l. in fin.

¶ Ex quo enim agros limitatos princeps concessit militibus, ex hoc videtur alluuionem prohibuisse. l. testamenta. C. de testamentis. Syl.

¶ d Attulerit. Aliàs applicuerit. i. apposuerit, ut subiicit: puta crustam terre forte vineatæ vel arboratæ.

¶ e Longiore. id est, longo, scilicet tanto ut faciat radices, ut sequitur: vel etià ipsa terra apposita vnitatem alteri terræ fecerit cui apponitur: ut ff. de dñ. infec. l. hoc amplius. §. ita demum. Sed quomodo scitur, quando hæc vnitio, vel immittio erit facta? Resp. per rusticos: quia talia sciunt: ut in auth. de non alie. aut permu. §. quod autem dictum est. Accurs.

¶ f Videntur vicini fundo. Quia non potest alterius esse arbor, alterius radices. §. si Titius. j. hoc tit. l. iij. v. viij. De rei vindic. ff. Differt autem alluuium ab anullione. Illa sit sensim, sine sensu: hæc vno impetu, palam, atque aperte. Illa, formam rei lambendo perimit, ac proinde rem ipsam. l. nona. §. secundo. ff. ad exhibend. Hæc, nec

Quod si non fecerit potest de dñello vendicare.

N. A.

speciem perimit, nec substantiā mutat. **¶** Acquisita. Vtili. tamen rei vendicatio priori domino datur, secundum M. v. ff. de rei ven. lege, idem Pomponius scribit: si frumentum. 3. de arbore. Sed nos contra: sed in factum ad estimationē damni: ut ff. de rei vend. l. in rem. j. 5. item. Sed rei vendicatio non datur: ut ff. de dam. infel. l. hoc amplius. 3. Alphenus.

AD DICTUM

Dic secundum Ioan. Fab. quod imo nec in factum datur: ut d. l. hoc ampli. 3. ita de iure ff. de dam. infel. nec obstat. 5. de arbore. quia ibi loquitur, quando fuit facta variatio actus, sine facto hominis: hic loquitur, quando fuit facta factio fluminis: & ideo cum quaeritur de flumine, hoc videtur satis rationale, & fuit opinio antiquorum: sed opinio quæ hic nota fuit Azo. quæ satis est æqua, secundum Angel. hic.

¶ Insula. C. A. S. V. 4. Delus vbi Apollo natus est. ex eo Delius dictus est, insula nobilis nata est in mari: cuius ea est primi occupantis. Quid, si in flumine nata est insula Di. l. i. i. g. 1. Nam si in medio sit, uterque cuius agrum ab utraque parte possidet, partē habebit. quomodo? si insula lata sit centum pedes, citius qui quinquaginta pedes latum habebat agrum, spatium dimittat 50. pedum habebit. Herennius verò qui centum pedes latum habebat agrum, totidem pedum spatium in insula obtinebit. Insula enim 150. pedes. Quid, si propior sit Titij fundo? solius erit insula Titij. Quid, si sequantur Titij fundum mediam fecerit, tandemque ita in se redierit, ut eum agrum in insulam redegerit, cuius ea fiet insula? dabitur vereris domini, nempe Titij. Cor. V. b.

¶ Not. quod insula nata in mari in

nullius est bonis. Item, quod ideo conceditur occupanti. Item, quod ad raro contingit iura etiam adaptantur. Item, quod insula nata in flumine efficitur vicinorum pro modo latitudinis. Syl.

rine redactus sit, aut remanet, casus sunt.

¶ Insula, quæ in mari nata est (quæ raro accidit) occupantis sit, nullius enim esse creditur. At insula in flumine nata (quod frequenter accidit) si quidem mediā partē fluminis tenet, communis est eorum qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident: scilicet pro modo

¶ Insula. Dicitur locus undique circumdatus aqua: hic, & ff. de l. i. d. 1. 5. insula. & l. insula. aliis quandoque pro domo in mari posita, quæ in solo posita est, secundum Isidorum. Item, quandoque pro qualibet domo: ut ff. de eo, quod certo loco da. lege iij. 5. si quis insula. [Dic quod quando capitur pro domo, pro ea accipitur, undique via circumdatur ad similitudinem insulae circumdatur

aqua. Syl. Item, nota diligenter ista sex responsa usque ad 5. alia sanè.

¶ Quod raro accidit. Sed opponitur ad ea quæ frequenter accidunt, potius iura adaptantur: ut ff. de leg. & sentent. l. nam ad ea. Resp. quod illud verbum, potius, solutionem inducit, nam bene inseratur, potius ergo ad alia. Accur.

¶ Creditur. scilicet ante.

¶ In flumine. i. in medio fluminis.

¶ Mediā partē. Quod si poterit sciri accepta chorda, & puncto posito in medio inter utrumque agrum, & tunc si punctum est ex una parte tantum, aliter: aliter secundum quod punctum extenditur: ut colligitur ff. de ac. red. do. l. inter co. & l. seq. Ex his patet, quod pro diuiso possident insulam, & habet dominium circumdantes flumen: ut ff. de ac. red. do. l. pro regione.

¶ Communi est eorum. Quæ communio duplici diuisione distinguitur: primū inter utrumque agrum dominos, nam prior funiculus ducitur per mediā insulam directo, ut mediā pars insulae ventus ripæ dominis, altera ripæ alteri dominis adducatur. Deinde alter funiculus ducitur ad insulae latera, ut pro modo

di
D. C. f.

N. A.

modo latitudinis cuiusque prædij insula, latera cuique attribuantur. Nō duplex erit cōtrouersia: prior inter vnus ripæ, & alterius item ripæ domino: l. vij. §. iij. l. inter eos. ff. hoc tit.

¶ a Latitudinis.

Existentis ab vna parte: cū plures sint ex vna parte, & vnus fundus latior est, quā fundus alterius: & in hoc tantum frotem agri considero: vt ff. eo. de acq. rer. do. l. insula. in princip.

N.A. ¶ Quod si alteri. Quoniam his solis detrimento est, quorum in agros fluminis cursus depellitur.

¶ b Parte. s. superiori.

¶ c Infra. s. in inferiori parte.

¶ d Vnitum. s. flumē. i. coadunatum. & hic fit punctum. Vel dic vnitū agri, &c. & tunc punctū ibi, infra.

N.A. ¶ Permanet is ager. Quia forma non mutata, species non interuenit. Ergo §. §. iij. ff. hoc tit.

¶ Quod si naturali. C. A. S. V. §.

Rhodanus suū alueum. i. fossam illam, per quam quasi per

canalem, inter veramque ripam fluebat, reliquit, aliōque cursum suum direxit. cuius erit alueus ille inanis relictus: eorū qui proximē eius ripā prædia possident, idēq; pro spatio ac mensura suorum agrorum. Et si in Albutij, quem flumen occupauit, sibi que canalem fecit. nōne Albutij remanet? minimē: sed publicus erit, i. em, vt Rhodanus. Qui l. verō si ad veterem alueum redierit? an ne tum quidem Albutius suam illam fundum anti-

latitudinis? cuiusque fundi, quæ latitudo prope ripā sit. Quod si alteri parti proximior sit, eorū est tantum qui ab ea parte prope ripā prædia possident. Quod si aliqua parte? diuisum sit flumē, deinde infra? vnitū, agrum alicuius in formam insule redegerit, eiusdem permanet is ager, cuius & fuerat.

¶ Prior alueus à flumine derelictus, eorū sit qui prædia secundū ripā priora habebant: nouus verō sit publicus: à flumine in antiquum alueum reuerso, nouus alueus derelictus, eis accidet qui iuxta ripā agros habent.

¶ Quod si naturali alueo in vniuersum relicto, ad aliam partem fluere

quum recuperabit? minimē. Pertinebit enim ad eos, qui prope ripam agros possident. Age verō. Quid in Aegypto responderet? Nilus quotannis Aegyptiorum agros inundat. nam quia

ibi non pluit, Deus eis hoc dedit remedium. Titij ager inundatus, phœne publicus? minimē: sed Titij manebit. Et quænam dissimilitudinis ratio est? quia inundatio speciem fundi non mutat: alueus mutat. Cor. Vib.

¶ c Alueus. A quo nunc vltimè recessit flumen. ¶ Prior quidem alueus. Quia flumina censurorū, & agri nensorum vicem obtinent cū ex priuato publicum faciant, & vicissim ex publico priuatum. l. §. §. iij. ff. hoc tit.

¶ Ager flumine inundatus, non desinit eius esse, cuius fuerat.

¶ Alia? sanē causa est, si cuius totus ager inundatus fuerit: neque enim inundatio fundi speciem commutat: & ob id,

quis rer. do. l. ergo §. alluio.

¶ g Speciem. i. faciem fundi. sed contra. ff. de flumini. & ne quid in flumini. publici. l. §. §. si fossa. in fin. §. sed ibi totum occupauit, hic partem. Vel hic eodem impetu recessit, quo venit, ibi non sed diu cooperitum tenuit.

¶ Speciem commutat. Ingenis locus: N.A. mutata forma prope interuenit substantiam rei. d. l. nona. ff. ad exhib. Inundatio non mutat formam, quoniam ex agro non facit alueum, sicut flumini

ibi non pluit, Deus eis hoc dedit remedium. Titij ager inundatus, phœne publicus? minimē: sed Titij manebit. Et quænam dissimilitudinis ratio est? quia inundatio speciem fundi non mutat: alueus mutat. Cor. Vib.

¶ c Alueus. A quo nunc vltimè recessit flumen.

¶ Prior quidem alueus. Quia flumina censurorū, & agri nensorum vicem obtinent cū ex priuato publicum faciant, & vicissim ex publico priuatum. l. §. §. iij. ff. hoc tit.

¶ Incipit. Quātum ad strictam rationem. nam de æquitate vix aliquid obtineri. nō obflati-tinet. vt ff. eo. l. na & ita adeo. §. insula. licet e- in fi. Et nō hic, quipæ- g flumina vicē iudici tenet: & dant, & auferūt dominia: vt hic, & ff. eo. de ac-

minis deflexio. Nota, differentiam inter deflexionem fluminis, & inundationem. Inundatio non mutat, deflexio mutat.

¶ a Manere. Fuit ergo Dominus etiam tunc temporis quando aqua inundabat. Sed contrā. ff. quib. mo. vsusfructus. mitt. l. si ager sol. ibi improprīe dicit amitti. si quantum ad commodū fructū. Vel hic inundauit propter impetum aquarum: ibi ut faceret aluicem, ut probatur prædicto tit. l. quid tamen. §. agri. Et hæc vera sunt, quantum ad proprietatem, sed possessio indubitur tempore inundationis amitteretur: ut ff. de acqu. poss. l. iij. §. labeo. &

l. qui vniuersas. §. ij. & l. Pomponius. j. respon. tamen aqua recedente, etiam possessio restituenda est: ut ff. de itin. acti. que pri. l. j. §. sed & si quis.

¶ Ratio differentie est: quia solo animo possessio amittitur. l. cū vnus. §. fin. ff. de bonis auct. lud. possi. Dominiū vero solo animo nō amittitur. l. si qs vi. §. differentia. ff. de acquir. poss. Syl.

¶ Cū ex aliena. Diuiditur in quinque partes. Primò ponit thema. Secundò, quæstionem. Tertiò, per exempla thema declarat. Quartò, ponit responsionem. Quintò, per exempla responsionem declarat. Secunda ibi, Quæri solet. Tertia ibi, Ut ecce. Quarta ibi, Et post multam. Quinta ibi, Ut ecce vas.

¶ Casum ipse Imperator poperauit issimū. quare summā explicabimus. Nona specie ex aliena materia confecta, si species ad pristinā reduci potest materiam: species eius est cuius materia: si minus, eius sit materia, qui speciem induxit. Cor. Vib.

¶ Not. quod specificatio querit dominium rei specificatæ nō reducibilis ad priorem formam: intellige si bona fide specificauit ignorans alienam. Item

not. iura concordanda. & mediā viam eligendam. Syl.

¶ b Facta. Facta autem intelligitur etiam cepta: licet non perfecta: ut ff. de auro & argen. lega. l. & si non sunt. §. quid

ergo. Ratio huius est, quia quæ in opere sunt, inesse videntur. ff. si cert. pera. l. lecta. §. diccā. & c. officij. extra de electio.

ADDITIO. Species autem est, quod sub rudis materie nomine non manet corpus, sed transit in aliud nomen. E. B.

¶ c Ab aliquo. f. bona fide: ut ff. ad exhibendū. l. de eo. §. si qs. & suo nomine, ut ff. de acquir. rer. domi. l. adeo. §. cū quis. in princip. & l. quicquid. §. ij. Itē, & tertium,

scilicet, quod non possit redire ad priorem materiam, secundum Ioannem, ut in fine huius §. Quid, si duo specificauerunt, vnus bona fide, alius mala fide? Respon. communis est domini. & specificantis bona fide. non autem mala fide, ut ff. quibus ad libertatem proclam. non licet. l. si duo. Azo. Eodem modo quæro & soluo ea, quæ sequuntur. Quid, si ex diuersorum materis speciem fecit: & in vna habuit bonam fidem, & in alia malam fidem? Item, quid si in materia vnius, partim bonam, partim malam fidem habuerit? Item quid, si partim suo specificantis nomine, partim nomine domini.

ADDITIO. Intellige secundū præcedentia, quod habeat bonam fidem, item, quod omnia sint paria, aliā minus pretiosum cedit pretiosiori, secundū omne. doct. hic. per l. quicquid. §. fin. ff. de acquir. rer. dom.

¶ Facta si: ab aliquo. Ab aliquo, eoque solo, & sine alterius voluntate, & bona fide. i. cū suam esse existimaret. §. si duorum. i. hoc tit.

¶ d Naturali ratione. i. iure gentium. e Fecerit. i. detexerit, quo ad specificationem

cas. ut ff. eod. de acqu. rer. dom. l. adeo. §. cum quis. in si. sic §. de lib. 3. j.

¶ a Mulsum. i. nectar. siue stalladium.

¶ b Collyrium. i. vnguentum ad oculos.

¶ c Sabinianorum. id est, Sabini, &

suorum fautorum, qui dixerunt specie cedere domino materiæ. Sed Proculus cum suis sequacibus contra: scilicet ut specificanti tantum cedat: ut ff. eo. l. adeo. §. cum quis.

H.A. ¶ Sabinianorum. De hac sectarum varietate, vide l. 3. vltim. ff. de orig. iur. Sabini primum causam urgebat, hoc est, materiam, ut ex ea effectus speciei dominium estimaretur. Nam quod ex re nostra sit, æquum est esse nostrum l. de eo. 12. §. si

quis. ff. ad exhib. Ut in rebus naturalibus, cuius est aqua, eius est glacies. Proculiani tertiam causam urgebant, id est, formam, perquam quæque res, est id quod est. Aliud est enim materia, aliud species. l. si conuenerit. ff. §. pen. ff. de pignor. actio. Certè vinum & mel intereunt in mulso faciendo. & lana in veste, & herbe in emplastro, vel collyrio. Itaque cui lana legata est, eidem vestis ex eadem facta, non debetur l. lana, ff. de leg. iij.

¶ d Placuit, scilicet, Nobis.

¶ e Media sententia. quæ nec vni in totum, nec alteri concordat, vel discordat: sed diu ingrit ut sequitur. Et nota medium seruandum. Sic supra quibus ex caus. manu. non licet. §. penult. Arg. contr. ff. de negot. gest. l. Nefennius. in fine.

H.A. ¶ Media sententia. Media, quoniam in his speciebus, hoc est, rebus effectis, quæ redigi ad speciem potest, materiam per se, & materia esse videtur, & substantia, & extincta tamen semper est potentior l. cursum 7. §. illud. ff. de leg. iij. Sic aqua potentior

est glacie. Verum in aliis rebus, forma est potentior. Nam oleum potentius est oliui; & vinum vuis; & statua, marmore. Itaque negatio tollenda est in l. xxiiij. ff. hoc titulo.

Natur

fit, eum videri dominum esse, qui materiæ dominus fuerit: si non possit reduci, eum potius intelligi dominum, qui fecerit: ut ecce, vas conflatum potest ad rudem materiam * æris, vel argenti, vel auri reduci: vinum autem, vel oleum, aut frumentum ad vuas, vel oliuas, vel spicas reuerti non potest: ac * ne mulsum quidē ad vinum, & mel resolui potest. Quod si partim ex sua

¶ f Fecerit. Si & alia duo interuenerunt, quæ in princ. huius §. diximus.

¶ g Vel spicas. Et ita apparet, quod frumentum cedit specificanti. Sed contra ff. de acquir. rer. do. l. adeo. §. cum quis. in fin. §. Solut. hæc posuit gratia exempli pro pueris: secundum Plac. quedam enim gratia docendi dicuntur, quæ alijs non dicerentur: ut ff. de actionibus & obligationibus. l. obligationum substantia. §. fin. ¶ Tu dic gratia exempli pos-

* mas. sam.

* no.

tum, non quod grana efficiantur triturantis: quia non in aliam speciem transit: sed detegitur, & ad usum ordinatur. Syluest. ¶ Vel dic secundò, secundum Azo. illam per istam corrigi. Item ad hæc omnia exempla, in quibus dicitur, speciem specificanti cedere, est contraria regula quæ dicit, quod ex * e mea est, vel nascitur, meum est: ut ff. ad exhib. l. de eo. §. si quis. in fin. & ff. de rei vendit. l. solum. §. meum. Solut. Illa regula locum habet in quinque casibus. scilicet vbi dominus specificauit. Item vbi alius eius mandato: item vbi sine mandato, sed ratum habet: item vbi alius mala fide, & suo nomine: item vbi bona fide, sed res potest ad priorem materiam reduci: quorum nullus est hic. Item si hæc vera sunt, quod specificanti cedant: contraria est regula, quæ dicit, neminem cum alterius iactura fieri locupletiores: vlt. de condi. iudic. l. nam hoc natura. Respon. licet hæc sua species quo ad dominium: tamen actione in factum tenetur ad estimationem ut ff. de rei vendit. l. in rem. j. §. item quæcum

Mez esto quod ex meo nascitur.

quacunque. & ff. de dona. inter vir. & vxor. l. si mulier. §. j. & l. sequenti.

¶ a Ex aliena. scilicet materia.

¶ b Et aliena. scilicet lana.

AD D I C T O. Emplastrum autē medicamentum est,

quod liquari a liquid accipit, ita vt ex multis componatur, quæ in vnum postea miscentur: si autem ad oculos res p. rineat, Collyrium dicitur. Ac myl. f.

• 467.

¶ A.

¶ Dubitandū nō est. Intellige de his quæ reduci ad sua iniura nō possunt. vt exēpla declarant. Nā si possunt. Veluti si plumbum vnius, cum argento alterius sit mixtum, singuli suam materiam vindicabunt l. v. §. j. ff. de rei vindic.

¶ c Dominum.

Sed si non possit reduci ad priorem materiam. sit communis, habita ratione materiarum: vt non cedat specificationi: vt ff. eodem de acquirent. rerum domin. l. quicquid. l. c. ff. in fine. Idem forte erit, & quando mala fide fecit, licet reduci non possit: vt ff. ad exhib. l. de eo. §. si cui.

¶ Si tenet aliena. C. a. §. v. s. Casum in ipso contextu reperies. In summa autem hoc dicit. Ornamentum, etiam re ornata pretioso, rei tamen ornata, quæ accessio rei principali, cedit. Corn. Vibul.

¶ Not. quod accessorium. & si pretiosum, & di. nū. sit eo cui accedit, sequitur principale. Item, quod sicut per confusionem dominium rerum alienarum nobis queritur: ita per accessionem. Item, quod quāvis dominium sit translatum in suum omnino, datur saltem conditio futuri. Tenet quod rei suæ est committi furtum. Syl.

¶ d Si tamen alienam. Hic incipit dicere de accessione, quæ sit, humana natura operante.

¶ e Purpuram. Vt manicam. vel gyronem. si autem ipsa fila pura in tela:

tunc alia ratione est dominus factus purpura, scilicet iure specificationis: vt supra proximo §. & p. excellenti hic autem c. aliquid vult adicere supra dicti, scilicet de acquisitione iure ac-

cessioni, ne ergo nihil opere-

¶ Quod cumque rei ornandæ causa adhibetur, vt accessio principali cedit. etiam si pretiosus sit, quam ipsa res, cui accedit.

¶ Si tamē * alienam d purpuram vestimento suo quis intexuerit, licet pretiosior sit purpura, tamē accessionis vice * t cedit vestimento: & qui dominus fuit purpuræ, aduersus

cessioni, ne ergo nihil opere-

tur, adiungit hoc quod nunc dixi:

vt ff. de leg. j. l. si quando. in pr.

¶ f Pretiosior. Nota, pretiosus accedere vilio-

ri. sic ff. de contrahen. empr. l. si in emptione.

Sed contra. ff. de acq. l. edit. l. i. u. l. i. s. i. m. e. sed ibi speciale in ho-

mine. Sed contra infra de fideiuss. §. fideiuss. s. o. r. e. s. Sol. v. ubi.

Item, loquitur hic §. quando di. si

ta purpura gratia ornandi ve-

stimenti sui apponitur. Sin autē

contra, vt vestimentum feruit: purpuræ. vt forte

eam seruaret: tunc cederet vestimentum purpuræ. vt in duabus legibus contra-

rii, vt ff. de usufructu. l. rerum mixtura. §. quid ergo. & ff. de auro, & arg. leg. l. & si non sunt. §. perueniamus.

Si autem neutrum causa alterius apponatur, tunc neutrum alteri cedit & utrumque possidet ut, vt ff. de usufructu. l. rerum mixtura. §. quid ergo.

¶ Dic secundum doct. q neutrum possidetur communiter, sed quodlibet de per se sic: vt not. in d. §. quid ergo. Ang. Aret.

¶ Accessionis vice. In quibus propria N. A. qualitas spectatur, si quid additū est, toti cedit l. xvj. ff. hoc titulo. Id est, quod ad speciem constituendam accessionis vicem obtinet: quāvis principali sit pretiosus, tamen ei cedit l. vij. ff. ad exhib. l. xxij. §. 2. & §. 4. ff. de rei vindic. Ita tamen, si quidem accessoria res exincta sit, vt mox subiicitur: Id est, neque in eam reuocari possit: Itaque non dixit, prætexuerit, aut atexuerit, sed intexuerit: ita nimirum, vt eximi salua purpura non possit.

possit: ne quis ille n de segmentis, siue
institis existimet.

¶ a Subripuit. Si subripuit, alias, istis
actionibus famosis non tenentur.

¶ b Et conditionem, scilicet, furtiuam,
vel sine causa, ut

f. de condicio.
sine cau. per to-
tum.

¶ c Siue ipse. f.
fur. nam forte
erat furtor.

¶ d Extincta.

Quantum ad do-

minium, quod

perdidit domi-

nus eius, & ideo

dicitur, quan-

tum ad eum ex-

tinctum: quia

quandiu est in-

tertexta purpura,

extincta est nec

potest vendica-

ri. sed agi po-

test ad exhiben-

du, ut exhibea-

tur, & post ven-

dicator, ut ff. ad

exhib. gemma.

& ff. de rei v. d.

l. in rem actio.

¶ Extincta res.

Nota igitur, opus esse purpuram perem-
tam, & ex intacta esse, veluti si intertexta
sit, aut segmenta ex integro pano facta.

¶ A furibus. Per conditionem vel tri-
ticariam, vel furtiuam. l. j. §. l. ff. de Tri-
buta actio.

¶ Et quibusque alii. Per triticariam
tamen, qua continentur omnes actiones,
per quas non res certa, sed eius estimatio
petitur. d. l. j. & passim de Tributo.

¶ e Possessoribus. Veluti a gradonib;
bus, & male fidei possessoribus, ut ite
fuit hic, & infra de act. l. sic itaque.
§. usufruct. quemad. cap. l. fin. in fin.

¶ Si duorum. Diuiditur principaliter
in duas partes. Primò, ponit quando

voluntate dominorum materia con-
funduntur. Secundo, quando casu sunt

cōfusi. Secundo ibi, Quod si fortuito.

Item prima subdiuiditur. Primò, quan-
do eiusdē generis materia confundun-
tur. Secundo, quando diuersi generis.

Secunda ibi, sed & si diuersa. Arci-

¶ s. Ponitur in ipso text. val-
deque ineptus esset, qui tanquam no-
ticia ad tantum splendorem caligaret. At

nihil salte epitomen ostende. Genus

eiusdem materiae siue dominorum vo-
luntate, siue casu confuse sint, commu-
nes sunt: diuersa verò si voluntate, cō-
munes sunt: si fortuito, secus. Cor. Vib.

¶ Not. differentia inter confusionem,
& cōmissionem.

Itē, quod casus
fortuitus, & vo-
luntas domini in
hoc, æquiparā-
tur. Syl.

¶ Si duorum. Ma-
teria t ex volun-
tate dominorum
cōfusa t sint, to-
tū, id corpus, quod

ex confusione fit,
vtriusq; commu-
ne t est: veluti, si

qui vina (sua con-
fuderint, aut mas-
sas argenti, vel au-
ri cōflauerint. Sed

& si diuersa mate-
riae sint, & ob id
propria species fa-
cta sit, fortē ex vi-

no, & melle mul-
sum, aut ex auro, &
argento electū, t
idē iuris t est t. nā

& hoc casu cōmu-

nitur voluntate. nā si vnus dominus
fecit inde speciem. i. mulsum, vel vas
ex argēto meo, & suo, sua est iure spe-
cificationis, non communis: ut §. eod.
quod si partim, & ff. de rei vend. l. idem
l. componis. scribit, si fumentum. §. j.

¶ Confusa, id est, simul fusa.

¶ Confusa. Sic confusa, ut diduci, ac
separari non possint: veluti, si melle, &
melle argenti in vnā massam redactum
sit. l. i. in fine ff. de rei vindic.

¶ Vtriusque commune. Propter com-
mune dominorum voluntatem l. vij.
§. voluntas. ff. hoc tit.

¶ Propria species. Tertia species ge-
neris. N. A.

¶ Electrum. Genus vas, vel species
metalli, & ad hoc est ff. de aur. & arg.
l. g. l. pediculi. §. Ne. a. ius.

¶ Electrum. Ie Pausanias lib. l. §. a. l. i. v. N. A.
ἀργυροειδὲς ἢ χρυσεὶ ἀμιγνόμενον.

¶ D. D. I. I. O. Electrum est aurum
quinta argenti portione temperatum.
auctor Plin. lib. 33. cap. 4.

¶ Idē iuris. Ut sit cōmune, ut subicit.

¶ Idem iuris est. Sequor iam Theo-
philam,

philum. Non idem iuris. propter l. quicquid. 27. ff. de acqu. rer. dom. l. iij. in fine, & l. v. ff. de rei vind.

N. A. † Idem iuris esse. Ex quibus intelligitur esse communionem factam, sed utramque re in virisq; dominio mansisse, ac proinde vindicari posse.

¶ a Placuit. scilicet. ut sit commune, nisi separari possit: veluti si ex aere meo, & plumbo, vel argento. quo species facta sit: quibus casibus separari potest: & quilibet vendicat suum: ut ff. de rei vend. l. idem Pomponius scribit, si frumentum §. sed si plumbum. & ff. de acqu. rer. do. l. lacu. §. fin.

¶ b Quod si frumentum. Diximus, quando confunditur ita ut separari non possint: nunc videndum est, quando singula corpora in sua substantia durant: quo casu dicuntur immisceri.

N. A. † Singula grana. Sicut in communis summa pecuniarum singula nummorum corpora. l. nam etsi. 13. in fine ff. de reb. creditis.

¶ c Communicata sunt. Et ideo locum habet communi diuidendo actio: ut ff. de rei vend. l. idem Pomponius scribit, si frumentum. ij. resp.

N. A. † Non videtur commune. Confirmatur ergo emendatio nostra perspicue hoc ex loco.

¶ d In sua substantia durant. Sed nunquid idem, si nostra voluntate fuissent immixta? Videtur quod sic. nostra enim contemplatio, vel voluntas non potest mutare substantiam grano: ut, quin semper discreta & diuisa sint à se inuicem: quod videtur esse contra §. precedentem. Sed resp. non est mirum: alias enim simile reperimus: nonne

Tempus
quid. 47. tempus sit mensura motus primi mo-

nem esse specie non dubitatur. Quod si fortuito, & non: voluntate dominorum confusæ fuerint, vel eiusdem generis materiam, vel diuersæ, idem iuris esse placuit. Quod si frumentum Titij frumento tuo mixtum fuerit, si quidem ex voluntate vestra, commune est: quia singula corpora, id est singula grana, quæ cuiusque propria fuerunt, ex consensu vestro communicata sunt. Quod si casu id mixtum fuerit, vel

bilis: qui motus est uniformis & continuus: ut dicit Arist. in viij. Physic. & tamen partes in ipsa contemplatione distinguimus, & assignamus, dicentes quoddam præsens, quoddam præter-

Titius id miscuerit sine tua voluntate, non videtur commune esse: quia singula corpora in sua substantia durant. Sed nec magis istis casibus commune sit frumentum, quam grex intelligitur esse communis, si pecora Titij tuis pecoribus mixta fuerint. Sed si ab altero vestrum totum id frumentum retineatur: in rem quidem actio pro modo & frumenti cuiusque competit: arbitrio autem iudicis contentum, vel in pristina domini substantia.

¶ Quam grex. De iunctis ergo corporum eadem conditio iuris est, idque est tertium corporum genus. De quo vide l. rerum mixtura. 36. ff. de usufructu. ¶ e Mixta. Quod fit per errorem. quo casu dominium non transit: ut ff. eod. de acquir. rer. dom. l. si procurator. vel ut melius pascantur. & facit l. ad leg. Aquil. in princ. ubi dicit, quod gregatim pascuntur. Sed contra ff. de sol. l. si alieni. Sol. ibi speciale est in pecunia numerata, ut ibi dicitur: ut ff. si cert. pet. l. singularia.

¶ f Frumentum. Nondum bona fide consumptum: tunc enim in factum actio daretur: ut ff. ad leg. Aquil. qui occidit §. si quis alienum vitulum.

¶ g Pro modo. id est mensura.

¶ h Comperit. id est, quod cuilibet ratum frumentum restituatur, quantum fuit suum, quando non apparet, quod fuerit suum: & hoc propter impossibilitatem discretionem: ut ff. de usufr. l. usufructus

fructuarium. §. si in viuariis. Si autem apparet, quod cuiusque fuerit, hoc iudex aestimet, vt subiicit, secundum Azo. & secundum hoc dic quale: id est, quod, & sic cuiuslibet suagrana restituantur. Vel dic
 proximi. resp. arbitrio, &c. esse de eo, de quo est istud. §. quando non apparet, quod fuerit suum: & hoc innuit hoc verbum quale: non enim dicit quod, sed quale: vt in qualitate officium ventatur & quantitate, non autem in corpore: cum illud sit impossibile discernere. & sic proba-

bit, quod dicit suum fuisse melius. Et nota triplicem esse differentiam inter hunc §. & superiorem. Species enim dicuntur misceri, vt hic: materia confundi: vt §. Sed P. contra. Item, hic remanet eadem substantia, ibi non. item, confusa sunt communia, etiam sine dominorum voluntate: vt §. proximi. §. hic non.

* Arbitrio autem. Per actionem arbitriariam §. praeterea. 27. infra de actio. Vnde apparet actionem in rem, certis casibus esse arbitriariam, cum videlicet aduersarius, vel possidere desit, vel quasi desit, vt hoc loco. l. qui restituere 68. ff. de rei vindic.

* Cum in suo. C A S V S. Metellus ex materia, i. ligno, & lapidibus Dolabella domum in area sua construxit. Vter est domus dominus? Metellus. Et qua ratione Dolabella suum damnum refarciet? Duplum a Metello consequetur. veluti, si materia centum valeat, his centum recipit. Perditne ergo penitus suarum rerum dominium? Sanè, dum aedificium manet. Exitiosum enim esset, vt recipiatur materia, domos dirui. Quid ergo si casu aliquo domus corruat? Dolabella tanquam dominus res suas petet: nisi forte iam ante duplum receperit. Inuertamus hypotheseos. Metellus in area Dolabellae ex sua materia aedificauit. vtrius est aedificii? Dolabellae. Quid, si corruerit aedificium? Ne tum quidem quicquam petere poterit. quid ita quaeso? quia donandi animo aedificasse videtur, quomodo alie-

nam esse aream sciens prudensque aedificauit. quid si ignoras? diruto aedificio materiam suam repetet. Cor. Vibul.

* Not. aedificium cedere solo. Item, quod nemo cogi potest eximere tignum alienum iunctum suis

etiam diruto aedificio materiam non vendicat.

* Cum in suo solo. a aliquis ex aliena materia aedificauerit, ipse intelligitur dominus aedificij: quia omne quod solo * inaedificatur * † solo cedit. Nec tamen id eo is, qui materiae dominus fuerat *

aedibus. Item, quod quauis dominus soli fiat dominus totius itamen dominus materiae, remanet dominus. Item, quod rei vendicatio non datur domino. Itē, quod actio de tigno iuncto est ex l. xij. Tab. & quod licet sit civilis, est tamen poenalis. Itē, quod veniat appellatione tigni. Syl.

* loco D.

* abest.

* fuit.

* a Cum in suo solo. Suū est etiā si alius habeat. ibi vsumfructū, vt i. de her. inst. §. j. vbi proprius seruus dicitur, in quo proprietatem nudam habet testator.

* b Aedificauerit. §. bona fide, aliā non: imò tignum suum vendicare: vt ff. de rei vend. l. in rem: arg. a contrario sensu, vel ex ea exceptione, quae ibi ponitur, & iurabitur in litem: vt ibi not.

* c Inaedificatur. i. in ipsa terra configitur. Quid ergo de domo non affixa solo? Respon. non cedit solo, vt ff. de acqui. rer. do. l. Titius, & facit ad hanc regulam. C. de aedi. pri. l. j. Idē in satis, & plātat. quod hic in aedificatis dicitur: vt i. eo. §. si Titius. & §. qua ratione. Vnde versus, Quicquid plantatur, seritur vel inaedificatur: Omne solo cedit, radices si tamen egit. [Dicas hoc verū regulariter, vt hic: tamen primò, non procedit in aedificare in mari. d. l. in tantū. & dicitur i. in ea gl. Item, vbi aedificiū esset illicitè constructū, veniret destruendum. l. fideicommissa. §. si quis illicitè. ff. de leg. iij. vbi Bal. Item, in aedificante de pecunia ecclesiae. gl. in c. apostolica. xij. q. ij. Item, quando dominus soli, & aedificans essent tales inter quos cadere non posset expressa donatio, gl. in l. si vxor. ff. de don. inter vi. & vxor. Syl.] Sed contra hanc regulam est. ff. de rer. diui. l. in tantum. in princ. Solu. illud speciale est.

Solo inaedificatur. Nam superficies N. A. solo cedit. l. qui domum. 50. ff. ad leg. Aquil.

M

AD P. I. Y. O. Erat enim ibi ædificatum in communi omnium solo, quo ad usum, & nullius quo ad proprietatem: quod ideo cedit edificio, quia primo occupanti conceditur. Christoph.

q. a. Desinit. lex

causa ædificationis: sed ex alia causa potest desinere, ut ff. de vsuc. l. rerum mixtura. §. Tabeo. quæ huic regulæ signatur contraria.

¶ Ut tamē materia contraditionis euitetur, dici potest hunc effici dominum reuocabiliter: illum autem reuocabiliter desinere esse dominum: ut sæpè

accidit in pluribus casibus. Syl.

¶ b. Tanisper. id est, interim.

¶ c. Ad exhibendum. s. ut eximatur, nisi mala fide fecerit, ut ff. de rei vend. l. in rem. §. tignum. & ff. de rig. iniun. l. fin. sed tunc non eximitur, sed in litē iuratur: ut ff. de solu. l. qui res §. fin. quia arbitrariae sunt istæ actiones: ut ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. & infra de act. §. præterea.

N. A. ¶ Ad exhibendum. ὕψιστον ἀπὸ τῆς ἀπορίας. Nam actio ad exhibendum est præparatoria rei vindicationis. l. iij. ff. ad exhib.

¶ d. Duodecim tabularum. lex quædam fuit, de qua dicitur supra de iure nat. §. & non ineleganter.

N. A. ¶ Qua cauetur. Tignum alienum iniunctum arboribus, vineæve capitibus, ne soluto, sed duplum dato. l. j. ff. de tign. iniuncto.

¶ e. De tigno iuncto. Qua actione tenetur & qui iunctum habet, licet non iunxerit: & qui iunxit licet non possideat, sed altero solvente, alter liberatur: ut ff. de iis, qui deie. vel effu. l. si verò. §. si id. quod & de flu. l. j. in fi. & quod vi, aut clam. l. competit. §. fin. Sed quid si velit magis in rem reddere & eximere, quàm duplum præstare? Respō. non auditur: quia propter publicam utilitatem hoc fuit statutum: ut l. eo. quod ideo, & c. & ff. de ope. no. nun. l. Prætor. & ff.

de leg. j. l. cetera. §. si duobus. Itē, num. quid hæc actio cōpetit etiam contra eum, qui bona fide iniunxit? Resp. sicut hic, licet contraxerint quidam. Sed contra mala fide iniungentē, alia præ-

ter hæc auxilia cōpetunt: ut rei vindicatio, itē, ad exhibendum, item furti, item furtiua conditio. Itē hæc actio de tigno iniuncto: ut l. de act. §. si itaq; & ff. de tigno iniuncto. l. j. in fin. & l. fin.

¶ f. Appellatio. ne. Facit ad hoc. ff. de verb. signi. l. signi. & ff. ad exhib. l. gema. & l. tigni. & ff. de acquir. rer. do. l. adeo. §. c. i. in suo. Itē

q. in domibus dicitur idem dic in capona sue domucula ut subiicit, quod ideo, & c. ad hoc ff. de verb. sig. l. urbana prædia. Quidam tamen contra. Item, idem in vinea: ut ff. de rig. iniun. l. j.

¶ Et quamvis bona fides non pariat ut idem his exigatur. l. bona fides. ff. de regul. iur. tamen hoc ex eo oritur quod dominus contra voluntatē suam dominio rei suæ priuatur. Nec obstat. l. de co. ff. de dona. inter vir. & vxor. quia ibi ideo datur simplum, quia concurrat voluntas domini: sed aduersatur voluntas iuris. Syl.

¶ g. Materia. Ut armenta, & lapides.

¶ h. Omnis materia. i. trabes, armentū regulæ, lapides: Itē, pedemēta in vitibus. l. 7. ff. ad exhib. l. rig. ff. de verb. sign.

¶ i. Consecutus. Hic est cōtra. ff. de rig. iniun. l. si. Sed ibi nō cū effectu fuit cōsecutus duplū: quia licet exegit, nō tamē percepit adhuc duplum: ut argum. ff. de iis, qui deie. vel effu. l. perceptione.

¶ Si nō fuerit duplū pro eo. Siue sciēs, siue ignorans alienū tignū iunxit, quanti domini interest damnatur: sed quia probatio eius quod interest difficillima esse solet, ideo lex duplo pretij definiuit, propter publicam utilitatem, ne ruinis ciuitas deformetur: sed si sciens insuper etiam ad exhibendum, & rei vindicatione tenetur. Non ut eximat, sed quia dolo possidere desierit, tanti

sint damnetur, quantum aduersarius in litem iurauerit, etiam in infinitum. l. j. §. j. l. ij. ff. de sign. in iunct. l. qui restitueret. c. 8. ff. de rei vindic.

^a Vendicare. Nulla tēporis p̄scrip-
tione obstante

in rei vendica-
tione: vt ff. de
rei ven. l. in rē.
§. fin. quia nec
prius agere po-
tuit, vt C. de an.
excep. l. j. §. fin.
Aliud ergo si
mala fide inhi-
xit: quia tunc
agere potuit: vn
de xxx. anno. re-
pellitur à rei
vindicatōe: vt
C. de p̄script.
xxx. ann. l. si cōt.

AD P R I O

Quam commo-
ditatem non ex
sua mala fide,
sed ex negligē-
tia non p̄ten-
ti consequitur,
aliās esset absur-
dum. secundum
omnes doc. hic.

^b Intelligitur.
Sic Co. de adi.
pri. l. si is con-
tra quem. Acc.

^c Non potest. Quia alienata est, non
potest vendicari. Sed contra C. de rei
vend. l. secunda in fin. Sed ibi ex aliena
materia, & in alieno ædificauit: hic de
sua in alieno. Quare dic, aut de mea
materia, & in meo ædifico: & tunc pla-
num est. aut de aliena in meo: vt supra
prox. §. aut de mea in alieno: vt hic:
aut de aliena in alieno, vt in dicta l.
contraria continetur.

^e Certē illud constat. C. A S V S. Hor-
tensius ex sua materia in Attici area
domum construxit. Atticus petit eam
domum: quia (vt dictum est) superficies
solo cedit. quid iuris? Distinguo. nam
aut Hortensius bona fide, & suum esse
solum credens ædificauit. quo casu co-
getur Atticus & materiæ pretium, &
mercedes soluere: si domū habere ve-
lit. Aut mala fide, sciens esse Attici: &
tunc cedere Attico cogetur. donandi
namque animo ædificasse videtur. Cor.
Nul.

^f Not. quod facilius datur exceptio,

& retentio, quā actio. Syl.

^g Certē. qui sciens in alieno ædificat,
donare intelligitur. l. vij. §. penul. ff. de
adq. rer. dom. Sed cum iure nature ini-
quum sit, alterum cum alterius detri-

N. A.

mento fieri lo-
cupletiorē. l. iu-
re nature. 206.
ff. de reg. iur. æ-
quum est bonæ
fidei possessori
& ædicatori,
pmitti aut op^o,
tollere, aut per
retentionē sum-
ptus seruare. l.
Paulus. 14. ff. de
dol. excep. Va-
riè tamen hac
de re disputatū
docuimus lib.
feudor. ij. tit. 28.
§. iij. Sic inqui-
linus qui ostiū,
aut fenestras æ-
dibus imposuit:
denique qui ne-
cessario, vel v-
tiliter sumptus
fecit, seruare sū-
ptus potest. l. do-
minus. 55. §. j. &
l. penul. ff. loca-
t. d. Fabrorū. id
est, magistrorū
de lignamine, vel murorum. sic ff. de
eo. quod cer. lo. l. iij. §. item Iulianus.

^h Certē illud cō-
stat, si in possessio-
ne constituto ædi-
ficatore, soli domi-
nus petat domum
suam esse, nec sol-
uat pretium mate-
riæ, & mercedes
fabrorum ⁱ, pos-
se eum per exce-
ptionem ^k doli ma-
li t̄ repelli: vtique
si bonæ fidei ^l pos-
sessor fuerit, qui
ædificauit. Nam
scienti, alienum
solū esse, potest ob-
iici culpa ^m, quod

de lignamine, vel murorum. sic ff. de
eo. quod cer. lo. l. iij. §. item Iulianus.

^k Per exceptionem. Quia locum ha-
bet vbicunque æquum sit exceptio-
nem locum habere, siue alia comperat,
siue non: vt ff. de excep. do. l. secunda.
§. & generaliter. & arg. j. eo. §. literæ.

^l Exceptionem doli mali. Hac formu-
la fuit exceptio: Si non dolus actoris
appareat, postulantis se cum alterius
detrimento locupletiorē fieri. l. j. ff.
de doli excep.

^m Bonæ fidei. s. ab initio, & ex post
facto cū ædificauit. nā si antequā ædifi-
cet, sit bonæ fidei: & cū ædificat ma-
la fidei sit, eligitur quædam media via:
ita vt neque vt mala fidei puniatur,
neque vt bonæ fidei expensas conser-
uet: quia promi titur abrasio: vt ff. de
rei ven. l. Iulianus. lib. viij. Digest. scri-
bit, si in aliena, quæ est huic contraria,
& facit ad hoc. ff. de min. l. intra utile,
§. vendentibus.

ⁿ Obiici culpa. Per replicationem late
culpæ: quia lata culpa est ignorare

N. A.

M 2

id quod omnes sciunt. l. vitæ 23. ff. de verb. sign. Et quod quis ex sua culpa damnum sentit, non intelligitur damnum sentire. l. quod quis. 203. ff. de reg. iur.

*Impetu-
scia a-
liam ne
gorys fa-
Et, que
littere-
opera-
tur.*

¶ a Aedificauit. Cum de nouo aedificat. Et ut hæc plenè sciatur, dic, dū impendit in re alienā, aut suo, aut meo nomine. Primo casu, loquitur ille titulus de negot. gest. & ff. & C. eodem ritu. Si meo: tunc aut fructuū gratia, & tunc ex fructib⁹ deducitur, aliā null⁹ fructus intelligitur, ut ff. sol. ma. l. fructus. & ff. famil. ercisc. l. fundus qui. Aut causa rei seruandæ: &

tunc aut de nouo faciendo, aut non primo casu, si bona fide, habeo exceptionem non actionē, secundum Ioan. ut suprà proximo §. & ff. de condic. inde. l. si in area. & ff. de doli. ma. excep. l. Paulus. sed M. etiam actionem dabat, & est pro eo ff. de per. hære. l. hæreditas. §. i. & ff. si pars hære. per. l. fin. & C. de rei vend. l. ij. & l. domum. Sed ibi ipso gestu negotiū fuit hereditarium: quod necesse habuit facere: unde actionem dabat. Sed Ioann. contra, ut dictum est. & facit etiam pro eo. ff. de rei vend. l. sumptus. & ff. de act. empt. l. idēque. & ff. de per. hæred. l. planē. Si verò mala fide, tunc nec excipiendo, nec agendo conseruo, ut hicinam neminē mihi voluit obligare: ut ff. comm. diui. l. in hoc iudiciū, secundum Io. Sed M. etiā dabat negotiorū gest. actionē: ut ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. sed & si quis. Sed ibi nomine alieno gerebat. Item, & pro eo facit. C. de rei vend. l. ij. Sed ibi loquitur, quando ex aliena materia, & in alieno impenditur: ut ibi plenè notatur. Si verò in reficiendo: aut bona fide, & tunc necessarias & viles per doli exceptionem, voluptuarias per abrasionem seruamus: nisi dominus vellet tantum dare, quantum pos-

set habere his ablatis & corrahis: ut ff. de rei vend. l. in fundo. Si verò mala fide, necessarias per officium iudicis, cum tamen possideo velles per abrasionem conseruo, voluptuarias nullo

modo: ut C. de rei vend. l. domū. Hinc est quod dixit Bul. hic, quod expensas repeta quando, que per a. i. est, per actionem: ut ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. sed & si quis. Item per e. id est, per exceptionem: ut hic. Item per o. i. per officium iudicis: ut per l. C. de rei vend. l. domū. ut modò diximus. Et hæc in rei vend. locum habent. In petitione verò hereditatis, bonæ fidei pos-

seffor seruat omnes: at malæ fidei posseffor necessarias, & viles per officium iudicis, aliās per exceptionem doli, re existente meliori, in qua factæ sunt: voluptuarias verò abradit: ut ff. de per. here. l. planē incertis.

¶ Si Titius. C. A S V S. Cassius in Antonij agro cerasum plantauit, aut contra, Antonij cerasum in suo agro, utrius est cerasus? Distinguo, aut cerasus radices nondum egit, & plantatoris remanet: aut egit, & tunc solo cedit. Cuius enim est radix, eiusdē est arbor. Quid verò in hac specie: Pirus Antonij suas radices in agrum meum inflexit, ita ut ex mea terra alatur. Erutne pirus illa non Antonij, sed mea? erit. Ecce autem pomus in confinio duorum vicinorum enata est, æque in utroque prædium suas radices expandit: Cuius est pomus? Vtriusque. Sequens §. alienam lucem aspernatur. Cor. Vib.

¶ h Commutatur. Sed videtur non commutari, cum primo domino rei vend. detur: ut ff. de rei vend. l. si frumentū. §. de arbore. quæ est contra. Sol. licet ibi dicant Varus, & Nerua, damus: non tamen sequitur, ergo nos damus, vel damus de æstimatione, sed non de planta:

planta: ut diximus §. eo. 2. planè, si longiori tempore.

¶ Et hæc vltimà communiter approbatur per l. in rem. §. item quæcunque. ff. eo. de rei vend. Chriſto.

¶ Radices Omnes, ut differat à sequenti.

¶ Casu radices egerit. Quia & planta, & arbor, tum demum soli parv. cefeitur, cum ei coaluit: id est, per radices adhæsit. Arborum enim quæ fundo continetur non est separatum corpus à fundo. l. Quintus. 40. ff. de n. dion. empt. Et eadem de cassi, horreum frumentarium mobile ædificatoris manet. l. Titius. 40. ff. de adq. rer. dom.

¶ Dicamus. Imò videtur ei, in cuius fundo originè duxit: ut arb. sur. ear. l. si plures. §. fin.

Sol. hæc corrigit illam. Vel dic, ibi, poterat viuere arbor ex fundo primo, hic non. Vel efficitur Titij pro parte. s. ut hic non in totum, ut ibi.

¶ Ratio. Facit ff. eo. 2. & de acquir. rer. do. l. adeo. in fin. & l. seq. & l. qua ratione.

¶ Cuius in fundum. Confinium est spatium quinque pedum, quod lex XII. tab. inter confines relinqui iussit, ne quis arborem in eo fereret, vel opus aliquod faceret. l. vltim. ff. fin. regund.

Arbor in confinio posita est, quæ intra spatium illud posita est: prope confinium, quæ ultra, vel circa. l. vij. §. vlt. & l. seq. ff. de adq. rer. dom. Not. obser. l. 5.

¶ Radices. Pro parte.

¶ Solo cedunt. Ut §. proximi.

¶ Diximus. §. eo. 2. certè, sed quid. si aliquis ex semine meo in alieno fundo seminauit, contra quem agam? Res. contra seminantem, non quia non possidet, nec dolo fecit. quominus possideret. Item, nec contra possidentem:

quia eius facto nihil actum est. Sed tamen dic cum teneri instarigni iniuncti, qui tenetur, etiam si positum ab alio habeat, vel teneat: ut diximus §. eo. 2. cum in suo. per legem. ff. de lis,

qui de. vel es.

su. l. si verò. §. si

id, quod positum.

Et eadem quæ-

stio fit in plan-

tatis: & eodem

modo soluitur,

cum sit ratio si-

milis: ut ff. man-

da. l. Iulius. §. j.

in fin.

¶ g. Conscuit. i.

platauit vel se-

minauit.

¶ Literæ.

THEMA. Sic-

ut purpura, quæ

uis pretiosior

fit, vestimento

tamen cedit ita

literæ, licet au-

rex, aut argen-

teæ, chartis ce-

dunt. Item, ut

ædificum, ut

arbor, ut fru-

mentum satum

solo cedunt. Et

quum dominus

chartæ petere

volet à scripto-

¶ Scriptura quan-

tumuis pretiosa

cedit suppositæ

chartæ: tabulæ ta-

men pictura super-

imposita cedit.

¶ Literæ quoque; t,

licet aureæ sint,

perinde chartis h

re suam chartam, scripturæ sumptus

non offerens, impetrabit sanè à Præ-

tore actionem, & iudicem: sed scri-

pior quoque impetrabit, ut iudicij

liceat se absoluerè, si dolo malo a-

ctor suam chartam petat. Petit autem

dolo malo, quia sumptus non offert.

Corn. Vib.

¶ Not. summarium. Item, quod valet

argumentum ab inconuenienti remo-

to. Sylueit.

¶ Literæ quoque. Obserua chartam

quasi solum esse scripturam quasi su-

perficiem. Solum autem, sue prin-

cipale cuiusque rei dicitur, quod per

se constat: accessio vero, quod per

se non constat, sed ab illo sustine-

tur. lege, in rem. 29 §. tertio ff. de

rei vindic. l. tertio. §. penult. ad exhib.

sic purpura licet pretiosior sit, tamen

accessio est. Vestis, principale. §. si non.

sup. hoc tit.

¶ h. Chartis. Ut de bombice; ut sunt hæc

quæ de ipsis veniunt.

membris. ^a Membranisve. Quae de membris animalium eripiuntur.
 dicuntur. ^b Solo. Ut supra eodem §. cum in suo.

^c Carmen. Metricae.

^d Historiam.

Novi & veteris testamenti. idem dicam in fabula vel romana, vel quolibet libro profano.

^e Oratione. ad Deum, vel ad populum, vel ad principem.

^f Corporis. id est, libri.

^g Non Titius. scilicet scriptor bonae fidei.

^h Petas. directa in rem.

ⁱ Bona fide. Si autem mala, laborum donasse videtur: ut §. eo. §. cerere. Sed nūquid actionem scriptor habet reddito libro?

Resp. sic si bonam fidem habuit, actionem dico, si in factum ut si de rei vend. l. in rem. §. item quaecumque: si malam fidem habuit, non habet actionem quia nec exceptionem habet ut hic. Sed cum hodie pretiosior sit scriptura, quam charta, nūquid mutatur hoc? Respondent quidam, ut Azor, quod sic: Nos quod non. arg. C. de testa. l. sancimus. & Cod. de appell. l. precipimus. in fin.

^k Haec opinio vera est, ut late declarat Præpos. Sen. in iij. casu, in j. q. Syluester. Aldobr.

^l Bona fide. Bona fide: Quia exceptio doli mali non conceditur, nisi bonae fidei possessori. l. ij. §. generaliter. ff. de excep. doli.

^m Si quis in aliena. C. A. S. V. C. Apelles in tabula Titij Mineruam pinxit. cutus est tabula? Apellis. Artificis enim hic præstantiam spectamus: & quia pictura plerumque pretiosior est tabula, & idcirco, id est, ex eo quod plerumque fit, iudicamus. Ita-

que si Apelles velit tabulam à se pictam petere à Titio, pretium tabulae non offerens, facile impetrabit à Præatore actionem, & iudicem: sed Titius similiter impetrabit, ut Prætor potestatem faciat iudici cognoscendi num dolo malo Apelles utatur. quod facile probabit, quia pretium tabulae non offert. Quid ergo si Apelles tabulam possideat? quomodo Titius suam tabulam petet? nimirum rei vindicatio datur domino. Titius autem non est dominus, sed Apelles. Fateor, inquit, non competere Titio actionem ex directis verbis legis xij. Tabul. sed quia utile est, civibus aliquem actionem dari, dabimur actio, quae vocatur utilis. Cetera plana sunt. Sequens §. sibi ipse casum ponit, imò verò

nem bona fide: factus est.

ⁿ Titulo & bona fide alienum fundum possidens. perceptos fructus suos facit: mala fidei verò possessor, etiam consumptos restituit.

^o Si quis in aliena tabula pinxerit, quidam putant tabulam picturæ cedere: aliis videtur picturam, qualiscunque sit, tabulae cedere: sed nobis videtur melius esse, tabulam picturæ cedere. Ridiculum est enim, picturam Apellis, vel Parrha-

est per casum atque exemplum positus. Cor. vii.

^p Pinxerit. siue bona fide, siue mala fide, secundum Pla. nos contra: quia bona fide: ut j. eo. & §. ibi utique, & c.

^q Quidam putant. Paulus in l. 23. §. 3. ff. de rei vindic. Cui refragatur Caius in l. 9. §. 2. ff. de acq. rer. dom.

^r Tabulam. quid si in marmore? Res contra servari forte. Argu. tamen contra. j. de testa. §. pen.

^s Sed ibi loquitur in re separabili à materia, hic secus. Et ideo non actionem, sed exceptionem habet per illum text.

^t Cedere. ff. de rei vend. l. in rem. §. sed & id, quod in charta. contra. Sol. hæc corrigit illam vel distingue, an pretiosior sit illa scriptura, quam tabula, secundum P. qui ait locum habere, quod hic dicitur, si pictus est homo

homo. non versus: bono colore non ornamento.

A D D I T I O. F. Baro pugnare inter se hunc putat, & hic d. s. sed & id, quod corrigi. Spectasse namq; Imp. quæ frequentius accidit. nam cum pictura serè tabula sit pretiosior, præterire oportuit legum latorem, quod perraro accidit.

N.A. Ridiculum. At in edificio, quantum sumptuosum, in purpura, quantum pretiosum, non sibi ridicula naturalis ratio, ut accessio principali cedat. Harum autem rerum non in substantia, veluti coloribus, & pigmentis, sed in arte consistit. l. 14. ff. de ver. si.

a Apellis vel Parrhasij. Propria nomina pictorum. b Eam petat. scilicet, directa rei vendicatione: ut ff. de acquir. rerum domi. l. qua ratione. s. sed non ut literæ. secundum Azonein.

c Utile actio. In rem non directa: quia desit dominus esse, & sic est mirabile, quod non dominus à domino vendicat. sic contingit aliàs in publicana in quibusdam casibus: ut no. j. de actio. s. aliæ.

N.A. Utile actio. Actio directa est, quæ ex verbis legis nascitur: utilis, quæ ex sententia. l. 7. ff. de iurisd. omni. Cum igitur directa rei vindictio soli domino competat, iste autem tabulæ dominus non sit; tamen utilitatis & æquitatis causa, actio illi dabitur, quæ propterea utilis appellatur.

N.A. Domino tabulæ. Abusum. Iam enim dubium est pictorem dominum tabulæ factum esse: sed furti actio non modo domino competit, sed etiam ei cuius interest rem saluam esse. l. 10. & pass. ff. de fur. Intererat autem, propter pretium tabulæ.

d Imposuit. Hoc mirabile contingit hic, quod conditio possidentis est deterior, quam petentis, aliis contrariis

infra de interdictis. s. commodum. sic & aliis. ff. de noxalibus. l. si quis à multis. & ff. si ex noxali causa agatur. l. prima in fi. & l. secunda. ff. de petit. heredita. l. cum idem. Sed ad hoc resp.

exceptionem doli mali repelli: utiq; si bonæ fidei possessor fuerit ille, qui picturam inposuit. Illud enim palam est, quod siue is, qui pinxit, subripuit tabulas, siue alius cõpedit domino tabularum & furti actio.

¶ Bonæ fidei possessor facit fructus suos, nec eos consumptos cogitur restituere: secus si fuerit malæ fidei. Aretinus.

5. cui damus. Sed nunquid domino quondam tabulæ eidem conceditur, si possideat. si pretium picturæ soluat? Respon. Ro. quod sic: cum sibi actio derur. Ego contra: ut sit differentia inter dominum, & pictorem. Item, quis præfertur, si ambo contra extraneum possidentem agant? Respon. is qui directam habet actionem, id est, pictor, secundum Ioan. Sed nunquid si tabula fuerit abrasa, remanet picto is? Respond. sic: ut ff. de rei vindictio. lege in rem. s. siem quæcumque. verbi. & quod semel. Sed quare aliud in picturis, quam in scripturis? Respon. quia pictura pretiosior est, quam scriptura, secundum Ioann.

¶ Subripuit. Antequam pingeret.

¶ Alius. Post picturam.

¶ Tabularum. Etiam, subaudi. nam & pictori contra extraneum furem datur, secundum Azon. Vel mihi (ut mihi videtur) hic loquimur, quando furti fuit subrepta antequam esset picta: sed etiam contra dominum tabulæ sibi subripientem posse dari pictori furti actio, facto furto tabula iam picta: ut infra de obligatio, quæ ex delicto nascuntur. s. aliquando.

et 4

autem

Pictura
pretiosior est
scriptura.

¶ *a* Bona fide. Quæ in initio exigitur. s. ut credat sibi dantem habere ius distrahendi: ut ff. de usur. l. qui scit. §. fin. Nec obstat. quod est ff. de acqui. rer. do. l. bonæ fidei. §. in contrarium. quia ibi opponendo loquitur, non ponendo.

ADDITIO

Bona fide delinemus, quæ ex iusto titulo tenere nos putamus. Mala fide contra, quando nos nullam iustam possidendi causam habere scimus. l. qui à quolibet. ff. de contrah. empr.

¶ *b* Iusta. Cum multæ sint causæ siue tituli ac-

quirendi: ut in ff. colligitur in variis titulis, sub tit. de vsuc. usque ad tit. de re iud. Idem tamen, & si titulum non habeat: ut arg. ff. finium regund. l. iij. §. post litem. versic. sed ante.

¶ Ratio autem est: quia in accessoriiis præscribendis satis est titulus pro suo. Bal. l. secunda. C. de vsu. & fruc. leg. Syl.

¶ *c* Naturali ratione. id est, iure gentium, de quo loquitur hic tit. cui naturalis insita ratio est.

N.A. ¶ *1* Naturali ratione. Quia æquum est eum qui bona fide impendium fecit, fructus suos facere. Sed fructuum alij sunt pendentes, siue stantes, qui quidem pars fundi videntur. l. pendentes. 4. §. ff. de rei vendic. Percepti in bonæ fidei possessoris persona dicuntur, simulatque à solo separati sunt. l. qui scit. 15. §. 1. ff. de vsuc.

¶ *d* Fructus. s. industriales: aliud in naturalibus, ut ff. de usufruct. l. fructus. Nec obstat. ff. de acqui. rerum domi. l. bonæ fidei. in princip. quod enim ibi dicit omnes, exponitur siue facti possessoris, siue alterius percepti, industriales tamen: ut ff. de usur. l. qui scit. §. præterea. [Regula enim est, quæ quilibet possessor, etiam cum titulo, tenetur restituere fructus naturales, etiam consumptos. Et ratio est, quia in eis agitur de mero lucro, cum acquirantur sine impensa, & industria hominis: & ideo cessante ratione curæ & sollicitudinis, non cadit etiam disputatio, an error iuris sufficiat. Communis est hæc

resolutio doct. in l. & ex diverso. ff. de rei vendic. Syl.] Sed naturalibus fructibus consumptis, an teneatur possessor? Resp. Non tenetur possessor rei vindicatione: quia non possidet, nec

si postea dominus superuenit, & fundum vendicat: de fructibus ab eo consumptis tagere non potest. Ei verò, qui alienum fundum sciens possederit, non idem cōcessum est, itaque cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere.

dolo defuit possidere: sed condemnatione sine causa tenetur, in quantum locupletior est. arg. ff. si certum pet. l. si & me.

ADDITIO Sed si non sit effectus locupletior, non tenetur: nisi esset malæ fidei. Aug.

Percepti. id N.A. est, in bonæ fidei possessore, pro consumptis habuit; quod no-

tandum est, quia in fructuarij personarum demum percepti dicuntur, si expressi sint: veluti, cum tritum est frumentum, coacta vindemia. l. iij. ff. quib. mod. usufr. amitt.

¶ *e* Pro cultura. Ut segetes.

¶ *f* Et cura. Ut lac, & pilus, & lana.

¶ Vindicet. Euincat per iudicium rei N.A. vindicationis.

¶ Consumptis. Perceptio fructuum, N.A. acquisitionem inchoat, consumptio, perficit. l. iij. §. lana. ff. de usurpat. Exstantes autem, vel pendentes, vel rei vindicatione à domino petuntur, vel in rei vindicationem veniunt officio iudicis. d. l. iij. §. lana. & l. questum. 40. ff. hoc tit.

¶ *g* Non potest. Nec ad pretium ut ff. de offi. iud. §. & si hæreditas. versic. si verò. & ff. finium reg. l. iij. §. post lit. versic. sed ante. si tamen exant, non rei vindicatione, quia percipientis sunt, sed officio iudicis tenetur reddere: ut C. de rei vend. l. certum. §. bona fide.

¶ Licet consumpti. Malæ fidei possessor fructus omnes cuiuscunque generis sint, restituere cogitur, & perceptos, & percipiendos, & exstantes, & consumptos, & siue locupletior factus sit, siue non. l. si fructus. 23. l. si nauis. 62. §. generaliter. ff. de rei vindic.

¶ Et ita communiter tenetur: ut latè Cur. in cons. lxxj. per totum. Syl.

¶ *h* Non idem. Ut faciat fructus suos.

¶ *i* Cognat restituere. Distingue tamen:

men: quia si habet titulum malæ fidei possessoris de consumptis conditione sine causa, de extantibus rei vendicatione tenetur, de percipiendis propter titulum excusatur, ut C. de rei vendic. l. si fundum.

nisi in quatuor casibus. Primò, quando emit ab eo, quæ scit vendere in fraudem creditorum: ut ff. quæ in fraud. cre. l. ait prætor. & per hanc. Secundò, quando emit ab eo, qui metu compulsus est: ut ff. quod met. cau. l. sed & parus. [Adde, quòd hoc est introductum in ordinem inferentis vim, vel metum. Syl.] Terriò, quando emit contra interdicta legum sciens: ut C. de agr. & censi.

l. quemadmodum. libr. xj. [Adde, quòd hoc operatur contumacia mentis rem à lege prohibitam. Syl.] Item in quarto, scilicet quando emit à fisco non solenniter vendente: ut C. de fide & iur. hact. ff. l. j. Isti quatuor casus etià non ff. quod met. cau. l. sed & parus. & l. si fundum. C. de rei vend. Si non habet titulum, de consumptis conditione sine causa, de extantibus rei vendicatione: ut C. de cond. ex lege. l. pe. C. de rei vend. l. si fundum. de percipiendis officio iudicis. ff. de rei vend. l. si nauis. §. fin.

¶ Is verò, C. A. S. V. S. Cesennia usum & fructum fundi Fulciniani habebat. mortua est naturis fructibus, nondum tamen perceptis: nonne Cæcine maritus, hæres ipsius, fructus illos habebit? nequaquam: sed proprietarius. quod nota pro Ciceronis oratione pro Cæcina. Quod idem est in colono. Nam Chremes colonus Titij mortuò maturi fructibus non facit suum hæredem illorum dominum. duo §. sequentes ita clari ac perspicui sunt, ut dici clarius nihil possit. Cor. vijb.

N. A. ¶ Ususfructus fundi. Id est, ius utendi suæ aliæno fundo, cuius fundi aliena proprietas penes ipsius do-

minum remanet.

¶ a ipse. Alio enim percipiente non sunt sui, sed sunt bonæ fidei possessoris, etiam si eos alius percipiat: ut ff. de vsur. l. qui scit. §. præterea. vel aliter, si

ille percipit, non etiam hæres eius, nec enim ad hæredem transmittit.

¶ Perceperit. id N. A. est, excusserit, expresserit, veluti oleo factis, coacta vindemia, frumento trito. Nam in fructuarij persona tum demum percepti fructus dicuntur. l. arboribus. 12. §. Julianus. ff. de vsufr. in bonæ fidei possessore, sola separatio à terra pro perceptione valet. l. si eius. 78. ff. de rei vindic.

¶ b Perceptis.

¶ c Ut si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarij. sed bonæ fidei possessor statim, ut à solo separati sunt: ut ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si vsufr. Est & alia differentia: quia fructuarij facit suos naturales fructus, bonæ fidei possessor non: ut ff. de vsufr. l. vsufruc. legato. & de vsur. l. fructus.

¶ d Ut si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarij. sed bonæ fidei possessor statim, ut à solo separati sunt: ut ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si vsufr. Est & alia differentia: quia fructuarij facit suos naturales fructus, bonæ fidei possessor non: ut ff. de vsufr. l. vsufruc. legato. & de vsur. l. fructus.

¶ e Ut si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarij. sed bonæ fidei possessor statim, ut à solo separati sunt: ut ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si vsufr. Est & alia differentia: quia fructuarij facit suos naturales fructus, bonæ fidei possessor non: ut ff. de vsufr. l. vsufruc. legato. & de vsur. l. fructus.

¶ f Ut si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarij. sed bonæ fidei possessor statim, ut à solo separati sunt: ut ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si vsufr. Est & alia differentia: quia fructuarij facit suos naturales fructus, bonæ fidei possessor non: ut ff. de vsufr. l. vsufruc. legato. & de vsur. l. fructus.

¶ g Ut si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarij. sed bonæ fidei possessor statim, ut à solo separati sunt: ut ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si vsufr. Est & alia differentia: quia fructuarij facit suos naturales fructus, bonæ fidei possessor non: ut ff. de vsufr. l. vsufruc. legato. & de vsur. l. fructus.

N. A.

suo nomine emptor separavit, & collegit, sunt ipsius non coloni. l. si seruus. 62. §. locauit. §. de fur. Ideo furti actio, furtiuaq; soli domino competit. l. si apes. 29. ff. de fur. Fructus alius naturalis, alius civilis. l. vsura. 21. ff. de verb. signif. Naturalis est q ex ipso cuiusq; rei corpore puenit. Primum procreatione, veluti foetus, itemque lac, pilus, lana. l. in pecudum. 18. ff. de vsur. Deinde operis, & labore corporis; veluti in iumentis, deportando, vehendo, triturando: in seruis, quolibet opere faciendo; sed singulari ratione ab ancillarum fructibus separantur partus, & partium partus. l. vellus. 67. ff. de. vsuf. fructus igitur serui, aut ancillae in operis, & ministerio est duntaxat. l. quarta. ff. de oper. seruo. Ciuiles fructus dicuntur, qui non ex corpore veniunt, sed iure percipiuntur, id est, negotiatione, veluti vsura pecuniae. l. 62. ff. de rei vindi. dicta lege 21. ff. de verborum significatione. veluti, cum serui opera, aut iumentis locatur, aut vsus nauis. Nam merces habitationis, opera serui, vectura iumentorum, naula nauium, generali fructuum nomine appellantur. l. mercedis. 29. ff. de hared. petitorio. l. praediorum. 36. ff. de vsur. Item aucupia, piscationes, venationes. l. item si. 9. §. aucupiorum. & l. 63. ff. de vsufr. Rursus fructuum alij sunt, naturales qui sua sponte nascuntur, veluti arborum baccae, syluae ceduae. Alij indutritiales, hoc est, exculi, elaborati hominum opera, veluti vinum, frumentum, legumina. l. fructus. 45. ff. de vsur. Palea fructus est exculus, senum, naturalis; quia solet tantum, non cultura opus est. l. pratum. 31. ff. de ver. signif.

¶ a Foetus. Quasi dicat, ita foetus, sicut, &c.

¶ b Pilus. Bovis vel etiam caprarum, ad horreum sellarum.

¶ c Et fucali. i. parui fues.

¶ d Naturali iure. i. gentium, de quo loquitur §. eo. §. singulorum.

¶ e Pertinet. Quantum ad plenam proprietatem: nisi etiam & in partu sit v-

fructus legatum ff. de vsufructu. l. veni.

¶ f Absurdum. sic ff. de vsur. l. in pecudum.

¶ g In fructu. scilicet, ut ipse sit fructus: sed tamen in eo relinquitur vsuf. fructus.

¶ h Rerum natura. id est, Deo. sic supra de iure natura. in princip. vnde dicitur apud Ouidium, Prona- que cum fuerent animan-

¶ i. l. de iur. nat. lib. 1. cap. 1.

tus rerum natura^h gratia hominum comparauit.

¶ i Debet videri canarius gregis, & arborum, & viti, agnatas in demeritum loci submittere. Arbor.

¶ Sed si gregis i vsuf. fructum quis habeat, in locum de mortuorum capium ex foetu & fructuarius^k submittere^l debet,

nam Os homini sublime dedit, celumque videre iussit: & erectos ad sidera tollere vultus. Sic ff. de adilitio edicto. Iussissimè. & ff. de furt. l. qui vas. §. ex furtiuis. & ff. de petitorio. haredi. l. ancillarum.

¶ i Gregis. Grex est numerus decem ouium, vel quinque porcorum simul & congregati consistentium, ut ff. de abigei. l. oues. & facit. ff. de vsucap. l. rerum mixtura. §. tertium.

¶ k Ex foetu. Aliunde enim non submittit, secundum quosdam, vel forte submittit etiam aliunde argum. ff. de vsuf. fruct. l. quid ergo. §. sed quod dicitur in fine.

¶ l Submittere. Quae submissio non fit, si in singulis capitibus sit vsuf. fructus: ut ff. eod. de vsuf. fruct. l. quid ergo. §. sed quod dicitur in fine.

¶ m Dicitur. Sed si vi ventorum arbores euulsa sint, ad proprietarium pertinent, nec fructuarius alia submittit. l. arbores. ff. de vsufr.

¶ Recte enim colere. Id est, boni viri arbitrio debet colere. l. j. & passim de rust. fruct.

¶ Thesauros. C A § v §. Valerius thesaurum reperit: cuius est thesaurus? Distinguo. Nam aut in suo fundo reperit, & totum ac solidum thesaurum sibi habebit: aut in alieno fundo, & tunc aut fortuito, aut data opera: si fortuito the-

sauros

siurus ex æquis partibus inter Valerium & loci dominum diuideretur: si data opera, totum domino loci reddere cogitur. Quid si in loco sacro? Eadē prorsus distinctio adhibenda est. Nā aut locus me^o est, aut

alienus: & aut data opera aut casu reperiri thesaur^o potest. Considera autē scilicet Iulianum, qui Adriani superstitionis de locis sacris constitutiones vult à Christianis obseruari. Cor. vii.

¶ 1. a Thesaurus. Est autem thesaurus, pecunia ab ignotis dominis vetustioris tēpore abscondita: vt C. de thesauro. l. vnic. l. i. x. in princ. vel dispositio pecunie vetus, cuius memoria non extat: vt ff. de acquir. rer. do. l. nunquam. §. thesaurus. quādoq; improprie dicitur: vt ff. de acq. pos. l. peregrin. in principio. & ff. ad exhib. l. thesaurus.

¶ b Loco. Aliās solo.

¶ c Suo. Iure directo vel vtili: vt feudatarius, vel emphyteuticarius, vel similes, licet Pla. aliud dixerit in his. Quid si mercenarius, dum laborat in alieno, vel creditor in pignore inuenit thesaurum? Respon. dimidium eius est, in cuius fundo inueniunt: & dimidium sibi acquirunt: vt ff. de acquir. rer. do. l. si quis. §. quod si creditor.

N. A. ¶ 1. Naturalem æquitatem. Siue quia nullius est sit primi occupantis, siue quia thesaurus pars videtur fundi: vt arena, creta, lapides, metalla in fodinis. l. §. 2. ff. de usufr. l. 7. §. si vir. ff. sol. matri.

¶ d Religioso. Vt ff. de iure fisci l. iij. §. si in loci. contra. Sol hic conuenit secundū B. vel hic secundū naturalem: & tunc patet in litera ibi, secundū ei-

nilem rationem quæ præualeat, sicut & in usucapione contingit, secundū Ioan. Hæc vltima tenetur secundū Christoph. hic. Hodie autem dimidia erit inuentoris, alia prælati. Syl.

nus * naturalem æquitatem ¶ secutus ei concessit, qui eos * inuenerit. Idemque statuit, si quis in sacro, aut religioso d loco fortuito casu^c inuenerit. At si quis in alieno loco non data ad hoc opera¹, sed fortuito inuenerit: dimidiū domino & soli concessit, & dimidium inuentori. Et conuenienter *, si quis in Cæsaris loco^h inuenerit: dimidium inuentoris, & dimidium esse Cæsaris statuit. Cui cōueniens est vt si quis in fiscali loco¹, vel publi-

cūm dominus sit: vel ex hac lege.

¶ g In Cæsaris loco. scilicet patrimoniali.

¶ h Fiscali loco. Non tamen publicè deputato.

¶ Conueniens est. Sed totum hoc ins pro principum voluntate variatur. Nam D. D. fratres, id est, Antoninus & Verus reperti in loco sacro, dimidium fisco attribuerunt. lege tertia. §. penultimo. ff. de iur. fisci. Neque, cuiusvis thesauri beneficium solis prædiorum dominis attribuit, auctore Zonara. Constantinus fisco dimidium. lege prima. Codice, Theodosius. de thesauris. Gratianus, si quis in alieno reperisset, domino quadrantem. lege secunda. Codice, eodem titulo. Ieo Philosophus, Adrianus hoc ins renouit. Nouella quinquagesima prima.

¶ e Fortuito casu. C. A. S. V. §.

Est inopinata rei euenus ex diuersis causis proueniens, ob aliud, & aliud inceptis.

¶ f Fortuito casu. Ne sepulchra fodiendi facultas detur, contra l. i. & pass. ff. de sepulch. viol. & l. i. Cod. de thesaur.

¶ g Non data ad hoc opera. Aliās totum domino redderetur, in suo tamē loco potest operam dare: non tamen magica arte, aliās esset fisci: vt Cod. de thesau. l. vnic. lib. x.

¶ h Domino. Sed per quam actionem? Respond. per rei vindicationem, ex conditione

* Spertianus
Adria.
absq.

N. A.

* conse.
quenter
Th.

* secundum
naturalem
legem ad
iustitiam.

Quædæ exempl. habent, in loco publico, vel fisci.
 a Vel publico. id est, publicè deputato.
 b Ciuitatis. Quæ loco priuatorum sunt: vt ff. de verbor. significat. l. cum, qui veſtigal.

c Fisci. Sed si fisci partem superſſerit, totum cum altero tanto reddit: vt ff. de iure fisci. l. iij. §. fin.

¶ Per traditionē. T H E M A.

Olim res erant aliax mancipi, aliax nec mancipi. & Traditio (vt ait Vlpianus in titulis) erat propria rerum nec mancipi, quarum dominia ipsa traditione acquirebantur.

• Ex VI. ff. de iur. iur. 19.

Nūc verò cuiuscunque generis res sit, traditione, dominium eius acquiritur. Præterea olim differentia erat inter prædia Italiae, & prouinciarum. Erant autem prouinciarum, regiones omnes extra Italiam à populo Romano quæſitæ, in quibus magistratus populi Romani ius dicebat. Nam Italiae prædia mancipi erant, Prouinciarum non erant. Iustinianus Græcus homo Italiae præſtantiam non tanti faciens, quanti Romani veteres, omnia ad æquabilitatem redegit. Itaque & Italica, & prouincialia prædia traditione quæſiuntur. Appellat autem prouinciarum prædia tributaria, & ſtipendiaria, quia Italia olim erat libera: prouinciæ verò ſtipendium, tributumque pendebant. Cor. Vib.

Not. traditione dominium quæri. Item, quod nihil conuenientius eſt, quàm quod voluntas domini impleatur circa alienationem rei ſue. Item, quod naturali rationi conuenit, quod quilibet rerum ſuarum ſit moderator, & arbiter. Item, quod ſtipendiaria & tributaria prædia per traditionem alienantur. Item, quid ſint ſtipendiaria, & tributaria. Syl.

d Per traditionem quoque. Non ſolum inuentione: vt §. proxi.

e Per traditionem. Traditio rei mobilis, eſt naturalis datio. l. viij. ff. de pec. i. de manu in manum tranſlatio, ſed

in mobili, eſt poſſeſſionis datio. l. iij. ff. de actio. emp. l. ſi rem. 28. ff. de verb. oblig. Nam iure naturæ dominia rerum ex apprehenſione, & occupatione ceperunt. l. j. ff. de adq. poſſ. & §. ſingulorum. §. hoc it.

f Iure naturali. i. gentium: vt §. proxi.

g Acquirunt. Causa præcedente vera vel præſtatua, vt indebitum: aliax non: vt ff. eod. l. nunquam. & §. ibi, ſed quidem, &c.

h res nobis adquiruntur. f. nihil enim tam conueniens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem ſuam in alium tranſferre, ratam haberi. & ideo cuiuscunque i generis ſit corporalis res, tradi poteſt, & à domino tradita alienatur. Itaque ſtipendiaria quo-

q. l. non minorem.

i Voluntatem. Dum tamen ſit legitima: nam cui bonis interdicitum eſt, non alienat. vt ff. de cur. ſur. l. j. in princip.

k Cuiuscunque. id eſt, ſiue mobilis, ſiue ſoli.

l Cuiuscunque generis. Siue mancipi, ſiue non mancipi: quia differentiam hanc Imperator ſuſtulit. l. vnica. C. de uſucap. tranſ.

m Corporalis. Incorporales enim tradi non poſſunt: vt ff. de acquir. rerum domi. l. ſeruus. §. incorporales.

n Corporalis. Nam incorporaliū traditio non eſt naturalis, ſed civilis: mirum per uſum, & patientiam. lege vltima. C. De ſeruit. l. 43. §. j. ff. hoc it.

o A domino. Hoc quandoque fallit. & ita eius contrarium inuenitur verum: vt infrà. qui. ali. licet, vel non. Sed hoc eſt regulare: vt hic. & ff. eodem. l. traditio.

p Alienatur. id eſt. dominium tranſfertur. Accur.

q Stipendiaria. ſ. Quæ militibus, & ſtipendiis dabantur: vt ff. de rei vendic. l. ite ſi verberatum. §. ij. & de euict. l. i. l. ucius. & de acquir. rerum do. l. in agris.

r Itaque ſtipendiaria. Imò dicendum ſuit. Itaque Italica quoque prædia, & non modò ſtipendiaria, & tributaria eodem modo alienantur. Vel ſic potius Itaque

itaque ut stipendiaria, & tributaria, sic etiam Italica prædia eodem modo alienantur. Nam aliquo iure Italica prædia mancipi fuerunt, & non nisi mancipatione alienabatur. Tacitus. lib. 20.

Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Male autem Theophilus stipendiarias, à minutis numis; tributarias, à magnis summis denominatas putat.

¶ a Tributaria. Quæ tributa Romæ reddunt.

¶ b Alienantur. per traditionem.

¶ c In prouinciis. Quasi dicta, Italica prædia non sunt in Italia.

¶ d Inter quæ. scilicet prouincialia.

¶ e Constitutio. ne. Ut C. de usufructu. l. unica.

¶ f Nulla est differentia. scilicet quantum ad dominij translationem, ut C. de usufructu. transfor. l. unica. sed quantum ad tributa est differentia. C. de episc. & cler. l. de iis.

ADDITIONE. Olim Italia immunis erat à tributis, tanquam domicilium Imperij, parensque honorum omnium: quod ius postea beneficio Imperatorum multis datum est ciuitatibus. l. j. & fin. ff. de censu. Stipendium autem & tributum pro eodem hic ponuntur. Aem. Ferr.

¶ g Sed si quidem. Verè nulla est differentia, sed & si, &c.

¶ h Tradantur. scilicet stipendiaria prædia & tributaria. Accursius.

¶ i Transferuntur. scilicet prouincialia prædia, sicut Italica. & est verum in omnibus, nisi scriptura necessaria sit secundum Ioannem: ut C. de usufructu. l. unica. §. quod si prædia. Item, sunt vera, si accipiens inducatur in vacuum possessionem. secundum quosdam: ut C. de prob. l. cum res. Ioan. contrà: ut ff. de fund. dot. l. si fundum. & de acqu. rerum dom. l. homo liber. §. quicquid.

sufficit enim induci in possessionem, licet non vacuum. Quod autem in d. l. cures. de proba. dicitur demonstratiue, quod sic euenit, non causatiue dicitur.

et emptor dominus efficitur si aut pretium venditori solutum sit, aut aliter satis ei factum sit, aut fides de pretio habita: & quod per alium facimus, ipsi quoque facere videntur.

¶ Venditæ vero. res & traditæ, non aliter emptori adquiruntur, quam si is venditori pretium soluerit, vel alio modo ei satisfecerit: veluti expromissore, aut

datum. Cornelius Vihul.

¶ Not. in contractu emptionis pretium necessarium, vel quod de eo fides habeatur, ut dominium ex traditione transferatur. Item, quod idem operatur procurator, vel negotiorum gestor in transferendo dominio, quod operatur ipse dominus. Item, quod qui per alium facit, per se facere videtur. Syl.

¶ k Verò. Pro sed. Accursius.

¶ Venditæ verò. Particula (verò) eo referenda est. Et si regula est, ut traditio iusta ex causa dominium iure naturali transferat, tamen in venditione non transfert, nisi præfens pecunia numeretur. Itaque non (verò) ad finem superioris paragraphi referenda est.

¶ l Res. Quæ loco pignoris à venditore tenci possunt: ut ff. de act. empt. l. Iulianus. §. offerri.

¶ Intellige improprie, quia dominium & pignus non concurrunt. l. neque pignus. ff. de regulis iur. est. enim dominium reuocabile, & quasi pignus: & sic dominium & pignus ferè improprie, Syluest.

¶ Expromissore. Expromissor ple-

¶ Venditæ.

CASVS. Syluius mihi Vendidit equum, & tradidit, meumne continuò est equus? minimè, nisi aut pretium solueris, aut sporem dederis, qui promittat Syluium damno cariturum, aut Syluij fidem sequaris. An autem necesse est. equum à Syluiio tradi? minimè. modo Cincius. cui omnium suorum rerum administrationem commisit, tibi eum tradiderit. Sequens §. expositus est per casum & exemplum accom-

N.A.

N.A.
runque

runque dicitur, qui alienam in se obligationem suscipit: sed hoc loco pro fideiussore, siue adpromissore usurpatur l. xix. ff. de contr. emt. l. ex emto. 11. ff. de actio. emt.

^a Pignore.

Quod sic intelligo, si placeat venditor aliud, quam pretium accipere: alias non: ut ff. si certum pet. l. ij. §. j.

^b Dato poterit ergo vendicare venditor rem, si non fuit de pretio satis factum: ut ff. de trib. l. procuratoris. §. sed si dedit mercem. nisi emptor tunc pretium offerat: ut ff. man. l. diligenter. §. j. in fin. ff. de preca. l. ea qua.

N.A. ⁱ Rectè dicitur.

* ^{Hu no.} Quia lex, iuris naturalis æquitate, & rationem secuta est: ^{et} ^{Caio} Præterea, quia rectè.

* ^{Ea ex-} ^{plicat} ^{Præcins} ^{lib 4.} ^{Uter.} ^{Iurij.}

^c Lege duodecim Tabularum. Que est ius civile: ut ff. de insti. & iur. l. ius civile. §. hoc igitur. non solum gentium.

Hæc verba ostendunt, quod glo non meretur declarari, & suppleri: ut per Christ. hic, qui debuit aduertisse, dū dixit, quod non solum iure gentium, sed etiam iure civili receptione, scilicet & approbatione dominium transfertur. Syluester Aldo.

^d Iure naturali. Sic dictum, quod naturali ratione inductum fuit, ut ff. de iure natura. §. quod verò & §. sed naturalia.

^e Vendidit. & tradidit.

^f Fide emptoris. Quid si dedit diem ad soluendum? Respon. non facta solutione vendicat, secundum Ioan. ut de pac. inter empt. & vendit. l. commissoria. potest tamen contradici: quia aliud est simpliciter diem solutioni statuere, aliud pactum legis commissoriae ponere. Item, quid si simpliciter tradat? Respon. videtur sequi fidem, nisi contra probe-

tur, ut quia fortè dicebat emptor præsentem se habere pecuniam: ut arg. ff. de pign. act. l. ij. Et arg. contrā. ff. de tribu. l. procuratoris. §. sed si dedi.

^g Hæc glo. communiter approbatur, ut dicitur hic Christ. Syluest.

ne si cui libera ^k vniuersorum negotiorum administratio permessa fuerit à domino, isque ex his negotiis rem vendiderit, & tradiderit, facit eam accipientis.

^h Qui rem tuam iam dudum alicui ex causa ad dominum transferendam minus idonea tradidit, ei rem postea iusto titulo concessit, dominium si ne noua traditione transiit.

ⁱ Interdum etiā sine traditione, nuda voluntas ^t do-

enim quis per alium facit, ipse facere videtur: ut ff. de vi. & vi arma. l. j. §. deiecit. & j. de iniur. §. non solum. & ff. de iniur. l. rem apud. §. fecisse.

⁺ Rei possessio. Lege (potestas) hoc est N.A. mandatum vel speciale, vel generale. l. ix. §. j. ff. hoc tit. l. procurator qui. §. de Procurat.

ⁱ Permissa sit. Vel ab ipso domino, vel ab alio domini voluntate.

^k Libera. Secus in generali procuratore, qui non habet liberam: ut ff. de procur. l. procurator cui. & l. procurator totorum. sed M. distinxit inter procuratorem totorum bonorum, ut ibi. & vniuersorum, ut hic.

^g Prima opinio verior est, secundum Christoph. hic. Syl.

A D D I T O. Dic plenè per Bart. in l. procurator cui generaliter libera. ff. de procuratorib. & quando & quomodo dicatur libera concessio, vide per Bart. Ang.

^l Nuda, scilicet, à traditione. sic C. de pact. l. traditionibus. Item, in aliis casibus dominium sine traditione datur: qui

N.A. ⁱ Fidem emptoris.

is secutus. Hæc est subtilissima iuris civilis fictio, non autem naturalis veritas: quasi pecunia, non modo à venditore recepta, verum etiam emptori ab ipso credita fuerit. Nam qui alienam fidem sequitur, credere intelligitur l. j. ff. de rebus cred.

^g Emptoris fieri. nisi in casibus: ut ff. de iure fisci. l. si procurator. §. si. & ff. de re iudicata. l. à diuo Pio. §. sed si emptor.

^h Nihil. Quid

enim quis per alium facit, ipse facere videtur: ut ff. de vi. & vi arma. l. j. §. deiecit. & j. de iniur. §. non solum. & ff. de iniur. l. rem apud. §. fecisse.

⁺ Rei possessio. Lege (potestas) hoc est N.A. mandatum vel speciale, vel generale. l. ix. §. j. ff. hoc tit. l. procurator qui. §. de Procurat.

ⁱ Permissa sit. Vel ab ipso domino, vel ab alio domini voluntate.

^k Libera. Secus in generali procuratore, qui non habet liberam: ut ff. de procur. l. procurator cui. & l. procurator totorum. sed M. distinxit inter procuratorem totorum bonorum, ut ibi. & vniuersorum, ut hic.

^g Prima opinio verior est, secundum Christoph. hic. Syl.

A D D I T O. Dic plenè per Bart. in l. procurator cui generaliter libera. ff. de procuratorib. & quando & quomodo dicatur libera concessio, vide per Bart. Ang.

^l Nuda, scilicet, à traditione. sic C. de pact. l. traditionibus. Item, in aliis casibus dominium sine traditione datur: qui

qui possunt his legibus notari. ff. de acquir. poss. l. j. §. si iusserim. & §. idem. quo. & l. quod meo. §. si venditorem. & l. quarendam. Item, C. de acquir. poss. l. iunius. & C. de donat. l. j. & l. quisquis. Item, si volens tibi tradere dominium: nomine tuo me constituam possidere, vel conducam à re: vt ff. de acqu. poss. l. quod meo. & de rei vend. l. 1.

¶ 2. si quidā mulier.

¶ 7. si Nuda volūtas.

¶ 1. si Nuda: Repetita

¶ 1. si tamen traditio-

¶ 1. si nis memoria.

¶ N. A. Ergo traditio

alia est instans,

quæ sit ex cau-

sa, & negotio

præsenti, alia

repetita, quæ

prius alio no-

mine facta, nūc

ad præsens ne-

gotium accommodatur l. ix. §. interdum.

l. serui. 21. §. 1. ff. de adq. rer. dom. l. iij.

§. illud. ff. de adq. poss.

¶ a Tuum esse. Si res est præsens: vt ff.

de rei vend. l. ciur. & l. h. re. n. Vel hic

in vera venditione, ibi, in ficta: vt ff.

pro empt. l. ij. Item, hoc est verum, si

pretium sit solum, vel satisfactum: vt

suprà eod. §. vendita.

¶ Item si quis merces. C. A. S. V. S. An-

tonius frumentum in horreo, vinum

in cauea sua habebat. Vt unque Serui

vendidit. an necessaria est traditio? mi-

nime, si modo & horrei, & caueæ cla-

ues ei dederit. Corn. Vib.

¶ Not. quod traditio clauium, cen-

setur tradita possessio eorum, quæ sub

clauibus clauduntur. Syl. Aldo.

¶ b Item si quis. Hic est casus, vbi sine

possessione tradita acquiritur domi-

nium, & alios habes notatos. ff. de rei

vend. l. si ager. in glo. fin.

¶ c Depositas. i. Repositas.

¶ d Simulacraque, id est, statim postquā:

vt suprà eod. §. ferat. & infr. de empt. &

vend. in princ.

¶ e Claues. Aliter de consuetudine Da-

cit: in qua cum aliquis vult legare,

vel dare suadum ecclesiā, sumit pa-

nam terræ in panno, & ponit super

altare, & ita transfert dominium: vt

extr. de consue. c. ij. Est autē casus mi-
rabilis in quo sine omni traditione, sed
sola voluntate transfertur possessio &
dominium ipso iure: vt C. de donatio.
l. quisquis. vbi retentio vsusfructus in

res: ille
caue ne
et adde-
get pro
ordina-
tis.

re donata in-
ducit traditio-
nem possessio-
nis & domini
per quādam iu-
ris fictionē. Itē,
si relinquatur
Ecclesiæ, vel ci-
uitati heredi-
tas, vel legatum,
vel ei res ali-
qua donetur,
aut vedatur. sta-
tim dominium
transfertur sine
possessione, tra-
ditione. C. de sa-
crofanct. eccle-
l. vt inter diui-
num.

¶ Per traditionem
clauium videtur
traditū dominium
mercium vendita-
rum. Aretinus.

¶ Item si quis b
merces in horreo
depositas c vendi-
derit, simulacraque d
claues e horrei f
tradiderit emptori,
transfert pro-
prietatem i mer-
cium ad emptorem.

¶ Claues hor-
rei. Tertia spe-
cies per notam,
& insigne. Ita-
que ficta traditio hæc à Iurisconsul-
tis instituta, iuris civilis est. Claues
autem apud horreum, vel cellam, aut
armarium tradi oportet: scēque anu-
m obsignatorium l. clauibus. 74. ff. de
contrahenda emptione. l. ij. C. de pe-
riculo & commodo rei venditæ. l. j.
§. penult. ff. de adquirenda possessione.
Sic demonstratio rei præsenti pro tra-
ditione valet, si res grauior sit; velu-
ti columna quæ difficilè moueri po-
test. d. l. j. §. penult. ff. de adq. poss. Item
obsignatio signorum, aut trabium l. quod
fi. 7. de peric. & com. rei vend. Quarta
species traditionis pertinet ad res quæ
pondere, numero, mensura constant,
quæ si per auersionem vendantur, id
est, vniuersaliter, vno pretio sit tradi-
tio. Interdum per degustationem, vt
in vino. l. j. l. iij. ff. de peric. & com. rei
vend. Interdum per clauium traditio-
nem, vt supra. Quæ verò sigillatim ven-
duntur, id est, pretio in singulas men-
suras, aut pondera, aut numerum im-
posito, tum demum tradita intelligun-
tur, cum ad mensa, ad pensa, adnumera-
ta sunt. l. quod saepe. 35. in his ff. de
contr. empt.

N. A.

¶ f Transfert proprietatem. Et quod
dixi de proprietate, verū est, si domi-
nus est tradens aliā causam præstat vsu-
capiendū.

1. si
2. si
3. si
4. si
5. si
6. si
7. si
8. si
9. si
10. si
11. si
12. si
13. si
14. si
15. si
16. si
17. si
18. si
19. si
20. si
21. si
22. si
23. si
24. si
25. si
26. si
27. si
28. si
29. si
30. si
31. si
32. si
33. si
34. si
35. si
36. si
37. si
38. si
39. si
40. si
41. si
42. si
43. si
44. si
45. si
46. si
47. si
48. si
49. si
50. si
51. si
52. si
53. si
54. si
55. si
56. si
57. si
58. si
59. si
60. si
61. si
62. si
63. si
64. si
65. si
66. si
67. si
68. si
69. si
70. si
71. si
72. si
73. si
74. si
75. si
76. si
77. si
78. si
79. si
80. si
81. si
82. si
83. si
84. si
85. si
86. si
87. si
88. si
89. si
90. si
91. si
92. si
93. si
94. si
95. si
96. si
97. si
98. si
99. si
100. si

capiendi, si hæc fiant coram horreo, & hoc propter præsentem visionem rei: vt ff. de contrahend. empt. l. clauibus. & de acq. poss. l. j. §. si iusserim. [Limita per c. contingit. de dol. & contu. si non potest venire in

conspæctum rei iusta ex causa. Syl. J. Et sunt hæc in arg. vt si vendam equum, quæ tradam per frenum vel capistrum, vt dominum transeat. Accurs.

ADDITIONE

Posse. No sap. transferre, licet res non apprehendatur.

Sunt multi casus in quibus res non apprehenditur, & tamen possessio transfertur. Per solum visum: vt ff. de acq. poss. l. quod meo. §. si veditorem Per veditorem rei commodatæ vel depositæ: vt supra cod. §. interdum. Per traditionem clauium,

vt hic. Per traditionem instrumenti: vt l. j. C. de do. Per conductionem de re propria factam. Quando quis etiam rem suam vult possidere nomine alterius. Vnde versus, Visu, siue rei mutatur, venditione, Clauibus & chartis, mea si cōduco scienter: Quamuis non aliter detur, possessio transit. Vide tu canonista notata in c. ex literis. in glo. fin. extrâ de consuet. vide etiam glo. in ver. nuda. §. interdum. §. quæ pro hac materia alleg. posuit sufficienter.

* Hoc amplius. C. A. V. S. Prætores & Consules spargunt stipem in vulgus, aut gemmas, margaritas, &c. Cuius ea sunt? Quod quisque arripuit, id eius sit. Quid ergo, nuper venator quidam iratus canem egregium expulit ex suis ædibus, ego cum lubens recepi. si tunc canis ille meus? fiet. Habet enim ille pro derelicto. Corn. vii.

† Not. donationem collatam in incertam personam valere, quâvis legatum non valeat. Item, quod inueniendo, vel recipiendo rē habitam pro derelicto, statim quis efficitur dominus. Itē, quādo dicatur res haberi p derelicto. Syl.

* a Hoc amplius. T. est hic, quā suprà in alio casu: quia suprà semper in personam certam: hic in incertam.

* b Incertam. Argum. contra. infrâ de lega. §. tutor.

rus: & tamen, quia volunt, quod quisque acceperit *, eius esse statim cū dominum efficitur. Qua ratione verius t esse videtur, si rem pro derelicto a domino habitā occupauerit quis: statim cū dominum effici. Pro derelicto autē habetur, quod dominus ea mente abiecerit, vt id in numero * rerum suarū esse nolit d. ideōq; statim dominus eius esse desinit c. t.

* c Missilia. Sic dicta: quia in populum mittuntur, siue proiciuntur, vt ille. luc currete multitudine possint prætores vel Cōsules pertransire: vt in coronatione domini Papæ vidi: vt ff. pro der. l. si id quod. §. id quod & in auth. de Consulib. §. spargere autē. ibi, argentum verò, &c.

ADDITIONE. Ceterum missilia variarum rerū sunt vt omnia cōplecti intelligamus, quæ sparguntur in vulgus: auctor Suet. Caligula. *

* Missilia. Suetonius in Nerone. Sparsa & populo missilia omnium rerum, singula quotidie aurum millia, multiplex penus, tessera frumentaria, vellis, aurum, argentum, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atque etiam mansuetæ fera.

† Verius. Notat controuersiam inter Sabin. & Procul. Quorum illi disputabant, rei pro derelicto habitæ, dominum solo animo amitti; Hi, nō prius amitti, quā ab aliquo possessa esset, l. ij. ff. pro derelicto l. si quis. 17. §. 1. ff. de adipiscenda poss. l. falsus. 43. §. qui altenu. ff. de furt.

* d Nolit. verè, vel legis interpretatione: vt in auth. de nupt. §. & multo potius. & C. de infan. expo. l. fin. & C. de lat. lib. tol. l. vnic. §. sed scimus.

* e Desinit. Si abiicit, vel habere desit rem immobilem: alioqui possessionem perdere potest, nō dominium: vt ff. de acquir. poss. l. si quis vj. §. diffrentia. & ff. pro derelicto. l. j. & ij.

† Desinit. Apertè Vlpianus non desinere adfirmat: Dominum (Inquit) nihilominus eius manet, qui dominus esse

non vult d.l. xvij §. x. si de adquirenda possit.

ADDITIONE. Aut stat in possessione, & habet animum habendi pro derelicto, & non perdit dominium: ut d.l. si quis vi. §. differ-

rentia si de acqu. poss. Aut exiit de possessione: & tunc etiam perdit dominium, & habetur pro derelicto: & ita tenet gl. secunda, secundum unam opinionem in d. §. differentia, quam ibi sequitur Bartol. & docto. Ang.

¶ Alia sane causa. **CASVS.** Cum Apostolus Paulus Romanum cum Luca veheretur, propter tempestatem Iucas narrat in Actis, vectores iacturam fecisse, id est leuandae navis causa periclitata quada in mare periclitata.

Finge aliquas ex iis rebus a fluctibus in portum expulsas. Eruntne primi occupantis? minimè. neque enim animum perdendi habuerunt. quod idem est, si de vehiculo, curru, rheda, aut quadriga currente aliquid imprudentibus dominis deciderit. Manet enim, quod deciderit, domini. Cor. Vii.

¶ Alia sane causa. Alias, alia causa, scilicet proiciendi: & ideo aliud ius statuitur. Vide c. excommunicationem. de rapt. ext.

N.A. ¶ Palam est. Vlpianus contra in d. l. falsus. §. pen. ff. de furt. Plerumque credendum esse iactum fieri animo derelinquentis, cum sciat periturum: & verior est ipsius distinctio, quam merito amplecti oportet.

¶ b Fluctibus. id est, vndis.

¶ Furtum. ff. de fur. l. falsus. §. si iactum. contra. Solum distingue animum proiciendi: quod patet, ut si librum apertum proiciam, secundum Ioan. ex hac lege & illa colligitur: & arg. ff. de dam. infec. l. finita. §. si quis metu. Item, quid distat hoc furtum ab il-

lo titulo. ff. de incend. rui. nauis. Resp. hoc locum habet, quando non in ipso naufragio aliquid quis furatur, ibi in ipso naufragio: ut ff. de incend. ruina, naufrag. l. prima, in fin. & l. secunda. &

quæ de rheda curren-
te, non intelligentibus domini cadunt.

TITVL. II.

DE REBUS corporalibus & incorporalibus.

¶ Corporalia tangi possunt de sui natura, incorporalia verò non, licet in eis contineantur corporalia; siue sint seruitutes reales, siue personales. Aretin.

Quidam præ-
f Non intelligentibus. id est, non videtibus.

DE REBUS CORPORALIBUS & INCORPORALIBUS.

¶ Quia visum est de secunda diuisione rerum, scilicet quod quædam sunt publicæ, & quædam sunt nullius, & quædam singulorum, &c. Sequebatur de tertia diuisione videre, quæ ita se habet, quod rerum quædam sunt corporales, quædam incorporales. de qua diuisione tractaturus intulauit istum titulum, de rebus corporalibus & incorporalibus. Porc.

Quidam. Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primò, ponit unam diuisionem rerum. Secundò, definit res corporales, & per exempla demonstrat. Tertiò, definit res incorporales, & etiam per exempla demonstrat. Quartò, respondet cuidam tacite quæstioni. Quintò, prædicta extendit. Secunda ibi, Corporales sunt.

N

tertia. & ff. pro derelicto. l. j. & iij.

¶ d Nec longè. Nam in aliquo distat: quia hoc sciente, illud ignorante domino fit: ff. de acquir. poss. l. interdum. §. primo.

¶ Nec longè. **N.A.**

Sed hoc casu imprudenti res excidit, at superiori casu, interdum, atque adeò (ut Vlpian. ait) plerumque domini voluntas est. Itaque furtum hoc casu certum est. d. l. falsus. §. qui alienum. ff. de furt.

¶ e De rheda. i. de curru ducto ab equis.

* Ex Gai-
io lib. 2.
Instit.

Tertia ibi, incorporeales. Quarta ibi, Nec ad rē. Quinta ibi, Eodem numero. ¶ Casum tractatus præsens non recipit, sed pro casu Ciceronis tibi ex Topici locum insignem, qui cum hoc tractatu pul-

cherri-
mè con-
gruit, exponā.
Tibi enim ma-
gnopere sua-
deo, ut cū hoc
iuris studio Ci-
ceronis lectio-
nem frequētis-
simè cōiungas,
in eiusque li-
bris, tanquā in
horto amēnis-
simo, & arbori-
bus pulcherri-
mis vndiq; cō-
sisto, animum
tuum paulisper
exhilarēs. Rerū
igitur, inquit
Cicero, alie sūt,
aliæ intelligū-
tur. Esse ea dico,

terea^a res corpora-
les sunt^b, quædam
incorporeales^c. Cor-
porales eæ sunt,
quæ sui natura^d *
tangi possunt: velu-
ti fundus, homo,
vestis, aurum ar-
gentum, & deni-
que aliæ res in-
numerabiles^e *.
Incorporeales au-
tem^f sunt, quæ
tangi non pos-
sunt: t qualia sunt
ea, quæ in iure cō-
sistunt^g: sicut hæ-

j.ij. & iij. non possidentur: ut ff. de ac-
quirit. posses. l. iij. in princip.
¶ d Sui natura. Nam secus, si propter
difficultatem. ut res in profundo ma-
ris, vel celo affixa.

reditas^h, vsusfru-
ctusⁱ, vsus & obli-
gationes^j, quoquo
modo^k contractæ.
Nec ad rem^l perti-
net, quod in hære-
ditate res corpora-
les cōtinentur. Nā
& fructu, t qui ex
fundo^m percipiun-
tur, corporales sūt:
& id, quod ex a-
liqua obligatione
nobis debetur, ple-
rumq;ⁿ corporale
est: veluti fundus,
homo, pecunia t.

t Tangi possunt.
Tangere enim, N.A.
& tangi nisi cor-
pus, nulla po-
test res, ut ait
Iulianus. Et ha-
rum rursus alię
sūt immobiles,
aliæ mobiles,
quo verbo etiā
mouentes con-
tinentur, id est
animalia. l. 9.
ff. de verborum
obligat.
¶ Reī enim na-
tura, non facit
accidentia cōsi-
derari. l. si quis
posthumus. l.
quæritur. ff. de
libe. & posthu.
Syl.

quæ cerni, tangi possunt, ut fundum,
ædes, parietem, stillicidium, mancipiū,
pecudem, suppellectilem, penus, &
cetera. Non esse rursus ea dico, quæ
tangi demonstrative non possunt: cer-
ni tamen animo, atque intelligi pos-
sunt. ut si vsucapionem, si tutelam, si
gentem, si agnationem definias: quarū
rerum nullum subest quasi corpus. est
tamen quædam conformatio insigni-
ta, & impressa intelligentia, quam no-
tionem voco. Cor. Vib.

¶ a Præterea. i. præter prædictam di-
uisionem. t. tit. j. in princ. est alia: quia
quædam communes, quædam publicæ,
quædam vniuersitatis, quædam nullius,
quædam singulorum. Item, quædam
corporales, quædam incorporeales: ut
hic subicit.

¶ b Corporales sunt, sic ff. de rer. diuis.
l. j. s. quædam.

¶ c Quædam incorporeales. Quid hac
diuisione nos Iurisperiti egemus?
Respond. quia multa in corporalibus
locum habent, quæ non obseruantur
in incorporeali-
bus. Incorporealia enim
non traduntur, nec vsucapiuntur re-
gulariter: ut ff. de acqui. rerum domi.
l. seruus. s. incorporeales. & de vsucap.
l. vsucapionem. non vendicantur: ut
ff. de rei vendic. l. vendicatio. ac non
transferuntur penitus: ut ff. pro soc. l.

¶ e Innumerabiles. id est non habiles
ad numerandum. Ioannes.

¶ f Tangi non possunt. Sed solo intelle. N.A.
tū constant: non cadunt sub sensu.

¶ g Quæ in iure consistunt. i. sub hoc
prædicabili ius, continentur: in quarū
definitionibus ponitur hæc dñctio ius,
in prædicato qualia sunt omnia iura.
s. incorporealia: ut ff. de rerum diuis. l.
j. s. quibusdam.

¶ h Hæreditas. Ut ff. de verbor. signific.
l. nihil.

¶ i Vsusfructus. l. de vsu. in princ.

¶ j Obligatione. infra de obligation. in
princ.

¶ k Quoquo modo. i. siue ex contra-
ctu, vel quasi: ex maleficio, vel quasi: ut
l. de oblig. s. fin.

¶ l Nec ad rem. Respondet taci: ob-
iectioni, q. d. quomodo hæreditas est
incorporealis, cum in ea sint res cor-
porales?

¶ m Nam & fructus. Tollenda est parti-
cula (nam) est enim tergemina obiectio
ἀντιθέσις, cui tergemina responsio
subiicitur.

¶ n Ex fundo. In quo vsusfructum
habemus.

¶ o Ex fundo. Addiderat forte. Caius, v. N.A.
Tuarius, vel fructuario.

¶ p Plerumque. Propter seruizutes, quæ
per actionem, vel obligationem debentur:

• abun-
dant sui
natura.

• similis
G.
• abest.
Rerum
diuisione
res quæ
sunt.

ur. ut i. de act. 5. ij. & propter actionū
cessionem: ut ff. mand. l. si procurato-
rem. 7. fin. & ff. de rei vendic. l. si ho-
minem. alijs Iulianus. 5. vsque adeo.

N.A. Pecunia. Imò pecunie obligatio,

plerumque rei
incorporalis ob-
ligatio est: ni-
mirum quanti-
tatis. l. qui ha-
redis. 46. ff. de
cond. indeb. l.
x. ff. de accepti.
Interdū tamen,
sed raro, corpora
ipsa pecunie
numeratæ spe-
ctantur, non
quantitas. l. pla-
ne. 34. §. ij. ff. de
leg. j. Lucius.
l. 24. ff. de pos.

¶ a Nam. pro
sed. alijs tamē.
& melius.

¶ b Ipsum ius
heredit. i. ipsa
hereditas. & sic
hinc inde hec
tria leguntur.

N.A. Ius heredita-
tis. Cū heredi-
tas nihil aliud
sit, q̃ ius succedē-
di, vel successio

in ius defuncti, etiā si nihil sit in bonis
l. nihil. l. 24. 119. l. 178. §. j. ff. de ver. sig.

¶ c Fruendi. i. vsusfructus.

¶ d Ius obligationis. i. obligatio ipsa.

¶ e Eodem numero. i. incorporalia.

¶ f Iura. id est seruitutes.

¶ g Vocantur. De quibus infra titulo
proxi. dicetur statim. De quibusdam
quæritur. licet ad nos non pertineant:
ut de aere, sumo, & de statu animalis?
Resp. secundum Philosophos, esse cor-
poralia. Item, quid de angelis bonis,
& malis, & anima hominis? Resp. hæc
incorporalia esse.

DE SERUITUTIBUS
praediorum

¶ Dicitur est supra de rebus incorpora-
libus in genere, sequitur videre in spe-
cie: & ideo à seruitutibus initium facit,
quæ sunt incorporales: ut §. iij. in fin.

Rusticorum. Iste tit. diuiditur in
quinq; partes. Primò, ponit de ser-
uitutibus rusticorū praediorū. Se-
cundò, de seruitutibus urbanorū præ-
diorum. Tertiò, vedit ad seruitutes ru-

sticorū. Quartò, ponit quare appellatur
seruitutes praediorū. Quintò, ponit qua-
liter dictæ seruitutes constituantur. Secū-
da ibi, in §. praediorum. Tertia ibi, in
§. inter rusticorū. Quarta ibi, Ideo au-

temus) quædam
verò à re personæ:
de prioribus hoc
titulo traditur, de
reliquis proximio-
ribus titulis discen-
tietur.

¶ Est autem seruitus
realis. ut Bart.
lib. viij. ff. de seruit. in l. j.
definit) ius praedio
inherens, ipsius v-
tilitatē respiciens.
& alterius liberta-
tem, seu ius demi-
nuens.

Rusticorū h. :
praediorum iu-
ra i. : sunt hæc:
iter, actus, via, a-
queductus. Item
est ius cundi^k am-

ab vna re alteri rei: de quib^o dicitur in
h. t. qdā à re psonæ: ut vsusfruct^o, & vs^o,
& habitatio: ut l. ii. j. & ij. potest & quar-
tū addi, ut à psona rei debeatur: ut ff. de
cōd. & demōt. l. Titio centū. §. Titio ij.
& de alimen. & cibar. legat. l. seruos.

¶ Iter. Tres hæc seruitutes differunt loci,
spatio, & genere vsus. Iter plerumq; est
latū duos pedes, & semipedē. Actus ple-
rumq; pedes quatuor: via pedes octo. l.
8. ff. de seruit. rustic. Genere vsus. Nam
iter est propriū hominis, qua quis vel
pedes, vel eques cōmeare potest, atque
adeò sella, aut lectica vehi. l. 7. l. 12. ff.
eo. tit. Actus est proprius pecudū, qua
pecudes vel singulae, vel gregatim agi
possunt. d. l. 12. & l. 13. ff. de seruit. Via p-
pria est vehiculorū. l. 1. l. 7. l. 13. ff. de ser-
uit. rusti. Itaque Pomponius actum es-
se statuit, qua duci iumentum, non e-
tiam vehiculum possit. d. l. 13. ff. de ser-
uit. Quod tamē consuetudine immuta-
tum est. l. 1. l. 7. l. 12. ff. de seruit. rustic.

¶ k Ius cundi. Solus, ut per hoc discre-
pet à sequenti.

§. si quis velit.

THEMA. Quid-
nā vocas i^o præ-
dij? Ius prædij?
est potestas legi-
bus permissa, in
alieno prædio
aliquid agendi,
q̃ alteri agere
nō licet eaq; po-
testas relatiuum
habet nomē ser-
uitutis. Nā quod
prædiū eā actio-
nē patitur, serui-
re dicitur. Exē-
pla declarat Im-
perator, q̃ plana
sunt. Cor. Vib.

¶ h Rusticorum.

sic & ff. eo. l. j.

¶ h Iura. i. serui-
tutes. Et not. hic
tria genera ser-
uitutū, quædā à
persona psonæ
debentur, de qb^o
dicitur §. de iu-
re psonarū: qdā

¶ Ex Gai.
libro 2.
Instit.
serui-
tutes.

N.A.

¶ 2 Ambulandi, scilicet cum alio.

A D D I T I O. Ambulationem significatam, quæ sanitatis, & voluptatis gratia fit, quamvis verbum ire plerumque hæc omnia contineat. l. qui sella. ff. de ser. rust.

E.B.

¶ b Iumentum, scilicet separatim à se, vel arma separata à se, sed super equum ire potest: ut ff. de seruit. rust. prædio. l. q sella. in prin. & l. iter. [Nō autem mittere ante, vel post se, vel ire super

* *abst.*
D.
* *ita.*
* *inclusa*
* *abst.*
curre, aut rheda onerata, si principaliter intendat ducere, quod super impositum est, non ipse aduehi. gl. in d. l. qui sella. & declarat. Veron. in c. de serui. itineris. Syl.] Quandoque iter nō est seruitus: ut si usufructuario detur à domino alterius prædij, ut ff. si seru. vend. l. ij. §. ij. Tertio grosse dicitur quælibet via, per quam iur.

¶ c Iumentum. Vel subtus, vel ante se: & idem si in vehiculo.

¶ d Actum non debet. Per consequentiam.

¶ e Iter habet. Quo ad commodum, non quo ad seruitutem, sunt enim duæ seruitutes diuersæ: ut ff. si seru. vend. l. loci. §. j. ff. de adimen. leg. l. j.

¶ f Eoq; si itinere contento sub actum.

¶ g Eundi. Hæc verba exponere: ut supra cod. §. j.

N. A.
¶ Ambulandi. Non spaciandi, valetudinis animique causa, cuius constitui seruitus prædialis non potest. lege octaua. ff. de seruitut. Sed ad res proximo fundo necessarias obeundas transiendi.

¶ h Conuicti. Sed quæ est differentia secundum hoc inter actum, & viam? Resp. qui habet viam, potest trahere arabe & lapides, & recte ferre bastam,

quæ non permittuntur habenti actum: ut ff. de serui. rust. præd. l. qui sella. §. j. Item certa vi & latitudo est viij pedum in directum, in angulis xvj. nisi maiorem vel minorem placuerit facere constituantibus.

¶ 3 Edificiis debetur, etiam in villa constitutis, dicuntur seruitutes urbanorum prædiorum.

¶ Prædiorum urbanorum seruitutes sunt eæ, quæ edificiis inhaerent: ideo urbanorum prædiorum dictæ, quoniam ædificia omnia, Urbana prædia appellamus, etsi in villa ædificata sint. Itē, urbanorum prædiorum seruitutes sunt, ut viciniæ & onera vicini suffineat, ut in parietē eius liceat vicino tignum immittere: ut stillicidium vel

non est in actum: ut ff. de ser. rust. præd. l. vi. e. & l. certo. §. latitudo. & l. via constitui.

¶ Hæc gl. communiter approbat, ut per Veron. in tit. de serui. actus. & in tit. de seruitute viæ in princip. Syl.

¶ 1 Aquæ ducenda. Sine inuenta, sine inuenienda: ut ff. eod. l. labeo.

¶ Prædiorum urbanorum. R. H. E. M. A. C. & diff. rentia est inter urbana & rustica prædia. Rustici prædium est fundus: Urbanum, domus: siue in agro sit, siue in vrbē.

Cornelius Valul.

¶ 2 Aedificia. Ideo itineris seruitus, si per domum constituitur, urbana, si per agrum, rustica. Sed & aquaductus, & si plerumque rustica est seruitus, tamen si per domum constituitur, urbana dicitur. l. si ego. ii. §. j. ff. de pub. in rem actio.

¶ 3 In villa. Non enim locus, sed materia facit urbanum prædium, quod dicitur, ut ff. de verb. sign. l. urbana prædia.

¶ Item urbanorum. Scribo, Itaque. N. A.

¶ 4 Vicinus. i. domus vicini.

¶ Tignum immittere. Sed in illa, refectio eius est, qui seruitutem debet: in hac, eius cui debetur. l. 33. ff. de seruit. urban. l. sexta. §. etiam. ff. si seruit. vindic.

¶ 5 Stillicidium. quod stillat: & interdum directio cadit, interdum non propter ventum forte: sed flumen directio cadit & maxime per dochium. id est, canalem: ut de serui. urb. præd. l. seruitutes. §. stillicidium.

A D D I

ADDITIONE Stillicidia, & flumina sic dicuntur, quod ita fluant, caduntque. inter ea autem hoc interest, quod stillicidium stillatim cadit, flumen autem coudine. Varro libro de ling. lat. liij. l. seruitutes. ff.

de seruitutibus urbanorum prædiorum. Aemyl. Fer.

q. 1. Stillicidium.

Stillicidium, ut in rectum gut-

tur. tit. l. 1. & stilla-

tim aqua cadat.

Flumen verò,

cum fluxu, &

per imam mæ-

nium partem ef-

fundatur. l. 1. co-

l. 1. stillicidium.

l. 1. de serui-

ty. urban.

Interdum tam-

en capitur pro

domo, cui talis

seruitus debet-

ur. dicto s. stillicidium. secundum unam ex-

positionem in pluribus tamen capitur

pro ipsa seruitute. Dic autem quod du-

plex est seruitus stillicidij, s. auertendi

vel non auertendi super domum tuam.

Una est seruitus proprie, altera pro-

prie libertatis. l. 1. j. & ibi nov. ff. cod. Syl.

¶ 2. Non recipiat. Hoc, scilicet non

recipere est ius non seruitutis: imò

potius libertatis. & hanc negatiuam

referas ad omnia exempla proximè

dicta. Vel dic, sicut recipere talia, est

seruitus: ita contra si definit recipere,

est mihi quondam recipienti serui-

tus & onus. & sicut in præscribenda

seruitute indigebam aliquo facto: sic

contra, id præscribendi sua liberta-

te indiget facto, s. ut foramina obtu-

ret, vel similia faciat, quæ non sunt ne-

cessaria in præscriptione libertatis con-

tra rusticam seruitutem: & ideo tantum

in affirmatiua lex dicit de eis. s. in eu-

diagendi, & c. ut ff. de seruit. urb. præd.

l. 1. & s. eo. circa princ.

¶ Ratio assignatur: quia seruitus urba-

na longè nobilior est rustica, ideo dif-

ficile perditur. Præscribitur autem ta-

lis libertas in utraque seruitute x. an-

nis inter præsentem, xx. inter absentes.

l. pen. c. de serui. de aqua. Syl.

¶ 3. Tollat, vel non tollat: quod potest

prodesse mihi ad lumina resurgenda.

unde dicitur in libr. Machabæorum:

Resista sol in clypeos aureos: & re-

flamē recipiat q̄s
in ædes suas, vel in
arcam, vel in cloa-
cam vel non reci-
piat. ¶ 4. ne altius
quis tollat. b. ædes
suas ne luminibus
vicini officiat.

¶ In seruitutibus
rusticorum prædio-
rum computantur
hic descripta.

¶ Inter rusticorum

splenduerant in montes ab eis: ut ff.
eo. de seruit. urb. præd. l. si arborem.
& interdum. Vel dic quod tollat, ut sit
seruitus, ut modò in aliis diximus.

¶ Alius. Quo iure communi licet, N. A.

etiam in immen-

sum. l. ix. eo. tit.

At seruitus ne

luminibus offi-

ciatur, est ser-

uitus, ne vicinus

id faciat, quo

nostrarum prædi-
lumina minuā-

tur. l. 4. eo. tit.

¶ Inter rusticorum. C. A. S. V. S.

Habebā ius hau-

riendi aquā ex

fonte mei vicini,

vel ius pote-

statemque ada-

quandi mei pe-

coris, vel ius pa-

scendarū mea-

rū ouium in suis

prædiis, vel calcis meæ in sua fornace co-

quēde, vel arene ex agri suis escodiē-

de, atq; exportāde, quæ o. utrū hæc di-

catur iura rusticorum prædiorū? Dicun-

tur. Et quæ ob hæc dicuntur seruitutes

prædiales. Quia prædia debent serui-

tutes prædiorum, & prædiis debentur.

& ideo rerum seruitutes vocantur, ut

potest quæ à re rei debeantur. Cor. vii.

¶ Not. quod seruitus prædialis non

quæritur, nec debetur sine prædio. I-

tem, quod nomen quandoq; sumitur à

materia ipsius ex qua res constitit. Syl.

¶ 5. Aquæ haurium. s. ius hauriendi a-

quam necessariam agro meo, vel labo-

rantibus in eodem ex fonte vicini.

ADDITIONE. Dic quatenus est neces-

sariū pro utilitate fundi mei, ut l. ergo.

s. Neratius. ff. de ser. rustic. prædio.

¶ 6. Pecoris. s. constituti ad iter coran-

dum agri mei: & sic bibent, vel pascē-

tur in quo vicino agro: & sic sunt rea-

les seruitutes. sed c. de ali. & cib.

leg. l. Mela. 5. Nam & si hauritus in gl-

personæ. Resp. ibi personales dicuntur:

quia cum persona durāt. arg. ff. de ser-

ui. rustic. præd. l. pecoris. vel si non habeo

prædium, cui supradicta expedit, non

erit seruitus: sed magis aliud in, s. di-

cet pactionis vel conuentionis, ut ff. de

seruit. l. ut pomum.

ADDITIONE. Pecoris aquam appul-

sum, ius est pecoris abluendi.

¶ 7. Calcis coquenda. Necessaria ad

domunculam in agro meo consiciendam propter fructus recipiendos. Idem dicas de arena fodienda.

AD DITIO. Calx est lapis coctus calcaria fornace.

¶ a Nec quisq.

scilicet. Ut servitus sit obligatio tamen esse potest: ut ff. de eue. l. fundum. ij. §. j. & ff. fam. ercisc. l. hæredes. §. an ea stip. ver. contra si promissor viæ, &c.

AD DITIO. Et not. quod debent esse domini in solidum: aliàs fundo cõ-

* debet.
* In vet. exempl. desunt hæc, nec quisquã debet, nisi quia per diu habet.

munni non potest per unum ex sociis libertas acquiri, nec servitus imponi: quamvis sibi præiudicet aliis postea etiã singulariter consentientib⁹: potest tamen præscribere seu petere declarari ipsam debent. Item, pluribus sociis promissam unus ex eis in aliorum præiudiciũ remittere potest. secundũ Ang. hic.

¶ Si quis velit. **TIT. III.** Volo constituere vicino meo servitutem, eique potestatem dare per meum fundũ eundi: quomodo id efficere potero? Pactionem, inquit, facito cũ illo: veluti, vende illi certo pretio: ille autem sic dicat, Spondeo, per te non fieri, quominus mihi per tuum fundum ire liceat? Quid si Cornelius in testamento sic scripserit, Damno te, hæres potestatem Titio facere per fundum meum eundi? ius eundi Titio quæsitum est. Cor. Vib.

¶ Not. quod tam pactis, quàm stipulationibus, & ultimis voluntatibus servitutes constitui possunt. Syl.

¶ b Us. id est, aliquam servitutem de superioribus.

¶ Ideo autem hæc servitutes prædiorum appellantur, quoniam sine prædiis constitui non possunt. Nemo enim servitutẽ potest acquirere urbani, vel rustici prædij, nisi qui habet prædium: nec quisquam debere, nisi qui prædium habet.

¶ Per omnẽ contractum, & etiam per ultimam voluntatem potest servitus constitui. Ater.

¶ Si quis velit vicino aliquod ius constituere pactionibus, atq; stipulationibus fidem efficere debet. Potest etiam testamento quis hæredẽ suum

¶ c Pactionibus, id est, pactionibus stipulationibus. similis expositio est. ff. de acqui. poss. l. si rem. in si. vel pactionibus, id est, contractibus aliis, ut venditione & donatione. & quod subiicit

damnare, ne aliũs tollat ædes suas, ne luminibus eundi vicini officiat: vel ut patiatur eum tingnum in parietem suum immittere, stillicidiũve adversus eum habere: vel ut patiatur eum per fundum ire, agere, aquamve ex eo ducere.

TIT. IIII.

DE VSV FRUCTU.

¶ Vñs usus, servitus est perfructus, id est, re perfructus debetur constitutum per fructum. Vñs usus, quanta in re fructuaria. Item usufructus a proprietate separatus est.

ingredi in suum agrum, ut supra de re. di. §. serv. & §. planẽ.

¶ Nec obstat. cap. omnis. j. distin. quia loquitur quando iter non est noxium: aliàs sec⁹: potest tamẽ ingrediẽs prohiberi: exceptis quibusdã casibus notatis. §. tit. ij. dd. 55. & ita intelligitur text. in l. per agrũ. C. de servit. & aq. & gl. ibi dũ opponit de d. c. omnis. communiter approbatur, ut per Christoph. hic. Syl.

DE VSV FRUCTU.

¶ Visum est de servitutibus realibus, sequitur videre de personalibus: ideo sequitur de usufructu, qui est servitus personalis: ut l. j. ff. de servit. quia plures

stipulationib⁹, id est, obligationibus verborum tantum.

¶ Pactionibus atque stipulationibus. Paul. lib. Sententiarũ. 2. tit. 22. Omnib⁹ pactis stipulatio subiici debet, ut ex stipulatione actio nasci possit: idẽ, plerumque fiebat. l. 7. §. quod fert. ff. de pact. Pactionibus & stipulationibus, ergo, id est, contractibus inter vivos.

¶ d Aedes suas. Aedificat. Quibus servitutibus non impositis, cuilibet usque ad extrinsecum liberum est ædificare: ut ff. quod vi aut clã. l. 5. §. pen. & de ser. l. fin.

¶ e Ducere. His deficientibus, cuilibet res sua libera est, & poterit aliũ prohibere volentẽ

in species seruientis: ut not. glof. 5. tit. in princ.

V usufructus. Totus iste titulus dinitur in quatuor partes. Primo, ponit definitionem usufructus. Secundo, qualiter constituitur Tertio, super quibus rebus. Quarto, quomodo finitur. Secunda ibi, usufructus. Tertia, ibi, constituitur. Quarta ibi, Finitur.

¶ Quum domum haberem, dedi illi potestatem ea vten. & fruendi quoadiu viueres, solam mihi eius proprietatem reservans, adeo ut quamvis eius sum dominus, ea tamen uti non possum. Hoc tuum ius quomodo appellatur? usufructus. Age, utra illa domus incendio perit, aut ab hostibus delata est, duratne tuum ius? minime. Nam re sublata, usus plane nullus est. Sublata enim causa, tollitur effectus. Cor. Vib.

¶ a usufructus. Sic ff. eo. l. j. & ij.

¶ b Et ius. i. seruitus. & per hoc patet quod non loquitur de ipsis fructibus fundi, qui sunt corporales: imò de iure vten. ut 5. de rebus corpor. & incor. 5. j. sicque per hoc verbum. s. quia expono ius. i. seruitus, remouetur vassallus, superficialius, & qui aliàs vile dominium habent. Itē, hoc ius est etiā personale, quia cum persona extinguitur, ut i. eo. 5. finitur. Item, est forma quadam à proprietate separata: cum

apud unum possit esse proprietatem, apud alium usufructus, ut ff. de acqui. poss. l. permisceri. Ius autem quod dominus fundi habet in fructibus percipiendis est cum causa. i. cum proprietate: ut ff. de excep. rei iud. l. si cum testamento. 5. penult.

¶ Et tunc non est seruitus. l. uti frui. in princ. ff. si usufr. pet. vbi text. assignat rationem Syl.

¶ c Alienis rebus. Nam sua res nemini seruientē debet: ut ff. de ser. urb. prae. l. in re comuni. & ff. si usufr. pe. l. uti frui. in princ. Item, quod subiicit rebus. dic. s. quibuslibet, nisi usu consumatur: ut i. eo. 5. constituitur. & ff. si cer. pet. l. j. in fine.

¶ d Vtendi. Ad differentiam creditoris, qui uti non debet pignore: ut infra de oblig. quae ex delict. na. 5. sursum. Accur.

¶ e Fruendi. Ad differentiam nudi usus:

in quo tantum uti, & non frui permittitur ut 5. tit. j. in princ.

¶ f Saluarerum substantia. i. praestata cautione vel satisfactione de salvanda substantia rei, secundum quosdam. & sic dicunt

cautionem esse de substantia usufructus. arg. pro eis. C. eo. l. j. & ff. de usufr. leg. i. vxori. Nos contra dicimus

enim, quod hanc cautio non est de substantia usufructus. nam sine ea usufructus est. plus dico: quia in casibus nullo modo praestatur. ff. ut leg. vel fideicom. no. ca. l. j. 5. si ad fiscum. & C. de bon. quae lib. l. si. & ff. usufr. quemad. ca. l. si usufructus. 5. illud. & 5. plane. [Et hanc opinio communiter approbatur, & regulariter in l. j. C. eo. Syl.] Dic ergo salva rerum substantia. i. ne pereat rerum substantia, q. d. tandiu durat usus fructus, quoadiu durat substantia. & hoc statim probatur ibi, est autē, &c. & sic verba illa sunt de definitione, sed non cautio.

¶ Dic quod verba sunt posita ad differentiam usufructus earum rerum, quae usu consumuntur, in quibus proprie usufructus non constituitur. Syl.

¶ g Salua substantia. Id est, quoad earum substantia ferre potest. Vnde praecipua differentia intelligitur inter vsum fructum, & vsum l. 4. ff. de oper. seruor.

¶ h Est autem. scilicet usufructus.

¶ i hoc id est, seruitus, vel forma corpori inhaerent.

¶ k Quo sublato. i. corpore perempto: ut domo destructa: vel fundo chassante perempto: vel iumento mortuo: in quo usufructus habetur: ut ff. pro socio. l. verum. 5. penultimo.

¶ l Ipsum. s. ius vtendi fruendi.

¶ m Usufructus. **THEMA.** Quib⁹ modis constituitur usufructus? testamento, cui alteri fundus, alteri usus relinquitur: cui⁹ rei exempla proponit. Praeterea pactioib⁹: veluti, conuenit inter nos, ut tibi centum aureos dare tu mihi usu tuarum arduum. pactio scripta & consignata est. Praeterea stipulatione veluti, Spondes parte non fieri, quominus. mis vras fruar arduis quoad viueres? si respondeas, Spondeo: usufructus constituitur est. Cetera plana sunt. Cor. Vib.

¶ n Not. vsum fructum tū in vltima voluntate legari posse, quā transferri inter vivos. Itē, not. arduis, quare inducti sit, vsum fructum ceteris modis finiri. Syl.

2. 4

* a usufructus, sed oppono: ante separationem non est usus, sed nec post separationem recipit separationem. Respon. usufructus, id est, quia postea dicitur usufructus.

* Dic tu, quod est idem usufructus: sed aliter pene, illum quando est separatus, tunc enim habet formam substantientem de se: prius tamen non erat nisi casualis: sed re vera idem est ante separationem, & postea. Syl.

* b Nudam. sic C. de muli. qu. fer. propri. l. ij. §. alij. sic & Co. com. de ma. l. j. in princ.

* c Dedi. l. i. c. Observet hic inuentus (inquit Ig. Baro.) nudum

dici apud Iurisc. pro eo quod simplex, purumque est: & absque eo, quod simul esse solemus proprietatem sine usufructu, ut hic nudus usus, sine fructu & proprietate, i. de usu nudum pactum, sine alia causa obligandi, nudus consensus, & nuda voluntas, sine traditione. l. iuris. ff. de pac. nudum factum, sine iure & causa bonorum. l. in conventionibus. ff. de verb. obligat.

N. A. i Nudam proprietatem. Nuda proprietatem, opponitur plenae. §. vlti. in fine. j. cod. tit.

* c Deducto. Not. deducto, si enim vni simpliciter fundam, alij usufructum legaverim, ambo concurrunt in usufructu, ut ff. de usufr. accres. l. idem Neratius. l. non solum. & de usufr. earum rerum, quae usu consu. l. si tibi.

* d Dedi. l. i. c. Quod est verum secundum Ang. quando virumque legatum erat speciale: secus, si legatum usufructus esset universale: puta omnium bonorum: quod non obliget ad collectas & ad debita hereditatis, vide per Ang. j. in §. sequen.

* d Legare potest. Item & aliis modis, ut ff. eo. tit. l. Proculus. datur autem cum in lucrum in possessionem fructuarius, & proprietarius patitur cum uti

frui ut ff. eo. l. ij. in principio.

* e Constituire. Inter vivos.

* f Pautionibus. Exponit: ut ff. tit. j. di. xim. §. fin.

* Ne tamen. Quatuor hi versus com. Na.

lij deducto e eo fundum legare potest. Sine testamento verò si quis velit usufructum alij constituere e, pautionibus f, & stipulationibus, id efficere debet. Ne tamen f in universum inutiles essent proprietates, semper abscedente usufructu, placuit certis modis h extinguui usufructum, & ad proprietatem reverti.

bus. §. si. in gl. subrogato & l. ad similitudinem. cum hoc non agatur, ut per se tantum operetur, ut C. de caduc. tollen. l. unica. §. ne autem. & ff. de duob. re. l. nemo est. vel etiam possit interesse praestare, ut ff. de re iudi. l. si quis ab alio. §. fin.

* Et haec glo. in principali questione communiter approbatur, ut per Christoph. hic. Syl.

* h Certis modis: ut ff. eo. §. finitur.

* Constituitur. C. A. D. V. Quibus in rebus usufructus constitui potest? omnium. Quid pecuniae, vini, olei quomodo usus constituitur, cum substantia eorum depereat, & iam dixisti, substantia, perire accidens? Harum quae usu pereunt, non proprie est usufructus, sed quasi usufructus. Nam si Titius sic scribat, Haeres meus permittat Herennio uti seui mille aureis: Herennius data cautione, si moriatur, pecuniam redditum iri, eis aureis vietur. Licet enim substantia pereat, fingitur tamen semper manere, propter cautionem, quam Titius facit: sed si moriatur, aut capite minuatur, tantam pecuniam heredi redditurum. Ergo cautio pro substantia. Cor. vrb.

* Nota

¶ Nota usufructum in qualibet re constitui posse, exceptis iis, quæ usu consumuntur. Item, quod in iis, quæ usu consumuntur, nec naturali, nec ei civili ratione constituitur usufructus. Itē, quod pecunia

enumeratur in iis, quæ usu consumuntur: quia æstima permutatio quæ ex tinguatur. Item, quod ex senatusconsulto utilitatis causa per cautionē quali constituitur usufructus. Item, non formā cautionis. Syl.

¶ a In fundo, etiam sterili: ut ff. eod. l. statuit. §. j.

N.A. ¶ v. usufructum. Quæ non in usu, sed in abusu consistere dicuntur. i. quæ nullus est usus nisi consumantur. l. j. & pass. de usufr. ca. re.

¶ h Naturali. Quia non potest esse sine substantia, quod esse debet: ut §. eo. in princ.

¶ D D I I O.

In hanc sententiam Cicero in Topic. Non debet, ait, ea mulier, cui vir bonorum suorum usufructum legavit, celiis vinariis, & oleariis plenis relictis putare id ad se pertinere. Usus enim non abusus legatus est.

¶ c Civili. Quia transit in dominium legatarii, unde sibi servire non potest: ut ff. si usufr. per. l. vi. frut. in princip.

¶ d Vestimenta. ff. eo. l. sed & si quid. §. & si vestimentorum. contra. Sol. ubi loquitur de quibusdam vestimentis, quæ perpetuo durabāt: hic de temporalibus.

¶ D D I I O. Tu dic secundum Tac. quod ibi sit differentia: quia usufructuarius quantitatis habet etiam dominium, ut hic non autem usufructuarius vestimentis, ubi, secundum Ang.

¶ Vestimenta. Quæ quidem sunt eiusmodi, ut omnino utendo consumantur, & pereant: quales sunt quotidianæ vestes, autem enim de reddenda utilitate ne cauetur, & quidem usufructus

consumuntur. Nā hæ res neque naturali ratione, neque civili recipiunt usufructum. quo in numero sunt, vinum, oleum, frumentum, vestimenta. ¶ i quibus proxima est pecunia numerata. Nāque ipso usu æstima permutatio ne quodam modo extinguitur: ¶ Sed utilitatis causa Senatus celsit, posse etiam earum rerum usufructum constitui, ut tamen eo nomine heredi utiliter caueatur. Itaque si pecunia usufructus legatus sit, ita datur legatario, ut eius fiat, & legatariis satisfiat: ¶ heredi de tanta pecunia re-

est de rebus quæ servando servari possunt, ut in proposito Alexand. in lege prima. §. suis questum. ff. ad Treb. Syl.

¶ Extinguatur. id est, perimitur, consumitur.

¶ f Senatus. Cuius nomen non habemus.

¶ g Satisfiat. Sed nonne hæ satisfactio, illa, quæ satisfiat legatarius, vel usufructuarius se usum: a binio boni viri, potest remitti a testatore? Respon.

non: ut ff. in poss. leg. l. si pecunie. & Codice de usufructu. lege prima. §. legatari.

¶ h Autem satisfactio, quam præstat heres de legato solvens, bene potest remitti.

¶ i Quibus. Quibusdam rebus, quæ non sunt in usu, sed in abusu.

N. 4.

201.

N. 4.

Satisfactio
de legato
solvens
bene potest
remitti.

viendo ti, et ff. ut legat. nomi. caueat. I. licet. &
fruendo l. fua. Et est ratio, quia hæc satisfactio
arbitrio contemplatione hæredis interponitur:
boni vi- illa autem de legat. præstando, gratia
ri. testatori, ut sua voluntas adimpleatur:
 ut C. ut leg. no-

Faxo mi. caueat. alia: ut
proprio in post. leg. l. i.
reuer- Nō est ergo mi-
ri licet. rā, si illud quod

sua gratia iatio
 ductum est, te-
 stator potest re-
 mittere: aliud
 autem non: ut
 Cod. de pact. l. si
 quis in conferi.
 & ff. de pact. l. pa-
 ctum. & ff. de ope-
 per. l. h. l. cerdo-
 nem. & ad leg.
 Fal. l. quod de
 bonis. 3. ff.

N.A. Satisfactio. Satis-
 dare, est cauere
 dato fideiussore:
 & hæc satis-

factio est tamen subiecta, siue in re
 qua usufructus sustinetur. l. j. vij. ix. ff.
 illo tit.

¶ Hæc ratio est falsa: quia ita potest
 testator rem hæredis remittere, sicut
 propriam. l. vnum ex familia. 3. si rem.
 ff. de leg. ij. Nec etiam est vera alia ra-
 tio, quod sit de substantia: quia c. est
 contrarium ostensum. Dic ergo quod
 ratio est, quia legatarius inuitaretur ad
 delinquendum, & delus futurus remit-
 tiri non poterit. l. si vnus. 3. illud. ff. de
 pact. syl.

¶ a Morietur, aut capite minuetur. His
 epim duobus modis tantum admittitur:
 usufructus, ut ff. de usufr. ear. re. quæ
 usu consu. lege, in stipulatione. & le-
 ge, quoniam.

¶ b Satisfacitur. à legatario.

¶ c Aestimatur. scilicet eo tempore,
 quando dantur legatario. sic ff. de v-
 usufr. ear. re. quæ usu consu. l. si tibi
 vini.

¶ d Poterat. s. cum substantia in his
 non soluetur, & dominium mutetur:
 ut suprā dictum est.

N.A. ¶ Poterat. id est, rerum naturam im-
 mutare non potuit. lege secunda. ff. il-
 lo titulo.

¶ e Cautio nem. improprie. nam satis-
 dare debet. ut Codice de verbor. signi-
 ficatione. l. sancimus. & ff. de usufr. ea.
 re. quæ usu consu. l. tribus. in fin. quæ

cautio loco proprietatis erit apud hæ-
 redem.

¶ Finitur. c. c. c. Quibus modis
 usus fructus extinguitur? morte, & ma-
 xima mediisque capitis diminutione

usufructuarij. I-
 tem, si non se-
 cundum modum
 conuentum, ac
 tempus præsti-
 tutum sit vnus.
 Præterea, si usu-
 fructuarius ins-
 suum ceda: pro-
 prietario, aut
 vero proprietate
 acquirit. Hæc enim con-
 suctio, quia so-
 lidum ac perfe-
 ctum dominiū
 nobis parit, ap-
 pellatur Conso-
 lidatio. Quid, si
 ades usufructua-
 rie incendio
 perierint, nun-

¶ a Vltimus finis
 finitur modis hæc de-
 scriptis. Accet.

¶ Finitur autem
 usufructus mor-
 te l. usufructuarij,
 & duabus capitis
 diminutionibus,
 maxima, & me-
 dia b, & nō vt edo
 per modum, & tēp^o i

quid aret tamē debetur usufructus?
 minime. Quotuplex est proprietas: du-
 plex: plena & nuda. Plena dicitur, cui
 coniunctus est usufructus. Nuda, quæ
 a usufructu separata est. Cor. Vib.

¶ a Morte, scilicet naturali. Sed con-
 tra. ff. de nouat. l. si usufructus. Solut.
 non contradicit. Ibi enim antequam
 esset usufructuarius, delegauit: unde ex
 eius persona, cui delegauit, finitur: quia
 in eius persona incepit. si autē postea
 delegatē ex mea persona finiretur:
 ut ff. de peric. & commo. rei vend. l.
 necessu. 10. 6. ff.

¶ g Capitis. Suprā de capi. demin. l. j.
 ij. & iij.

¶ h Maxima, & media. Quæ mortes ci-
 uiles sunt: ut ff. pro soc. l. verum. 5. so-
 cietate. verū. intereunt. non autem mi-
 nima capitis diminutione: ut j. de acq.
 per arrog. in princ.

¶ Maxima & media. Nam minimam *N.A.*
 Iustinianus sustulit. lege vltima. ff. de
 usufruc.

¶ i Per modum & tempus. s. ut bonus
 paterfamilias. Vel melius per modum
 & tempus, i. per moderatum tempus,
 scilicet decem annorum inter præsen-
 tes, & viginti inter absentes: ut Cod. de
 usufruct. l. corruptionem. Sed reliquus
 ciuitati durat centum annis: ut ff. eo-
 lan usufruct. Actio verò compe-
 ens pro usufructu, non tollitur ipso iure.
 cum

cum tempus non sit modus tollendæ obligationis: sed per exceptionem dicto tempore tollitur, licet in aliis modis fruendi ipso iure etiam actio tollatur ff. de actionib. & oblig. l. obligationum ferè s. placet.

X.A. † Per modum & tempus. Per modum, id est, cum fructuarii, arbitrio boni viri non vitur fruitur. Tempus autem rei quidē mobilis fuit antiquo iure annuum, immobilis, biennium. At Iustiniani instituto illius, triennium, huius, decennium inter præsentis, vicennium inter absentes. l. pen. Co. de seruit. & aq.

¶ Et licet alias actiones personales non tollantur, nisi spatium triginta annorum, tamē ex quo tollitur ipsum ius usufructus intra dicta tempora debet tolli etiam

actio quæ ex eo provenit. Syl.

¶ a Constitutio. C. de usufruct. l. corruptionem.

¶ b Cedendo. infra titulo primo in fine primi casus: contra. Solut. hic dicit de iure utendi, quod cedi non potest: imò tunc ad proprietatem redit: ut hic. & ff. de iure dor. l. si usufructus. ibi, de ipsa fructuum perceptione argum. ff. de peric. & comino. rei ven. l. necessariò. ff. fin.

ADDITIONO. In iure cessio (ut ait Vlp. tit. xviii. in ti. sit per tres personas. In iure cedentem, vindicantem, addicentem. In iure cedit dominus. Vindicat is cui ceditur. Addicit Prætor.

N.A. † Consolidatio. Solida proprietas dicitur quæ & plena, unde consolidatio: quia usufructus cum proprietate confusus, ita esse definit, & nomē suum amittit. l. 3. ff. de usufr. quem amittit.

quæ omnia nostra statuit constitutio. Item, finitur usufructus, si domino proprietatis ab usufructuario cedatur. Nam cedendo b extraneo, nihil agitur: vel ex contrario, si usufructuarius proprietatem rei adquisierit c: quæ res d consolidatio appellatur. Eo amplius constat, si ædes incendio consumptæ fuerint e, vel etiam terræ motu, vel vitio suo corruerint, extinguunt usufructum, & ne aræ f t quidem usufructum deberi. Cum autem finitus fuerit

¶ c Acquisierit s. finitur usufructus.

¶ d Quæ res. talis acquisitio.

¶ e Consumptæ fuerint. s. in totum: ut ff. eo. l. si cui insulæ.

¶ f Extingui. Generali verbo est usus, n. A.

totus & usufructus: reuertitur, scilicet, ad proprietatem: & ex eo tempore nudæ proprietatis dominus incipit plenam in re habere potestatem f.

TIT. V.

DE VSV, ET HABITATIONE.

¶ Hæc quoque servitus personalis est, nam ne bona debita, in eadem dicto in habitationis servitute. Quid autē differat usus ab usufructu hic aperit Iustinianus.

¶ Idem illis modis, quibus usufructus

restituitur. l. 36. ff. de usufr.

¶ g Totus. Not. totus. si enim pro parte, non redit ad proprietatem: ut ff. quib. mo. usufruct. amit. l. excepta. Item, si sint duo constructuarii: vno perente, alteri accrescit: ut ff. de usufructu accrescend. l. j. §. penul.

¶ Potestatem. Nota nudam proprietatem opponi plenæ proprietati, ac solidæ. **N.A.**

DE VSV, ET HABITATIONE.

¶ Suprà tractatum est de vna servitute personali, videlicet, de usufructu. hic sequitur de aliis.

¶ Idem illis. Totus iste tit. in tres partes dividitur. Primo, ponit de usu. Secundò, de servitute habitationis. Terziò, facit quoddam præambulum, transiens ad alias materias. Secunda

quinque modis amittitur, duobus finitur. Paul. lib. 2. tert. c. 6. finendi tamē verbo generaliter mox videtur.

¶ Ne aræ. Sic ff. quib. mo. usus fin. amit. l. repeti. §. pen. a. cōt. l. ff. de pign. act. l. domo.

ADDITIONO. Dic quod ibi loquitur in pignore: & ideo facillius extinguuntur usufructus, q̄ pignus, ne proprietates reddatur inutiles: iuxta prid. huius text. secundum Ias.

¶ Aræ. Quoniam species perēptæ est, ac ppe substantia. l. 9. §. 1. ff. ad exh. l. j. ff. de usufruct. Inaque quamvis postea domus restituitur, tamen usufructus non re-

N. A.

N. A.

N. A.

ibi,

ibi, sed si cui. Tertia ibi, Hec de seruitutibus. Itera satis plana est.

¶ **Idem illis. T H & M A.** Quæro, quid sit usus? Est ius utendi rebus alienis, salva rerum substantia. Cur non addis fruendi, ut in usufructu? Quia hoc inter utrumque interest, quod illic & usus & fructus conceditur: hic usus tantum. Quid ergo usus, & fructus differunt? Utitur is, qui quantum ipsius solius necessitati satis est, rei

* xij-
d. 3.

commodum percipit. Fruitur verò, cui non ad necessitatem tantum, sed etiam ad utilitatem ac voluptatem rei commoditas concessa est. Usus autem quibus finibus, & quasi cancellis coercetur, ex verbis. §. noscendum est. Duo seq. §. ita scripti sunt, ut exempli positionem non recipiant. Cor. V. b.

¶ **Not.** quod usus, & usufructus parificatur in modo constituendi & fruendi. Item, quod plus iuris est in usufructu, quam in usu. Item, quod usufructarius potest morari in fundo, dum tamen non sit molestus domino, aut cultoribus. Item, quod usufructus ius suum alteri cedere non potest. Syl.

N. A. ¶ **¶** Usus est ius utendi re aliena, quatenus ad explendam usufructuarij necessitatem satis est. l. xij. §. j. ff. hoc titulo. Itaque tantum interest inter usufructum, & usum, quantum inter totum & partem. l. j. ff. de verb. oblig. l. xij. §. iij. ff. de accept. Nam quicquid utilitatis, quæ est voluptatis denique percipi potest, totum est fructuarij. l. vij. ix. xij. §. de illo. l. xij. ff. de usufr. Usus ad modum necessitatis usufructuarij redigitur. l. xlij. §. eod. tit.

¶ **a** Constituitur. s. in testamento, & inter vivos. ut §. tit. j. §. j.

¶ **b** Solet. Nisi quod usus pro parte constitui non potest: ut ff. eod. l. usus pars: sed aliud in usufructu. ut ff. de usufruct. l. usufructus ab initio. Et ratio est: quia diuiduus est quod non est in aliis seruitutibus: ut ff. ad leg. Falcid. l. j. §. si usufructus. Non obstat si duobus usus constituitur: quod concursu partes sunt quia occasione. id est, necessitate magis, quam ratione contingit: ut ff. de iuris. l. Labeo.

¶ **Ratio** autem quare usufructus dicitur indiuiduus, usus autem diuiduus, iudicio meo reddit text. in l. usus pars. ff. eod. tit. quumvis Pe. dixerit hoc esse: quia usufructus continetur

certum usui incertum: cum non pertineat utilitas totius rei in usufructu: & Barr. & in l. l. iij. q. ff. de ver. obligat. dixerit hoc esse, quia usus habet omnimodam similitudinem cum rebus fructibus, cum debeat ad re personæ: & ideo etiam ille, sicut ipse est indiuiduus: sed usufructus est pars domini. l. iij. ff. de usufr. ideo pars ei, sicut domini, potest pro indiuiduo quæri. l. Manius. §. duobus. de leg. ij. Imo. & Rō. ibi assignant aliam: quia in usufructu præstatio partis adfert tantam utilitatem respectu partis, quantum totum respectu totius quod non est in usu, cuius præstatio debet fieri pro necessitate, quæ in parte non consideratur. Syl.

¶ **c** Modis. Quos §. tit. j. §. finitur habuimus.

¶ **Nudum** habet usum. Nota, differentiam inter usufructum, & nudum usum, cui opponitur plenum. N. A.

¶ **d** Minus iuris. Sed in casibus æquales sunt fructuarius, & usufructarius, ut in usu pecuniæ: ut ff. de usufr. ea. re. l. hoc senatus. §. una. Ratio est, quia legato usu harum rerum, videtur legata proprietas. l. quoniam. ff. de usufruct. ea. re. & ideo quod ex his provenit, summ facit usufructarius: quod non est in alio. Sylu. ¶ Item, in fundo de quo tantum solum tollitur, quantum soli sibi sufficit: ut ff. eodem. l. fundi. Item, si in sylva remota, ex qua uterque ligna vendere poterit: ut ff. eod. l. diuus.

¶ **Ratio** est, quia alias inutilis aliquando esset usus ex distantia, & remotione loci: ut dicitur in d. §. Sabinus. ibi prætor hæc bona. Syl.

¶ **e** Fæno. id est, de herba.

¶ **f** Stramentis. id est, de melega. genus est bladi.

¶ **U D U T I O.** Imò stramentum, ut Varro lib. de re rustica j. scribit, à strando ut stramen dictum est: aut ab stratu, quod id subternatur pecori.

¶ **¶** Quo

¶ **Quotidianum.** Quid si hodie usus, qui mihi subicit, constituatur, & cras in alio in alio fundo constituatur? Respond. locus erit electioni, vel gratificationi in toto, vel in parte, arg. in fr. de leg. §. si generaliter, & ff. de relig. l. fin.

¶ **Oleribus.** Inquis Tribonianus Socordia, qui hanc Servus sententiam quidem traditam ostendit, quæ cōsensu omnium repudiata est l. 12. §. 1. ff. hoc tit.

¶ **Utatur.** Nūquid in vino vel in frumento & oleo? Respond. quidam nullo modo. Alij contrā: quorū sententia est venior: ut ff. eod. l. plenum. §. præter. itē quis colat agrum? Respond. proprietarius, si vult, alijs usufructus: ut ff. eod. l. si domus usus. & ff. de usufruct. l. hætenus.

¶ **Impedimēto.** Alias, id est, si alia de causa veniat, dominū & eius familiā poterit prohibere: ut ff. eod. l. si habitatio. §. si.

¶ **Alij.** Quasi dicat, nisi proprietario

¶ **Cum.** id est, quatinus.

¶ **Usufructum habet.** Usufructuarius tamen non vendit usufructum, sed causam utendi s. uendi, hoc est, facultatem percipiendorum fructuum, quæ iacti est. Nam usufructus ex usufructu non constituitur l. j. ff. de usufr. legat. l. xix. ff. de usufr.

¶ **Hæc omnia.** suprā titu. j. §. finitur. l. contrā. Solutio, ut ibi. Item, ff. locat. l. locare. contrā. Solutio, ibi in præ-

dictibus servitutibus loquitur, hic in personalibus.

¶ **Aedium vsum.** Olim neq; viro uxorem, neque uxori vitium recipere in ædes vsuarias licuit.

¶ **Præmissis.** Mutius maritū admisit Pomponius etiam novum maritum: Alij postea forcerum, liberos, parentes, etiam hospites honestos. Ita sensim iuris sententia incrementum. l. vj. l. vij. ff. hoc tit. ¶ **Ut ipse tantum.** ff. eod. l. ij. §. primo. contrā. Solutio, ibi ponitur solū pro solummodo: ut ff. de vulga. substit. l. qui liberis. in princ.

¶ **Qui habet vsum servi, ipse tantum vti potest: & idem in iumento. Sed si pecoris vsum habet, solum utetur ad impinguandum agrum.** Aret.

¶ **Itē is, ad quem servi vsum pertinet, ipse tantum opera, & atque ministerio eius vti potest: ad alium vero nullo modo ius suum transferre ei concessum est. Idē scilicet iuris est &**

¶ **Et est ratio:** quia testator videtur hoc prohibuisse: ut dicit gloss. in d. l. non aliter. Sylvest.

¶ **Ut potest.** Non autem locare potest, si tamen aliquid conducat faciendum in eo: poterit vti opera vsuarij servi. Item, ipsi eidem seruo sua opera poterit locari: acquirit autem ex re, non ex opera vsuario: ut ff. eod. l. plenum. §. fin. & l. seq.

¶ **Et**

¶ a Et in iumento. Facit ff. eod. l. plen-
num. §. sed si pecoris. versic. sed si bo-
uem. & §. equitij.

¶ b Neque lacte. Nisi modico: vt ff. eo.
l. plenum. §. sed si pecoris. Aliis nullo
modo, secundum

Placen. lo. cō-
trā. dicit enim
omnibus his ad
suū vsum &
suū posse vti:
vt in fundo su-
prā diximus.

¶ c In fructu.
sic §. de rer. di-
ui. §. in pecudū.

¶ Sed si cui.

¶ d h. v. Quid
est habitatio?
Est ius, id est,
potestas alienas
ades inhabitan-
di. Neque du-
lium est, quin
id ius sua vi, ac
per se non am-
plius, quā ha-
bitatione conce-
dat. Voluit ta-
men Imperator
habitatione ac-
quisita, etiam id
ius questū vi-
deri, vt ades
illa locari pos-
sin. Cor. Vib.

¶ Not. quod ha-
bitatio differt
ab usu & usu-
fructu, & q. cui
habitatione lega-
ta est, alteri lo-
care potest. Syl.
¶ d Habitatio.

Siue dicatur habitatio, siue usufructus
habitationis, idem est: vt C. eod. l. cum
antiquitas.

¶ e Aliquo modo. Inter viros pactio-
nibus & stipulationibus. sic suprā de
seruitutibus. §. fin. & de usufruct. §. i.

¶ f Neque usus. Quia locari: vt C. eod. l.
cū antiquitas: sed usufructus non: vt
suprā eodem in princ.

N. A. ¶ g Proprium aliquod ius. Habitatio,
est facultas per se gratis habitandi in
alieno ad certum tempus, & plerun-
que quādiu vita suppetet. l. x. ff. hoc
tit. Magis autem in facto, quā in iure
consistit l. pen. ff. de cap. minut.

¶ h Neque usufructus. Quia hic non

finitur, nisi morte: vt ff. eodem l. si
habitorio. circa princ. sed usufructus
multis modis: vt suprā de usufruct. §.
finitur.

¶ h Decisione: vt C. eod. l. cū anti-
quitas.

neq; usufructus, sed quasi propriū
aliquod ius: t quā-
quam habitatio-
nem habentibus,
propter rerū utili-
tatem, secundum
Marcelli t senten-
tiam nostra deci-
sione h promulga-
ta, permisimus, nō
solum in ea dege-
re, sed etiam aliis
locare.

¶ Promissa epilo-
gice, facit quod.
dā prāambulum,
transiens ad alias
materias.

¶ Hæc de serui-
tutibus i, & usu-
fructu, & vsum, de
habitatione dixisse
sufficiat. De hæ-
reditatibus * au-
tem, & obligatio-
nibus, suis locis
proponemus k. Ex-
posuimus l sum-

putamus postea differere. Cornelius
Vibul.

¶ Not. quod lex sub congruo titulo
ponenda est. Syl.

¶ i Hæc de seruitutibus. Excusat se,
quare de hæreditatibus & obligatio-
nibus non dicit: cum videatur hic dice-
re debere: vt suprā de rebus corpora-
libus. §. j.

¶ k Proponemus. scilicet, infrā de hæ-
reditibus institue. vsque ad titū. infrā
de obligat. & exinde vsque ad titū. de
actio.

¶ l Exposuimus. Hæc continuatio re-
fertur. suprā de rerum diuisi. §. singu-
lorum.

* a Et.

¶ veluti.
r.

¶ alio.

N. A.

¶ h. v. i.
t. i. t.

Et. Pro id est.

DE VſUCAPIONIBVS, ET
longi temporis preſcriptionibus.

Hic titulus ſic continuatur. Quia ſu-
pra dictum eſt, qualiter res iure gen-
tium nobis acqui-

runtur: nunc ſe-
quitur videre
qualiter iure ci-
uili nobis ac-
quiruntur. Et de
de vſucap. ſcili-
bet mobilium:
ſed preſcriptio
immobilium vt
patet infra eod.
in princ. & C.
in quibus cau-
ſis ceſſet long.
tempor. preſer.
l. ij. ſed ff. eod.
vſucapio. lar-
ge ſumitur per
totum titul. &
maximè in l. quare Accuſ.

N.A. Vſucapio eſt adeptio dominij, per
continuatam legitimam temporis poſ-
ſeſſionem l. iij. d. hoc tit.

Vre civili. Toms iſte titu. diuidi-
tur in nouem partes. Nam ponit
primò quod ad vſucapionem requi-
ritur bona fides: & in iſt. titulus, & le-
gitimum ſpatium temporis. Secundò,
quod licet prædicta interueniant: non
tamen procedit vſucapio propter na-
turam, vel vitium rei. Tertiò, rediens
ad primam regulam, ponit qualiter in
re aliena mobili poſſit tradens habere
bonam fidem. Quartò, q̃ in rebus im-
mobilibus non vitio poſſeſſis mala fi-
des auctoris nō nocet ſucceſſori. Quintò,
ponit caſum, in quo res ſurtina po-
teſt vſucapi. Sextò, an res ſiſci poſſit
vſucapi. Septimò, qualis debeat eſſe res,
vel titulus. Octauò, an poſſeſſio aucto-
ris proſit ſucceſſori. Nonò, quāto tem-
pore res aliena alienata à ſiſco, vel do-
nata ab Imperatore vſucapiatur. Secūda
ibi, ſed aliquādo. Tertia ibi. ſed ta-
men. Quarta ibi, Quod autē. Quinta ibi,
Aliquando. Sexta ibi, Res ſiſci. Septima
ibi, Nouiſſime. Octaua ibi, Diutina.
Nona ibi, Edictò. Itē prima ſubdiuidi-
tur. Nā primo ponit ius antiquum. Se-
cūdo illud corrigit. Secūda ibi, Et cum.

A S V S. Adhuc omnes, quos tibi ex-
poſui, acquirendi modi ſunt Romanis
communes cum omnibus alijs gētibus
ac nationibus. ſed vnum tibi nunc ex-
ponam, qui populo Romano proprius

fuit, aut certè paucorum. Et quiſnam,
obſecro, ille eſt? Metellus vendit ſit
equum Valerio. vterque bona fide pa-
ctus eſt, alter, equum dare, alter pecu-
niam quum ſcilicet Metellus ſe domi-
num, Valerius

• poſſe-
ſſione.

¶ Qui bona fide
rem à non domi-
no emerit, aliòve
iuſto titulo ha-
buerit, eam, ſi mo-
bilis ſit, annis vti-
que tribus: ſi im-
mobilis, decennio
inter præſentes, &
inter abſentes vi-
cennio vſucapit.

I Vre ciui-

ſemper dominia rerū in incerto erunt.
& cum domum meā maiores mei, atq;
ego lucens annis aut trecentis bona
fide poſſeſſiſſemus, tandem aliquis ve-
niebat, qui eam mihi eriperet. Quod
cum fiebat, negligentes erant homines
in rebus ſuis conſeruandis: quippe de
quarū dominio nunquam certi eſſent.
Quid verò? quod tempus præſinitum
eſt dominis ſuas res quærendi? In re-
bus mobilibus, tres anni: in immobili-
bus, ſi præſentes ſunt domini, decem:
ſi abſentes, viginti. Sequens §. per ſe
intelligitur. Corn. Vlb.

¶ Not. quòd vſucapio eſt introducta
de iure ciuili. Item, quòd in ea regu-
lariter requiritur titulus: & bona fi-
des. Item, not. rationem introductio-
nis vſucapionis. Item, quòd dominus
de facili iure ſuo priuari non debet.
Item, quòd lex debet eſſe generalis.
Item, quòd mobilia tribus annis: im-
mobilia xx. inter abſentes: x. inter
præſentes vſucapiuntur. Syl.

A D D I I I O. Vſucapio eſt adeptio
dominij, per cōtinuationē poſſeſſionis
tēporis lege definiti. l. iij. ff. eo. in qui-
buſdam libris legitur Adiectionis, in alijs
Acquiſitionis. quorū vtrunque & ars de-
finiēdi reſellit, & Vlpia in Epit. tit. 19.
qui adeptionem ſcribit. Ergo vſucapta
res dicitur, quam à nobis occupatam
nemo reperit intra tēpus lege defini-
tū. introducta eſt autē, vt ſocordie ho-
minū occurreretur: & ſecuritati poſ-
ſeſſionū cōſuleretur: & introducta eſt à
legibus

legibus duodecim Tabularum, quarum
verba Franciscus Hotomannus in com-
ment. Orat. pro Cecina sic restituit.

Fe l. 22.
Tab. VSVS, AVCTORITAS FVN-
DI BIENNIS ESTO. CETE-
RARVM RE-

* Fe l. 21.
RVM, AN-
NVS ESTO.
Cuius disputa-
tionem vide lo-
co iam dicto.

- l. 21. a iure civili.
id est l. xij. Ta-
bul. vel Roma-
norum per ex-
cellentiam, vt
§. de iure natu.
§. sed ius, &c.

N. 3. † Iure civili.
Aerum domi-
nia iure natu-
rali acquiritur,
vel occupa-
tione, id est, na-
turalis posses-
sionis adpræhẽ-
sione, in qua
traditio conti-
netur; vel ac-
cessione ad res

possessas veluti alluvione, confusione,
superficie. Sed præter illos naturalis
acquisitionis modos (quibus res dice-
bantur tantum esse in bonis) iure ro-
mano alij instituti sunt, quibus res na-
turali modo acquisite, plenius acqui-
rebantur iure Quiritum Vlpianus tit.
2. §. in bonis.

h Qui bona fide. Quod præsumitur,
si à domino credat se emere: vt ff. de
contrahend. empt. l. qui à quolibet. vel
quia purat vendentem habere ius ven-
dendi, vt ff. de verbor. sign. l. bona fidei
emptor. quæ bona fides præsumitur
semper, vt ff. de probatio. l. verius.] Et
ita communiter tenetur, quando con-
currit titulus. l. pen. C. de euic. decla-
rat Bart. in l. Celsus. ff. cod. vbi Bald.
Syl.] Exigitur autem in venditione duo-
bus temporibus bona fides, scilicet tem-
pore contractus, & tempore traditi-
onis: in aliis autem contractibus tempus
traditionis sufficit: nec nocet poste-
rior scientia: secus in peti. hered. vt
ff. pro solu. l. penult. & pro empt. l. ij.
& C. de vsuca. transfor. l. vnica. §. cum
autem. ibi, hoc tantummodò. & ff. de
peti. her. l. sed & si. §. quod ab initio.

c Dominus non erat. Si enim erat
dominus: & accipiens fit dominus per

traditionem: unde non vsucapit: vt ff.
cod. l. sequitur. §. Luna. ff. de capti. in
bello. §. si quis seruam. & §. de ren. dia.
§. per traditionem.

q d Aliave. Cum sint multe causæ in-
ste, siue tituli:
vt ff. de publi-
cia. l. i. §. sed
cum. vsque ad l.
cum qui.

q vbiq. Iuxta §. 3.
xij. tabul. extra
Italiã (qui tum
Pop. Romani fi-
nes erant) non
valebat: sed Iu-
risconsultorum
interpretatio-
ne, producta est,
etiã ad provin-
cias: sed in re-
bus mobilibus
tantum.

q e In italico
solo. id est in
Italia. non ergo
etiã in provin-
ciali, vt C. de
vsuca. transfor. l.
vnica. circa pr.

q f Ne rerum dominia. hac est ratio
quare vsucapio fit inducta est & aliis,
scilicet vt aliquis sit litium suis, vt ff.
pro suo. l. fin. Accurs.

ADDITIO. Dic, quod istæ ratio-
nes hic introductæ processerunt pro-
pter bonum publicum: vt dicit text. in
l. j. ff. de vsuca. de hoc vide Ang. hic.

q g Et cum hoc placitum erat, id est,
cum istud placebat.

q h Putantibus, scilicet. Iureconsultis.

q i Ad inquirendas. Vel amittendas.

q k Præfata tempora. scilicet anni, vel
biennij.

q l Resedit. scilicet in animo.

q m Maturius. id est, mature.

q n Defraudentur. Quod iura nolunt:
vt C. de vsufruct. l. corruptionem. & de
prescript. xxx. anno. l. fin.

q o Certo loco. scilicet, solo Italico,
vt olim: vt supra eodem.

q p Constitutione. C. de vsucap. trans-
for. l. vnica.

q q Qua. scilicet constitutione.

q r Res quidem mobiles, & se mouen-
tes: vt ff. de verbor. sign. l. mouentium.

q s Per triennium. Quæ tempora tam
prescriptionis, quàm vsucapionis cõ-
tinua sunt: vt ff. cod. l. nunquam. ij. §. j.
& in vsucapione, sufficit tetigisse vlti-
mum

zum diem. In prescriptione verò
quæritur de momento ad momentum:
vñ. eodem. l. in usufructibus, & ff. de
2. ff. & ob. l. in omnib. Et est ratio, quia
usufructio fauorabilis est, præscriptio
verò odiosa: vt

Cod. de edi. di.
Ad. tol. l. fin. &
ff. de lib. & post.
l. cum quidam.
¶ Intelligi de
prescriptione
triginta anno-
rum, alie enim
procedunt vi
fauorabiles, si-
cut usufructio. &
ita vbique te-
nent doctores.
l. iij. §. minorē.
ff. de minori.
Syl.

¶ a Id est. Quā-
doque longum
tēpus aliter po-
nitur: vt ff. de

damn. insec. l. si finita. §. non autem.
Item aliud in personalibus actionibus:
vt C. quib. non ob. longi temp. præscr.
l. neque. & C. de consti. pecu. l. ij.

¶ b Præsentēs. s. in eadem provincia
degentes: sed absentes in alia, vt C. de
præsc. long. temp. l. fi.

¶ c Usufructuantur. Propriè pro mobi-
lious accipitur: impropriè pro immo-
bilibus, quantum ad hunc titulum: sic
ff. de offic. Procon. l. ij.

N.A. ¶ Usufructuantur. Notandum verbum,
quod ante legem Iustiniani non usur-
pabatur in provinciis. Nam possessio
x. vel xx. annorum dabat quidem pos-
sessori exceptionem, & (vt tunc lo-
quebantur, prescriptionem teste Pau-
lo libr. sentent. §. titu. 2. & l. v. ff. de di-
uers. resc. At directā actio non daba-
tur, sed utilis duntaxat l. ij. Codice de
præscrip. lo. temp. Iustinianus autem
pro prescriptione, usufructum in-
trodixit. Vnde rubrica de usufructibus
transfor. Id est, prescriptione in
usufructum transformanda, direc-
tāque dominium, & directā ac-
tionem longi temporis possessori-
bus concessit. l. vnica. Cod. de usufructu
transfor.

¶ d Non solum in Italia. Ex differen-
tia enim locorum, &c. vt C. de temp. in
integ. resti. l. superuacaneum.

N.A. ¶ In Italia. Tēpus igitur quod in pro-
uinciis obseruabatur transtulit in Ita-

liam. Fuerunt autem provincie om-
nes vectigales, stipendiariae, tributa-
riae, unde liberas ciuitates (quæ immu-
nes erant) passim opponunt stipendia-
riis. Neque credendum est Theophi-

cedente, adqui-
rantur.

¶ Homo liber, res
sacra vel religiosa.
& seruus fugitiuus
non possunt usu-
capi. Aretinus.

¶ Sed aliquando,
etiā si maximè quis
bona fide re posse-
derit, nō tamē illi
usufructio vñlo tem-
pore § procedit,
veluti si quis libe-

lo, stipem & tri-
butū existima-
ti differre le-
uitate, aut gra-
uitate numorū,
sed Cornelio Ta-
cito, cuius locū
ex libro 20. §.
protulim. No-
ta deniq; quod
provinciales do-
mini fiebāt, nō
iure Quiritum,
sed naturali, si-
ue iure gentiū.
Ideo etiam in
illis obinet no-
ui operis nū-
ciatio. l. in pro-
uinciis. ff. de
oper. no. nunc.

¶ e Dominia rerum. Ex hac littera vo-
luit dicere M. quod prescriptione x.
vel xx. ann. dominium quæritur. pro
eo est. ff. eo. l. scum qui. in fi. j. respon-
B. cōtrā dicit arg. ff. de iure iu. l. si duo.
§. j. & C. de præsc. xxx. an. l. si quis em-
ptionis. in prin. & est arg. pro. B. ff. de
pig. l. j. §. cum prædium. & C. de pign.
l. usufructio. & quod hic dicitur, & his
modis referas secundum B. ad usufructu-
pionem tantum, per quam secundum
omnes dominium quæritur: vt Cod.
de pac. l. traditionibus. Vel quod di-
cit, dominium ponitur propriè, quan-
tum ad usufructum: impropriè verò,
quantum ad prescriptionem: hoc est, pro
effectū dominij, id est, vt possidentes
habeamus exceptionem: non possidē-
tes habeamus actionem vilem: vt si,
de acqui. rer. do. l. rem in bonis. & C.
de præscri. xxx. ann. l. si quis emptio-
nis. in prin. Et est ratio, quare usufructu-
pione magis dominium quæritur: quia
mobiliū rerum utilis est possessio: vt
ff. de acqui. pos. l. si rem.

¶ Dic quod quæritur regulariter vile
dominium in prescriptione, in usufructu
directum. latē Feli. in rub. extrā
eo. in vj. limitatione. Syl.

¶ f Iusta. Vel quasi: vt dicemus j. eo-
dem. §. error.

¶ g Vñlo tempore. Etiam quadragin-
ta annorū: vt C. de præscri. long. temp.
quæ pro lib. l. fin.

¶ Imò nec tanto tempore, cuius initij memoria in contrarium non existat, ex quo lex afficit rem. secundum Bald. in l. omnes. in si. C. de præscr. xxx. anno. Feli. in c. accedentes. de præscr. Syl.

N.A. ¶ Liberum hominem. Quæ nō sunt in hominū commercio, nō adquiruntur: quæ non adquiruntur, non vsurpantur. l. ix. ff. hoc tit.

¶ a Rem sacrā, vel religiosā, Nisi desinant esse sacræ vel religiosæ: quod fieri potest: ut ff. de relig. l. cū loca. Acc.

¶ b Seruum fugitiuū. Qui facit surtum sui ipsius: ut C. de fer. fugi. l. j. Sed nūquid xxx. ann. fugitiuus vsucapitur? Respō. nō cū possessio retineatur: ut ff. de acquir. poss. l. j. §. per seruum. & l. rem quæ. in si. ergo non currit vsucapio possidenti: ut C. de præscr. xxx. vel xl. ann. l. malè. nisi ex tunc, quando ab alio expeit possideri, vel reterit diu: quia ex tunc desinit possideri: ut ff. de acquir. poss. l. iij. §. si seruus. & l. per eum §. per seruum.

¶ Tria secundum Christoph. hic debent concurrere. Primum, quod diu moratus sit in libertate. Secundū, quod exhibuerit se aduersum domino pro libertate obtinenda. Tertiu, quod fuerit ab alio possessus. l. si is qui pro emptor. §. si seruus. ff. eod. Syl.

¶ Furtiuæ H. E. M. A. Metellus equum furatus, Valerio vendidit, potestne equus vsucapi? minimè. Iege nanque Attilia id vetitum erat: cuius hæc verba sunt: Quod subreptum erit, eius rei æterna auctoritas esto. Quid, si vi Metellus equum illum ademerat? tantundem. Cor. Vib.

Ex Gd. li. 17. c. 7

¶ Not. furtiuas, & vi possessas res vsucapi non posse. Itē, quod sufficit ratio, quia lex dicit. Item, quod ex duabus rationibus si vna remaneat, illa suffi-

ciat. Itē, quod malæ fidei possessor non præscribit. Item, quod in rebus mobilibus non facile procedit vsucapio. Item, quod vendens sciens rem alienam, dicitur surtum eius committere. Syl.

que res, & quæ vi possessæ sunt, nec si prædicto lō. go tempore a bona fide possessæ fuerint, vsucapi possunt. nam furtiuorum rerum, lex * duodecim Tabularum ¶, & lex Attilia ¶ inhihent vsucapionem: vi possessarum §, * lex Plautia, & Iulia. * Quod autem dictum est, furtiuarum, & vi possessarum rerum vsucapionem per leges prohibitam esse non eò perti-

¶ Furtiuæ quoque. Vitiū quo vsucapio impeditur, duplex est: personæ si malæ fidei est, rei, si res furtiua sit, vel vi possessa.

* c. Vi. si expulsiua non compulsiua: ut Cod. quod met. cau. l. si vi, vel metu. in gl. fin.

A D D I T I O. Vi autē res possessa est, quæ ablata est vi, & detentata, nō quæ solum emptia. Vi namq; possidentur res dupliciter: aut enim vi cogitur aliquis vendere, aliterve alienare: aut vi aufer-

tur res non ex iusta causa: priore specie vsucapio procedit. l. si vi. C. de iis, quæ vi vel metu. sequenti, contra.

¶ d. Prædicto longo tempore. scilicet triennij, vel decem, vel viginti annis: sed xxx. vel xl. annis possunt: ut Co. de præscr. xxx. vel xl. annorum. l. omnes. & l. sicut in rem. & de ann. except. l. j. §. ad hæc.

* e. Possunt. Nisi purgato vitio, ut infra eod. §. aliquando.

¶ f. Nam furtiuarum. Similis ratio: quia lex voluit §. quibus ex cau. manumit. non lic. in princip. unde illud, Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Est, & alia ratio: quia res vitiosæ sunt: ut l. eo. §. nouissimè.

¶ I. Ex XII. ta. Vs^o, auctoritas sudi, biēis esto, ceterarū rerū ann^o esto. Ci. in To.

¶ I. Ex Attilia. Quod subreptū erit, eius rei æterna auctoritas esto. Gellius: lib. 11. cap. vltim. Item lib. 17. cap. 7. nisi in eius cui surreptum erit potestatem reddierit. l. iij. §. iij. l. vltim. ff. hoc tit. l. potest nō. 215. ff. de verb. sign.

¶ g. Vi possessarum. scilicet, si expul-

lit, & poſſedit nec ſufficit expulſiſſe, vt ff. cod. l. ſequitur. §. ſi tu vi.

¶ a Non eo pertinet. ſtan. im.

¶ b Nam his, ſcilicet poſſeſſoribus violentis, & furibus.

¶ c Alia ratione. Nota, quod praualei generalis ratio ſpeciali. ſic ſupra de nupt. §. affinitatis. & §. ſorum. arg. contra. ff. de eden. l. quaedam.

¶ d Mali fide. Ergo vitium perſonae, antequam vitium rei exquirere dicitur. l. veluti lex. 24. ff. h. t.

¶ e Sed nec vltus. C. quod metus cau. l. ſi vi, vel metu. contra. Sol. hic de expulſiua, ibi de cōpulſiua, quae voluntatē, licet coactam, habet in ſe, vt ff. quod met. cauſ. l. ſi mulier. §. pen.

¶ f Vnde. Quia in rebus mobilibus alienis fit furtum contrahendo, vt i. de ob. quae ex delictis. §. j. & ex eo fit furtiua: & ſic non vſucapibilis: vt §. proximi. inde ſequitur quod in rebus mobilibus, &c.

¶ g Competat. Sed videtur quod culpa auctoris non comitetur, i. nō ſequatur accipientē: vt ff. de diuer. & tēp. pra. l. 2. in vitium. & ff. de do. ma. ex. l. apud Celsum. §. ſi cum legitima. Reſp. ſi vitium eſt rei, comitatur, vt hic: ſi perſonae, comitatur in vniuerſum ſuccedentem, vt C. de acquir. poſſ. l. vitia. & C. communia. de vſuca. l. fin. [Hæres enim eſt ſucceſſor vitiorum, etiam ſi velit incipere præſcriptionem ex perſona ſua, ſecundum communem opinionem contra Dyn. & ſeq. Iaſ. in l. Pomponius. §. cum qui. ff. de acquir. poſſ. Syl.] Sed ſi in rem ſingularem ſuccedat, non comitatur, vt ff. de doli ma. except. l. apud §. de auctoris. & C. de peri. & com. rei ven. l. dolum. niſi quando vitetur accēſſio, de temporis eius auctoris: vt ff. de acqui. poſſ. l. Pomponius. §. fin. Sed hodie vitium perſonae nocet ſingulari

ſucceſſori, per authent. mala fidei. C. de præſcript. long. temp.

¶ Declara, & limita, vt per doct. in d. l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acquir. poſſeſſ. Sylueſt.

¶ Sed tamen. C. l. v. C. com-

modani Meſſala meū librum. Deſuncto Meſſale & Manius eſt hæres. Is meum librū hereditarium eſſe putās, vendidit Titio, bona fide. Quæro an Titius cum vſucapiat? maxime. Vſuſtuctum tibi ancillæ meę vendidi, ea perperit. Diximus autē in §. in pectus. §. de rer. diuiſ. partū ancillæ nō eſſe in fructu. Tu tamē cum eſſe putares, eum vendidiſti Titio. quæro an Titius poſſit vſucapere? Poterit. C. Vito.

¶ f Sed tamē id aliquando aliter ſe habet. nā ſi hæres §. rem deſuncto cōmodatā, aut locatam, vel apud eum depositā, exiſtimās hereditariam eſſe, bona fide accipienti vendiderit, aut

¶ Nor. quod hæres præſumitur ignorare ea, quæ in hæreditate ſunt, quo iure ad deſunctū pertinerent. Item, quod error iuris non impedit vſucapionem. Item, quod partus ancillæ ad fructuarium non ſpectat. Syl.

¶ g Nam ſi hæres. Sic ff. cod. l. pot. eſt. & l. ſequen.

¶ h Si hæres. Qui nihilomagiſ quam deſunctus vſucapere poterat, cū in ipſius ius ſuccedat. l. iij. §. hæres. ff. hoc tit. Nota quod res non poteſt vſucapi niſi pro ſuo poſſideatur: Qui pro alieno poſſidet, non vſucapit. Pro ſuo poſſidet, qui animo & opinione domini poſſidet: id eſt, ſe dominum eſſe exiſtimans. l. pignori. 2. §. hoc tit. Vitium ergo perſonae, eſt quatenus quis pro alieno poſſidet: id eſt, non opinione domini, ſed rem alienam eſſe ſciens.

¶ i Accipienti. An ipſe hæres vſucapit titulo pro hærede? Reſp. non: vt ff. de diuer. & tēp. præſcr. l. cum hæres. Alij cōtra, ſi vellet ex ſua perſona cōtinuare poſſeſſionem: vt C. de præſcr. long. temp. l. j. quod falſum eſt. Quædo

N. A.

Ufucapio pro herede quando habet locum. ergo locum habet ufucapio pro herede: cum nec in suis heredibus locum habeat, ut ff. pro her. l. ij. §. filium. & C. de ufuc. pro her. l. nihil. Resp. quando defunctus retinebat aliquam rem credens suā: sed non

ufucapiebat, quia deficiebat titulus, & heres est extraneus.

¶ Ratio autem, quare in suis non habet locum, est: quia bona continuantur, non de nouo quaeruntur. l. in suis. ff. de liber. & posth. Syl.

¶ a Doti. pro filia vel alia. nā & hic iustus est titulus: ut ff. pro dote. l. j.

¶ b Credens. Ea dē ratione qua fortis pecudū. l. 36. §. j. ff. hoc tl. §. in pecudum §. de rer. diuis.

¶ c Furtum non committit. Et ita ufucapitur. Sed nōne fuit in iure erratum, ut §. de rer. diu. §.

in pecudum. ergo ufucapio non procedit, ut ff. eod. l. nunquam. ij. §. princ. & l. si fur. §. j. Resp. hic errauit tradens, sibi accipiens: ut ex illis legibus colligitur. Vel non prodest, ut ibi: sed non nocet, ut hic.

¶ Ratio differētiæ est: quia in possidēte requiritur bona fides, & iustus titulus: sed in tradente solum bona fides: & ita communiter tenetur, secundum Christoph. hic. & sic tenenda est prima solutio. Syluest.

¶ c Furtum enim iñe affectu. Sed probo, quod sine affectu furtum committitur. Nam in interdīctum unde vi incidit sine affectu: quod est simile furto: ergo & furtum fit sine affectu: ut C. unde vi. l. cum quaerebatur. §. j. ibi, & generali. & ibi, cum talis, &c. Resp. in interdīcto est affectus, licet non contra personā certā: sed hic suū esse credebat.

¶ d Non committitur. Sic i. de oblig. quæ ex delicto nasc. §. placuit.

¶ e Aliis. Ut si iusto errore credam me heredem, cum non sim: ut ff. eod. l. pro. test. Item, mihi legatum, cum sit ademptum: ut j. de act. §. si quis agens. sic ff. pro leg. l. iij. in fi. & alias vbicunque

quis putat rem suam.

¶ Quod autem. CASVS. Valerius fundum habebat, & uere regre profectus, vacuum eum reliquit, aut siac herede est mortuus. Octavius videns eū fundum inutilem, ac possessore vacatē, possidet, quæro an possit ufucapere?

¶ Vacua possessio. nis occupator si cuipiam bona fide accipienti, ex iusta causa eam tradiderit, ufucapiendi conditionē transfert.

¶ Adnota. Furtum in rebus soli nequaquam cadere.

¶ Quod autem f ad eas res, quæ solo continētur, expedit, ius: ita procedit, ut si quis loci vocāris & possesionē propter absentiam, aut negli-

gentiam est, utpote quam inulso domino Octavius contredat? Rerum immobilium furtum non fit. Sequens §. per exemplum exponitur facilis intellectus est. Cor. vii.

¶ f Quod autem. Hucusque de ufucapione rerum mobilium dictum est: nunc procedit ad ius immobilium.

¶ g Locī vacantis. Locus interdum dicitur plenus, ut qui possidetur. Interdum semiplenus: ut ille in quo aliquis est causa legatorum vel rei seruandæ causa, ut ff. de acq. posses. l. iij. §. fin. de actio. empt. l. j. §. j. Interdum vacuus: & hoc tribus modis, ut hic: sic ff. de acq. posses. l. si id, quod. Accurs.

¶ h Locī vacantis. Cuius neque heres, neque possessor est. lege 37. ff. hoc titulo.

¶ i Propter absentiam. Sed hoc videtur falsum, quod propter absentiam amittatur possessio: ut ff. de acq. posses. l. clam. §. qui ad nundinas. Sed tamen hoc

hoc propter effectum abſentię dicitur, ſcilicet obliuionem: vt quia longo tempore abſuit, præſumitur, quod pro derelicto habuit, tempus enim inducit obliuionem: & ita obliuione amittitur dominum:

Interdum vt ff. de dam. in-
dictis ſec. l. ſi ſinita. §.
interdictis non autē. quod
interdictis tempus erit in
interdictis arbitrio iudi-
interdictis cis, vt ff. de iur.
interdictis delib. l. j. §. ſin. &
interdictis l. ſequen. dum-
interdictis modo longum
interdictis ſit & obliuionē
interdictis inducat, & ani-
interdictis mum retinendi
interdictis habere deſinat,
interdictis vt ff. eod. l. fur-
interdictis tum. §. j. & ff. de
interdictis acquir. poſſe.
interdictis l. quemadmo-
interdictis dum. Accuſ.

¶ Quod intelli-
gitur ſpatio de-
cem annorum.
l. j. vbi gloſ. &
doſto. C. de ſer.
fugit. Sylueſt.

Interdictis ¶ a Aut negligē-
interdictis tiam. Tantam,
interdictis vt reſpuat rei poſſeſſionem: quod faci-
interdictis le ſit, vt ff. de acquir. poſſeſ. l. ſi quis vi.
interdictis §. j. & §. differentia.

¶ b Sine ſucceſſore. Idem & ſi cum ſucceſſore, dummodo non fuerit ap-
prehensa, vt ff. de acquir. poſſeſ. l. cum
hæredes.

N.A. ¶ intelligit. Ac propterea ipſe vſucapere
non poteſt, propter vitium perſonæ.

¶ c Longa. ſcilicet x. vel xx. annis. ſed
hic §. duabus rationibus eſt hodie cor-
rectus. nam præſumitur hodie talis
poſſeſſio violenta, vt C. vnde vi. l. cum
quarebatur. ergo non habet locum
hæc præſcriptio, vt §. §. furtiuæ. Item
alia ratione: quia bona fides deſidera-
tur ab vtraque parte, alijs xxx. annorū
tantum præſcriptio currit. vt in auth.
vt ſponſ. larg. §. rurfus. Accuſ.

¶ Hæc gloſſ. communiter approbatur
ſecundum Chriſtoph. hic. quā in decla-
ra, vt per eum. Syl.

¶ d Acceperit. Verē, non furtiuē.

A D D I T O. Quod verum intellige,
ſue debitor ſubſcipuit, ſue alius, ſe-
cundum communem opinionem, licet
glo. in vitimo caſu variauerit: vt hic
per Chriſtoph.

¶ Furtiuum. Neque rei, neque perſonæ N.A.
vitio impeditur.

¶ e Abolita. id eſt, perempta. in-
de abolitio, id eſt, accuſationis per-
emptio.

cum etiam fundi,
lociue ¶ furtum
fieri. Et eorū vtili-
tati, qui res ſoli
poſſidēt, principa-
libus ¶ conſtitutio-
nibus proſpicitur:
ne cui longa, & in-
dubitata poſſeſſio
auferri debeat.

¶ Furtiuæ, & vi
poſſeſſæ poſſunt v-
ſucapi vitio pur-
gato.

¶ Aliquādo etiam
furtiuæ, vel ¶ vi poſ-
ſeſſæ res vſucapi ¶
poteſt: veluti ſi in

ſi quis vxori. §. ſi ſulphurariæ. & lege,
ſi certæ. Solut. ibi non loci, ſed terræ,
quæ eximebatur furtum fiebat. Et quod
ſubiicit, & eorum, &c. ſic conſtrue, &
proſpicitur principalibus conſtitutio-
nibus, ne cui eorum qui poſſident res
ſoli, longa, &c. & tunc non eſt ne-
ceſſe, quod in textu ſit, vilitati. &
ſunt hæc principales conſtitutiones: vt
Cod. de præſc. long. tempo. per totum.
Accuſ.

¶ Principalibus. Vide ſuprà paragra-
pho primo, in verbo, vſucapiantur.

¶ h Vſucapi. duabus rationibus ſtare
non poteſt quod hic dicitur. Primò,
quia deſuit eſſe vitioſa: vnde non erit
mirabile, quod videtur velle induce-
re contra id, quod eſt ſuprà eodem
§. furtiuæ. Reſpon. de furtiuæ, vel vi
poſſeſſæ. ſcilicet quondam. ſecunda,
quia dominus non vſucapit, cum ſua
ſit: nec alius ab eo accipiens, cum tranſ-
eat dominum: vt ff. eodem. l. ſequitur.
§. lana. & §. tunc in poteſtatem. Sed reſ.
vſucapi poteſt. i. vſucapibilis eſt: vt ſi ab
aliquo nō domino alienetur nō cōmit-
tente furtum eius, vſucapiet emptor.

¶ Loc. id eſt,
partis fundi. ſed
fundus totus di-
citur: vt ff. de
verbor. ſignif. l.
locus.

¶ Fundi, lociue. N.A.
Fundus eſt qui-
dē ruſticus tan-
tū, ſed ſi in eo
ſit ædificium, &
ipſum fundi ap-
pellatione con-
iunctur, vt totus
locus fundus
ſit. l. locus. §o.
l. fundi. §. ff. de
verbor. ſignif.
Nota locus ſine
ædificio in vr-
be, dicitur area,
idem in villa
dicitur ager.

¶ g Furtum. Et
eſt ſimile. ff. eo.
l. quare. Sed cō-
tra. ff. de furt. l.

N.A.

Et hæc ſa-
cit, ꝑ ſal-
uā di-
ſpoſi-
tione
de ſu-
ſtancia
licet
ius, qd
ſit mor-
tuum: qd
ſubac-
tione
ſit
Cay. ſeu
quodam
Chr-
ſtoph.
Per.

et a Domini. Vel quasi, ut tutoris vel creditoris, si alienam rem debitor obligauit: ut ff. eod. l. sequitur. §. si pupilli. & pro soluto. l. si alind si suam, ut ff. eod. l. sequitur. §. si rem.

¶ b Reuersa. Vel

quasi: ut ff. de fur. l. quamuis. & ita quod non possit ab eo auelli: ut ff. eo. l. sequitur. §. tunc.

N.A. ¶ Vicio rei purgato. Lex Antonina, legi XII. tabularum hanc exceptionem adposuit: nisi rei vitium sublatus sit: cum in domini potestate res redierit. l. iij. §. iij. & l. ultim. ff. hoc tit.

¶ Res fisci. C. A. S. V. S. Titius defunctus erat sine successore. unde bona eius vacante dicuntur, & acquiruntur fisco. Est autem fiscus proprie spartei vicius ad maioris pecunie summam capiendam. Itaque pro thesauro principis usurpatur, quasi dicas Aerarium. Priusquam autem id rescinisset, eaque bona in suum fiscum, id est, dominium redelegeret, Aurelius equum ex iis bonis mihi vendidit bona fide accipere, quæro an possim vsucapere? Sine dubio. Cor. Vih.

N.A. ¶ Fisci nostri. Hoc fisci privilegium est, ut rerum fiscalium æterna esset auctoritas. l. 1. §. 1. ff. hoc tit.

¶ c Fisci. id est, imperij.

¶ d Non potest. Triennio mobili. vel x. vel xx. annis immobili. Idem in patrimoniali principis: ut C. ne rei domi. vel templo. l. j. Idem in re ciuitatis: ut C. de sacrosanct. ecccl. l. si. Idem in re ecclesiastica: ut Co. de sacrosanct. ecccl. l. si. Prescribuntur tamen dictæ res spatio xl. an. excepta re mobili ecclesiastica non sacra, quæ triennio vsucapitur. ut C. de præsci. l. xxx. an. l. oēs. & in auth. de eccl. ritu. §. pro temporalibus. & in auth. hæc constitutio innouat constitutiones. Itæ, exceptis publicis, quæ sunt vsui publico deputatæ, ut ff. de via publi. l. viam. [De hac materia vide Bart. in l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præsc. Syl.] Item res pupilli non vsucapitur: ut ff. de acq. rer. do. l. bonæ fidei. in si. j. respond. iij, nec interest [Ratio est, quia alienari non possunt: ut l. lex quæ tutores. C. de administ. tutor. Syl.]

Item, res filij à patre alienata: nisi xxx. ann. à tempore quo est sui iuris. ut C. de anna. excep. l. j. in si. & in auth. de nupt. §. si vero expectet. Ratio est, quia durante patria potestate non potest

agere. l. j. in si. C.

¶ Res fisci et non stri: ¶ vsucapi non potest. Sed Papinianus scripsit, bonis vacantibus fisco nondum nunciatis, bona fide emptorem tradita sibi re ex his bonis & vsucapere posse: & ita diuus Pius, & diui Seue-

de ann. excep.

Syl.) Item, res

dona Præfidi cō-

tra legem Int.

repetundarum: ut

ff. ad legem Int.

repetund. quod

contra legem.

[Ex quo enim

lex resistit tra-

ditioni, vsuca-

pio currere nō

potest. l. vbi lex.

ff. eo. Syl. Item,

fundus dotalis:

ut ff. de fund.

do. l. si fundum.

¶ Bonis vacantibus. Quibus mortuis N.A. successor nullus extitit, eorum bona caduca dicuntur, quia in fiscum cadunt: sed delatores erant qui intra quadriennium vacare bona nuntiabant, nec antequam nuntiata essent, in fisci patrimonio habebantur. l. j. §. diuus. l. 13. §. cum ante. ff. de iur. fisci.

¶ Ratio est propter prohibitam alienationem eius. l. vnic. §. & cum lex. C. de rei vx. act. Syl.

¶ e Nondum nuntiatis. Ab aliquo: cum variæ sint causæ, quibus ad fiscum denuntiatio fieri solet: ut ff. de iure fisci. l. j. in princ.

¶ f Traditam. scilicet ab eo, qui acceperat possessionem horum bonorum.

¶ g Bonis. scilicet mortis sine herede, cui successit fiscus, non idem in ciuitate: ut C. de bon. va. l. j. & l. vacante. lib. x.

¶ h vsucapere posse. scilicet triennio, vel x. vel xx. ann. cum habeat titulum. si autem titulum non habet, & vult ex tempore delationis sibi computare tempus, habet quatuor annos: ut ff. de iur. fisci. l. prima. §. diuus. & de diuers. & temp. præsc. l. inter. §. primo. Sed si ex tempore, ex quo ceperunt ad fiscum peruenire. xx. annos habet: ut ff. de iur. fisci. l. prima. §. præscriptio. & hæc vera sunt siue in re singulari, siue in vniuersitate. & sic loquitur. ff. de pet. h. l. etiam si putauit. §. item si quis à fisco.

¶ Nonistimè. C. A. S. V. S. Omnis res quæ vitiata est & contaminata, veluti furto,

si furtosus, fuga serui, & similibus, usufructus non potest. Rem enim puram, & certam, ac sinceram esse oportet nullaque labe ac macula contaminatam, quæ usufructui neque in hoc titulo requiritur, ut alij

putant. Sequens §. planè est, Falsus, inquit, opinio tituli, usufructu non impeditur. Cor. V. b.

¶ a Nouissimè. i. In ultimis, ut breuiter dicam. sic §. de suspect. tut. §. nouissimè.

¶ b Vitium. Vel quasi: ut §. prox. §. & §. aliquando. Sunt autem vitia, ut quia fortuita, vel vi possessa: ut §. eo. §. furtiua. Nunquid precaria possessio est vitiosa? Respond. non arg. ff. communi diuid. l. cōmuni diuidendo. §. inter prædones. Nunquid litigiosa? Resp. non: ut C. de præscri. long. temp. l. j. Nūquid clandestina? Resp.

non dicitur res clandestina aliqua lege sed possessio. Quidam tamen dicunt omnia supradicta esse vitia reorum: ut arg. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. cum quis.

¶ Communis doctor. resolutio est, quod vitium precarij, & clandestinitatis sint personalia. Item & vitium litigiosum: ita tradunt in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acquir. poss. & in l. ij. in fin. C. de elend. vbi Ias. Syl.

¶ c Error. De errore facti loquitur, l. i. §. i. idem magis in errore iuris: ut ff. eod. l. nunquam. ij. in princ. Sed hic error facti quandoque prodest: ut ff. pro empt. l. quod. l. vulgò. & ff. pro leg. l. pro legato. & ff. pro soluto. l. iij. & ff. pro suo. l. hominem. In quibus casibus dicunt quidam locum habere titulum pro suo. & tantum in his & aucto- ribus, qui à lege specialiter inuenian-

tur: ut ff. de iur. dot. l. Proculus. secundum Azon. Nos idem secundum Ioan. in omnibus: & de his gratia exempli posuit lex, & titulo emptoris, vel simili usufructus non pro suo tan-

tum: ut tamen

in emptione iustiore errorem exigamus: ut ff. pro empt. l. iij. & l. iij. in princ.

¶ Non discedendo à terminis text. nostri dicas quod cum loquatur de errore facti propriè dicitur error iniustus, nisi facto aduersarij ita crederet. Ita distinguit & firmat Bar. quem ceteri sequuntur, in l. Celsus. ff. de usufructu. Syl. Itè, quid si non errat, sed fecit? Respon. non potest sibi causam possessionis mutare: ut ff. de acquirenda possessione. l. iij. §. illud. & ff. eodem. l. non solum. §. quod vulgò.

emerit, emisse se existimans, possideat: vel cum ei donatum non fuerit, quasi ex donatione possideat.

¶ Bona fides in usufructu ab exordio considerata est, ideo defuncti bona fides vniuersalis successoris malam fidem excusat & ex contrariis, mala fides auctoris heredi, utcumque bona fidei obest. Item, auctoris tempora, singularem successoris ad usufructum complendam accedunt, & continuantur.

¶ Diutina possessio, quæ prodesse coeperat defun-

cti causæ. Titulus est causa possessionis, veluti pro emptore, pro donato, pro legato. Non potest pro donato usufructus, cui donatum non est. Error tamen falsæ causæ, si traditio interuenierit, quia probabilis est, usufructum parit. l. Celsus. 27. lege penultima. ff. hoc tit. In usufructu autem quatuor requiruntur: Titulus, bona fides, res sine vitio, & tempus legitimum.

¶ Diutina. CASVS Herennius bona fide librum alienum per biennium possederat. eo defuncto heres eius sciens eum librum esse alienum, mala fide annum etià vnum possedit. quæro an iste heres illum librum usufructu cepisset? Respon. usufructu cepisset. Quid, si ex contrario, Herennius mala fide cepit usufructum, deinde heres bona fide absoluit? Usufructus non valet. Cor. V. b.

¶ Divina. scilicet decem annorum inter presentes, vel viginti inter absentes, vel triennij: ut ff. qui & à qui. l. si cum fidei. §. Aristo. & ff. eod. in princ. huius tituli & C. cod. l. diutina.

ADDITIONO.

Præsentes sunt possessor, & dominus quum in eadem. prouincia sunt: absentes quando in diuersis. l. fin. C. de præscri. l. g. temp.

¶ a Et hæredi. Hæres iure ciuili, bonorum possessor iure prætorio: ut ff. de bon. poss. §. quos autem.

¶ b Continuat. Nisi ipsi hæredi tradita sit possessio: ut ff. eo. l. hæres eius.

¶ c Et ratio est, quia tunc incipit præscriptio in persona hæredis. Syl.

¶ d Sciat. ff. De acqui. rer. do. l.

quæsit. ij. resp. contra. Sol. ibi. hæres sciebat rem esse eius, qui causam à testatore habet, ut legatarij: quod nocet. hic alterius sciebat: quod non nocet ad vsucapionem.

¶ e Initium iustum. Bona fides ab initio requiritur: superueniens mala fides non nocet. Cum igitur hæres & defunctus eadem persona censeantur, mala fides hæredis, non impedit vsucapionem à defuncto inchoatam: vice versa, mala fides ab initio impedit vsucapionem. Quare? bona fides hæredis non inuat vsucapionem, mala fides à defuncto inchoatam. l. hæres. 43. ff. hoc titulo.

¶ f Nostra constitutio. ut C. de vsucapio. transfor. l. j.

¶ g similiter. non solum in præscriptione.

¶ h Inter venditorem. C. A. S. V. S. Cornelius fundum bona fide possedit annos nouem: deinde Hortensio vendidit, bona fide ementi, quero num anno vno hic emptor vsucapionem compleat, & nouennium illud Cornelij,

Hortensio prodest? Respondet prodesse: modo etiam bona fide possideat. Cor. Vib.

¶ i Tempora. s. ut continuentur: sed in hoc differt, quia in titulo singulari

¶ Inter venditorē quoque, & emptorem coniungi tempora¹, diui Seuerus, & Antoninus rescripserunt.

¶ Alienam rem à fisco quouis titulo idoneo habes, mox tutus es, dominusque sit: ins autē in re, vel ad rem sese habere putantes, intra quadriennium aduersus fiscum expediti debent.

¶ Edicto s. diui Marci² cauetur, eū, qui à fisco³ rem alienam emit⁴, si post venditionem

quemadmo. ser. amitt. l. si quis alia. §. tempus.

¶ Edicto D. Marci. C. A. S. V. S. Antonius rem alienam emit à fisco sine ærario, thesaurove principis. Quanto tempore poterit vsucapere? Constitutum est, ut qui à fisco emerit, continuū sit securus, neque iudicio vexari possit. aduersus tamen fiscum, dominis rerū vel ius in eas habentibus liceat intra quadriennium agere. Quid autem si non ex rebus fisci, id est, de bonis confiscatis, res empti sit: sed de Cæsaris, aut ipsius uxoris dominio ac patrimonio? Idem constitutum est. Cor. Vib.

¶ g Edicto. id est, præcepto generali: aliās Prætorum dicuntur edicta: ut quod metus cau. & similia: ut ff. quod metus cau. l. si mulier. circa princip.

¶ h A fisco. Ut à procuratore imperiali⁵ litem rerum: nam de patrimonialibus dicitur l. eod. in fin.

¶ i Emit. s. à fisco vendente, ut suam, à quo edicto res minorum excipiuntur: ut ff. de C. si aduer. ff. l. si. Si autem ve alio. ff. l. nam.

nam, ut quia cessatum est in solutione tributorum, tria exiguntur, & quod sit debitum, & quod sit cessatum: ut Co. si aduers. ff. l. h. & C. si propter pu. pen. l. si. ij. resp. forte biennior: ff. loc. & cōdu. l. quæro. §.

inter. vers. quæro. Item, tertio, quod res subhastetur. i. præconizetur: ut C. si propter pu. pen. l. h.

¶ Et autem perfectam habeas doctrinam, breuiter dic, quod regula est iuxta illum text. quæ procedit in Imperatore, & quocunque principe habente regalia secundum Bald. in c. ad apostolicæ. de re iudic. libro vj. Item interueniente traditione secundum Bald. in cap. j. §. si. de no. for. si. de lib. Itē, quando fiscus tempore alienationis possidebat. Barto. in l. si. C. si contra ius, vel utilit. publ. Item, quando fiscus bona fide vendidit. glo. in l. ij. Co. de com. rer. aliena. Itē, quando princeps vendit iure pro-

prio, non creditoris. Bald. in secundo procm. decretal. Item, non procedit in ecclesia. gl. in c. quicumque, xj. q. ij. Item, præcedentibus subhastationibus, ut per gloss. hic. Bal. in l. j. C. de hæred. vel act. vend. Item, de iure canonico. gloss. in c. ij. de reb. eccle. non alie. Itē, si faciat de plenitudine potestatis. secundum Bald. in d. procm. decretal. Item, non procedit in præiudicium minoris, vel doti: ut hic Syl.

¶ Quinquennium. Decennium, aut vicennium mutatur in quinquennium. l. vltim. C. si aduers. fisc.

quinquennium præterierit, posse dominum rei exceptione repellere. Constitutio ^a autē diu: memorie Zenonis bene prospexit ^b iis, qui à fisco per venditionem, aut donationem, vel alium titulum aliquid accipiunt: ut ipsi quidē securi statim ^c fiant, & victores existant, siue expériantur, siue conueniantur. Aduersus autem sacratissimum ærariū vsque ad quadriennium ^d liceat iis intendere, qui pro domino, vel hypotheca earum rerum, quæ alienatæ sunt, putauerint sibi quasdam competere actiones ^e. Nostra autem diuina constitutio ^f, quam nuper pro-

¶ ^a Constitutio. Cod. de quad. præf. l. omnes.

¶ ^b Bene prospexit. Corrigendo editum diui Marci.

¶ ^c Statim. ff. de peti. hære. l. etiam si.

mulgauimus, etiā de iis, qui à nostra, vel venerabilis Augustæ domo aliquid acceperint, hæc statuit, quæ in fiscali- bus alienationibus præfata Zenonia [†] constitutione continentur.

TIT. VII.

DE DONATIONIBUS.

¶ Donatio mortis causa dicitur, quæ ob mortis imminentis vel futuræ suspensionem fit, quæ (seruata veteri dubitatione) instar legatorum ferè per omnes redacta est. Reuocatio autem donatoris conualescentia, & pœnitentia, item donatio præmoriēte.

condictio ex hac lege, secundum Ioann. sed Pl. in rem dabat hic non domino contra dominum. argu. C. de hære. vel act. ven. l. j. contra. Solut. ibi de vnuer- sitate vendita, hic de re singulari.

¶ ^f Constitutio. C. de quad. præf. l. bene à Zenone.

¶ ^g A nostra. i. à priuata nostra subhastatione sed §. de fiscali dixit: ut C. de quad. præf. l. bene à Zenone.

¶ Zenoniana. Nimirum, ut quadriennij ^{N.A.} esset præscriptio. l. vltim. C. illo rit.

DE DONATIONIBUS.
Iste titulus continuatur per Imperat.

tozem. Dictū est §. de quibuscūq; modis
acquirendi. s. de acquisitione, quæ sit
per usucapionem, & prescriptionem.
Nunc dicendum est de alio modo ac-
quirendi, quæ sit per donationem.

Et & aliud.

E Totus iste
titulus diui-
ditur in quinque
partes. Primò,
ponit continuationem cum di-
stinctione bi-
membri. Secun-
do, de donatio-
ne causa mor-
tis. Tercio, de do-

* inter
vivos.

natione inter vivos. Quartò, de dona-
tione propter nuptias. Quintò, de vna
acquisitione de iure civili, quæ est cor-
recta. Secunda ibi, in §. mortis causa.
Tertia in §. Aliæ autem. Quarta ibi, in
§. Et & aliud. Quinta ibi, in §. Erat
olim.

¶ **§. V. §.** Quum Ulysses prope annos
viginti domo absuisset, ubi fidam Pe-
nelopem uxorem suam, & filium Tele-
machum reliquerat, Telemachus mo-
nitum Minervæ in Spartam ad Menelaum
regem querendi patris causa profectus
est. Ibi Menelaus & ipsius coniux Hele-
na Telemachum abeuntem donis asse-
cerunt, ille argenteo cratere, hæc veste
splendida, ac pretiosa, quam ipsa suis
manibus contexerat, illum donavit.
Reneri suæ domum monetur à Píreo, qui
socios comæsq; totius peregrinatio-
nis fuerat, ut mittat, qui craterem &
vestem, quas domi suæ reposuerat, ad
se deferant. Telemachus autem sic Pi-
ræum affatus est. Sic proci, qui matrē
meam Penelopem uxorem petunt, me
interficiat: ea dona tibi do, ac derelin-
quo: sin ex illorum manibus quadam,
tum ea mihi reddes. Quæro, si Telema-
chus occisus fuisset, Pírxine dona illa
fuisset? Non est dubium. Et quomodo
hæc acquisitio appellatur mortis cau-
sa donatio. Cor. Vib.

¶ **Not.** duplex genus donationis. Item,
quid sit donatio causa mortis. Itē not.
tribus modis donationem causa mortis
renocari: expressa pœnitentia, per con-
ualescentiam, & per præcedentiam
donatarij. Item, quod ferè per omnia
æquiparatur legatis. Syl.

¶ **a Acquisitionis.** s. de iure civili. nā per
stipulationē tantū contrahebatur, s. do-
natio, quæ. s. stipulatio est de iure civi-
li: sed hodie fit nudo pacto: ut C. eo. l. si

quis argētū. §. si. & l. de acq. §. de cōsum-
ta. Vel dic ea esse iuris civilis appro-
batione, nō inuentione, sed iurisperitū:
ut §. de rer. diuisi. §. per traditionē. Vel
dic, sui origo fuit de iure gentium, vno

donatio est, quæ
propter mortis sit
suspicionem: cum
quis ita donat, ut
si quid humanitus
ei cōtigisset, ha-
beret, is, qui acce-
pit. sin autem su-

modo, s. per tra-
ditionē: ac post-
ea de iure civi-
li fuit ille mo-
dus approbatus,
& alius inuentus,
s. per stipulatio-
nē. Tercio, per
Iustianū additus
est tertius, puta
per nudum pa-
ctum Accur.

¶ **Acquisitionis.** Respectu traditionis, N.A.
est iurisperitū, respectu nācipationis,
iuris civilis. l. iusta. 14. C. Theo. de do-
nat. Notanda autē locutio est: Si quid
humanitus, &c. Nam omnis causa eam
vsurpabant. l. 161. ff. de verb. sign.

¶ **b Et non mortis.** Si largē hæc duo
membra accipiuntur: in textu nihil
deest. & propriè ponuntur genera. nam
multæ species sub quolibet continen-
tur. & hoc approbo. Vel accipe si ut
pro duabus speciebus tantum donatio-
num. s. simplicis inter vivos, & simpli-
cis causa mortis. & adde alias donatio-
nes, ut legatum: ut l. de lega. in princip.
Item, donationem propter nuptias: ut
l. eodem §. est & aliud. Itē, & quod est
l. eodem §. fin.

¶ **c Mortis.** scilicet instantis, & futuræ:
ut ff. eo. l. ij. iij. v. & vj. si quidem
vbique mors timenda est: cum eius dies
incertus sit: ut ff. eodem. de mort. caus.
don. l. Senatus. §. mortis. & de condi. &
demon. l. j.

¶ **d Si quid humanitus ei contigisset.** id
est, si moriatur ut ff. de verbor. sig. l. in
vulgari. §. si. & debet hoc exprimi. al-
iās non est mortis causa donatio: ut
ff. eo. de mortis cau. donat. l. Seia. §. si.
nisi ex coniectura appareat eum velle
donare causa mortis.

¶ **Nota.** quod ad hoc, ut
sit donatio causa mortis, requiritur,
quod fiat mentio mortis. Idem not. gl.
Bart. Ang. & Raph. & Imol. in d. l. Seia.
§. final. & glo. & Bart. in l. Seia. ff. de
dot. præleg. & Bart. in l. quæ dotis. ff.
sol. matrim. aliās autem licet aliquis
sit in extremis constitutus, si simpliciter
donat, nec adiciatur causa mortis:
intelligitur donatio inter vivos. & est
text. singularis in d. l. Seia. §. fin. quod
not. secundum Ang.

¶ **a Super**

¶ *a* Superuixisset. i. conualuisset. & ita tribus modis reuocatur, ut hic subiicitur. & ff. si cer. pet. l. non omnis.

N.A. ¶ *b* Superuixisset. Post illam mortis suspicionem.

¶ *c* Pœnituiisset.

Quia voluntas est ambulatoria usque ad mortem: ut ff. de adi. leg. l. iij. in fi. quia donatio est ob causam, scilicet si moriar. & sic possum pœnitescere: ut ff. eodem. de mor. cau. do. l. Senatus. §. j. in fin. & ff. de codi. cau. da. l. j. §. 2.

¶ *e* Ad exemplum legatorum. Quia tunc ad viam & potestatem: quia sicut legata morte confirmantur, ita donationes causi mortis, ut reuocari non possunt.

¶ *d* Per omnia. Subaudi ferè, ut statim dicetur: nam in multis differunt.

¶ *e* Donationis. scilicet simplicis, & inter viuos: aliàs nulla esset huiusmodi distinctio, cum omne legatum sit donatio: ut patet ex definitione eius, ut ff. de leg. ij. l. legatum.

N.A. ¶ *f* Legati. Quia non nisi morte donatoris confirmatur, quia pœnitentia reuocatur, quia res etiam donatio non tradita, tamen donatore mortuo, ipso iure sit donata: ij. l. secunda. ff. de publ. actio. Itaque legati nomine comprehenduntur. l. 67. ff. de leg. iij.

¶ *g* Habebat. sc. donatio causa mortis. nam cum donatione inter viuos habet insignia: ut sit liberalitas cum legato, ut morte confirmetur, & ut detrahatur Falcidia: ut C. ad legem Falc. l. fin.

¶ *h* Retrahebant. Sub. & alij ad aliud.

¶ *i* Ferè legatis. Dicit ferè, quia in quibusdam discrepat à legatis, ecce enim si donas in annos singulos: donatio una est, sed legata plura: ut ff. de don. caus. mor. l. Senatus. §. fi. Itè legatū ab herede se per traditur: ut patet ex definitione legum. de leg. in prin. donatio autē vel ab hoc, vel ab alio. Itè in donatio-

ne obligatur donas, in legato nō. Itè, si testam. tū accuso: perdo legatū, nō donationē: si tamen accuso ut falsū argum. ff. de his quib. ut indig. l. post legatū. §. qui mortis. Itè, alteri substituitur in le-

gatis, secundum quosdā: ut ff. de do cau. mortis. l. ei cui mortis. & de leg. ij. l. ut heredib. Itè fili⁹ familiās donat: sed non legat: ut ff. eod. de mort. causa dona. l. i. §. is. & j. quib. non est permissi. fac. test. in princ. Itè, in legato nō iā tēpora considerantur, ut sit capax legatarius: ut j. de heredū qualita. & differ. ren. §. in extraneis. in donatio ne non: ut ff. de dona. cau. mortis. l. in mortis. Itè, quia pro legato datur interdicitū quorū legatorum: non pro donatione:

* [Τηλέμαχος
αἰψ' ὀτρυνὼν ἐμρον
ποτὶ δῶμα Γνωαῖ-
κας.

quod dic, ut in summa C. quorum legat. l. j. & in l. Marcellus. §. Paulus. ff. de donat. causa mortis.

¶ *i* Dicitur tu, quod communis omnium resolutio est, quod si consideramus donationē, prout inesse producit, illa æquiparatur magis contractui, quam vltimæ voluntati: si verò loquimur de donatione postquam est in esse producta: tunc talis donatio magis æquiparatur vltimæ voluntati: quam resolutionem totus mundus sequitur: ut dicit Ias. in l. j. de leg. j. Syl.

¶ *k* In summa. i. Inō habet locum, quorū legatorū, saltē in eo q. excedit Falcidiam: vel si per donatarium sit occupata, secundum Ioann. Fab. & Angel.

¶ *l* Constitutio. sc. coram quinque testibus scriptura interueniente, vel non: ut C. eod. l. fin.

¶ *m* Et in summa. i. ut breuiter de hac donatione expediamus: ut ff. eo. l. j.

¶ *n* Velit. id est, veller.

¶ *o* In Habere. sc. si superuixerit: ut ff. eo. l. Senatus. §. j.

¶ *p* Sic & apud Homerū, i. sicut recipiat postea

* *alesta*

* *Odyss.*

* *Uersus*
ha no-
tus. In-
clusi ab-
esse de-
bet: nec
hos ha-
bit Th.

poëta Homerus ; quòd Telemachus dictis verbis expressis donauit.

N.A. 7 Telemachus. Munera quibus illum Rex Menelaus donauerat, cùm Vlissem patrem comite Pyræo peruestigaret. Olyss.

17.

¶ Aliæ autem.

CA 5 v 5. Me-

nelaus dedit Te-

lemacho crate-

rem argenteum.

quomodo ap-

pellatur ea do-

natio? Inter vi-

uos. quid ira?

quia expuro, ac

sincero libera-

litis fonte pro-

fecta est. Quid si

Menelaus non

tradidisset cra-

teram in ma-

nura Telemach-

o, sed tantum

id inter illos

commisisset? Va-

let donatio, co-

pique promiss-

or poterit ad-

dandum. Nun-

quid non aliud

requiritur? si ex-

cedit summam

quingentorum

solidorum siue

aureorū, debet

insinuari, id est,

referri in acta

publica. si non

excedit, non est

opus. Cornel.

Vibul.

¶ Not. quòd do-

natio simplex,

non habita mē-

tione mortis,

dicitur inter vi-

uos, nec equi-

paratur lega-

to. Item, quòd

donatio perfe-

cta non reuo-

catur, nisi ex

modis expressis

in l. Item, quòd

scriptura non

de substantia do-

nationis. Item,

quòd donator

Ὡς τοι δῶρ ἀπο

πόμεψω, ἀπὸι Με-

νέλαος ἰδῶκε.]

Τόνδ' αὖ Τη-

λέμαχος πεπυ-

ρῆσσι κῶλον ἔνδον.

Πείραϊ, οὐδ' ἄρ'

τ' ἰδὲ μὲν ὅπως ἐ-

πειπάδε ἔρχεαι.

Εἶκεν ἐμὲ μὲν λω-

σῆρες ἀγένορες, ἐν

μεγάροισι

Λαίρῃ καί τανυ-

πτερυγῶν πάν-

τα δέσσονται,

Λυφὴν ἔχοντάς τε

βούλους ἱπποὺς

μεν ἢ ἄρα τῶνδ'.

Εἰδὲ κ' ἐγὼ τοῦ-

πιπτόμενον καὶ

κῆρα φυτεύσω,

Δὴ τότε μοι χαί-

ρονὲ φέρειν πρὸς

δῶντα χαίρων. i.

Telemachus ad

nostras famulas

age, dirige sedes.

Vt tibi quæ de-

derat Menelaus,

donare reportent.

Ad quem Tele-

machus sapiēs ita

farier orsus.

Piræe, haud e-

quidē hac possum

dignoscere facta.

Namque proci si

rem donatam præstare tenetur: vt ven-

ditor rem venditam. Item, quòd do-

natio excedens cccc. aureos est insi-

nuanda. Syl.

¶ a Aliæ autem. Nunc prosequitur

aliud genus do-

nationis. Di-

ctum est de

donationibus

causa mortis,

nunc de dona-

tione simpli-

ci, id est, in-

ter viuos. hoc

dicit.

¶ Inter viuos. N.A.

Quia dominiū

reliā viuente in

viuentem trans-

fertur: quapro-

pter vera, per-

fecta, & abso-

luta dicitur. le-

ge prima. Di-

gestis, hoc ti-

tulo. lege vi-

gelima quinta.

Codice, eodem

titulo.

¶ b Temere. i.

deo dicit teme-

rē: quia quan-

doque reuo-

cantur: vt in-

frā eodem pa-

ragrapho, sciē-

dum.

¶ c Volunta-

tem. Etiam nu-

do pacto: vt

Codice eodem,

de donationi-

bus. lege, si

quis argentum.

paragapho fi-

nali. Accur-

sus.

A D D I T O.

Si tamen do-

netur factum,

requiritur si-

pulatio & tra-

ditio sicut o-

lim. Item, præ-

sensia donan-

tis, & dona-

tarij, vbi sit

certa personæ,

secus si incer-

te.

¶ Ani

et manifestauerit. s. per verba futuri temporis: vt dabo, vel donabo, ad instar stipulationis: vt ff. de verb. obl. l. v. §. stipulatio, vel presentis temporis: vt do, vel dono. cum nudo pacto fiat: & pactū etiam

fiat per verba presentis temporis: vt C. eod. de don. l. si quis argentum. §. fin. ff. de pac. l. tale. in princip. & in gloss. ii.

§ b Vēditionis. Ex hoc verbo dicebat M. venditorem præcisē teneri ad rē tradendam. sic ff. de verbo. obl. l. vbi autē non apparet. in fin. Ioan. contra. s. vt interesse dādo liberetur, vt ff. de actio. emp.

l. j. in prin. & similitudo quæ hic fit, est in hoc, vt sicut necessitas imponitur venditori ad aliquid, sic & donanti: licet à principio nullus cogebatur, vt C. de act. & obli. l. sicut. Sed nunquid donator de euictione tenetur? Resp. si incipit à traditione, non: vt ff. eo. de do. l. Aristo. in fin. Si à pactione, sic: vt C. de iur. dot. l. j.

AD D I T T O. Et est ratio: quia cum donatio sit doni datio: iste paciscens obligatur expressē ad dandum. l. Senatus. §. j. ff. de don. cau. mor. & ideo non liberatur, nisi transferat dominium: secus autem, vbi sola traditio sine facto interuenit. Ex quo inferitur q̄ pro euictione hic agitur primæua actione, quasi non dederit, etiam re nondum euicta in totum vel pro parte. Secus in vēditione, vbi pro euictione noua nascitur actio, quasi per traditionē obligatione ablata. quod not. pro præscriptione, & libelli formatione secundum omnes hic.

† c Constitutio. Vt C. de don. l. si quis argentum. §. fin.

† d Etiam si non tradantur. i. Si tradere nolit donator.

† e Necessitas. Per conditionē ex lege, quæ stricti iuris est. ff. eod. de dona. l. cum qui. & C. eod. l. si quis argentum. §. fin.

N. A. † Necessitas. Donatio inter viuos, in

re antiquo non perficiebatur, nisi traditione: Nouo iure perficitur nuda cōuentione, qua donator æquē vt venditor obligatur ad tradendum. Itaque Iustiniani lege; donatio, est conuentio

de re liberaliter alienanda, quæ traditionis necessitatē adfert l. 35. §. fin. autē. C. hoc tit. § f Retrō principum, scilicet, eorum qui ante nos fuerunt: ex nostra etiā patria: vt C. eo. de donat. l. sancimus. in fin. † Insinuari. In acta publica rescribi, redigi. l. pen. C. hoc tit. § g Constitutio. Vt C. eod. l. pen. in fin.

§ h Insinuazione. id est, scriptura facta in præsentia publicarum personarum, & in actis, vbi superfluum est testes adhiberi: cum publica monumenta sufficiant: vt C. eod. l. data. & l. donationibus.

† Insinuazione. Donatio mortis causa, propter mortis periculum, Donatio inter viuos, propter liberalitatem. Illa fit ab illo, qui se quā donatariū habere mallet: Hæc ab eo, qui donatariū, quā se. Illa incerta, & suspensa est: Nam extincto periculo, pœnitente aut superueniente donatore, reuocatur: hæc certa & præsens est. Illa quinque testes, hæc duobus contenta est. Illa non insinuatur hæc insinuatur.

AD D I T T O. Insinuatio donationū apud Magistrum census fiebat Cōstantinopoli. Erat autem Magister census apud quem censibus tributisve obnoxij profitebatur bona sua, & in censum referebant: qui magistratus in prouinciis Censitores dicebatur, l. j. C. de sent. l. censualis. C. de do. E. B.

† i Inuenit. s. nostra constitutio: vt si donetur in redemptionē captiuorum, vel à magistro militum donetur militibus: vel in refectionem domus donetur alicui: vt C. eod. l. pen. Item & si donet Imp. vel ei donetur: vt in auth. de non alie. §. si verò minus. & in auth. vt non fiant. pig. §. quia igitur. Idem, in donatio

donatione propter nuptias: ut in auth. ut spon. largit. in prin. Idem in remissione usurarum futuri temporis: ut ff. cod. l. Modestinus.

§ 111. I. I. I. O. Idem in donatione facta pro bene meritis. l. Atilius. ff. cod. dummodo appareat, & eis proportionetur: secundum doctores.

¶ a Minimè desiderant. Licet quingentorū solidorum summam excedant.

¶ b Alia. Veluti, ne plures donationes diversis temporibus factæ coaceruentur: ut C. cod. l. sancimus. §. si quis autē. Item, ut ij, qui pecuniam recipiunt in redemptione captivorum, iurent se ibi bona fide expendere. Item, ut sacramento domini domus quæstio dirimatur: ut C. cod. l. penult. in fine.

¶ Sciendum.

THEMA. Aurelius fundum dederat Lepido. postea Lepidus iniuria illum atroci affecit, aut manus impias in eum intulit, aut ei necem intentavit. denique ali-

quo modo ingratus fuit. quæro an Aurelius fundum reuocare possit? potest. Corn. Vibul.

N. A. ¶ Ingrati. Donatio quantumvis perfecta, tamen propter ingratitudinem reuocatur. l. ultima C. de reuocanda donatione.

¶ c Constitutionem. ut C. de reuocanda donatione. §. fin.

¶ d Ex causis. Quinque, scilicet, ut si atroces iniurias in eum effundat: vel

impias manus inferat, vel grave damnum in bonis, vel vitæ periculum intulit: vel si legi dicat in donando non paruerit: ut C. de reuocanda donatione l. fin. Sed donatio liberti facta, solo

ne illi, qui suas res in alios contulerint, ab his quandam patiantur iniuriam, vel iacturam, secundum enumeratos in constitutione nostra modos.

¶ Propter nuptias. Donatio (quæ ob manente nuptias dicebatur) non solum, contracto matrimonio, augeri potest. sed etiam cōstitutum, & initum finire.

¶ Est & aliud genus inter viuos donationis*, quod veteribus quidem prudentibus penitus erat incognitum: postea autem à iunioribus diuis principibus introductum est, quod ante nuptias ¶ vocabatur, & tacitam in se cōditio-

à viro. Cornelius Vibul.

¶ e Introductum. ut C. de donat. ante nupt. per totum tit.

A. D. D. T. O. Iuniores autem principes appellat, Aurelium, Diocletianum, & Maximianum. Ac mil. Fer.

¶ Ante nuptias. Donatio propter nuptias est, quæ vel à sponso in sponsam cōfertur: & tum propriè ante nuptias, vel spōsalitia largitio dicitur: Vel à iā marito in coniugem, & tunc à nuptiis hoc

De reuocanda donatione l. fin. Sed donatio liberti facta, solo

De reuocanda donatione l. fin. Sed donatio liberti facta, solo

N. A.

hoc est, quasi auribus appellatur quoniam uxori in gratia dotis datur, partim, ut dos mulieri sit cautior, partim, ut sicut mulier sine causa diuortium faciens, dote: sic maritus rebus donatus mulctetur l.

ultim. C. de donat. auth. nupt. Nonissimo iure debet par esse doti, cum in summa, tum in partitionibus. Nouell. 67.

* a Habebat. & hodie habet, si fiat donatio prius, nam & postea fieri potest: ut infra co. §. sed tamen.

* b Insecutum. De iure & de facto.

* c Quod. id est, quia.

* d Pater noster. Sic i. quibus non est permitt. facere testamentum. §. & c.

* eut. A D D I I O.

Patrem vocat, adoptionem significans. nam re vera fuit eiusdem Iustiniani ex sorore nepos.

* e Cum augeri. i. cum hoc non esset. Accurs.

* f Fuerat. etiam ante se.

* g Tale. Puta, quia augeatur dos.

* h Permissit. s. diuus Iustinus: ut C. de don. ante nupt. l. penult.

* i Et consequentia. Alias convenientia. sic. C. de episc. & c. l. decernimus. in fi. gl. 6. & in summario, & de offi. Præfec. vrb. l. j. in fi. & de defen. ciui. l. defensores. arg. contra. C. de const. pec. l. ij. §. pen. & ff. de adi. leg. l. iij. §. conditio.

* k Constitutus. C. de do. ante nupt. l. fi.

* m Exaquantur, si de nouo fiat donatio, vel dos post matrimonium, vel vetus augeatur, est æqualitas: ut C. de do. ante nupt. l. fin. §. si igitur dote. Si ante matrimonium, poterat esse inæqualitas: ut C. de pact. conuen. l. ex morte in pr. Sed hodie æqualitas est ante, & post in

constituendo, & in pactis lucrorum: ut quantum dat vxor in dote, tantum det in donatione propter nuptias maritus. & sicut hic sit dominus dotis, sic illa donationis propter nuptias: vsu-

fructum tamen

habeat maritus.

ne accidat ma-

trimonij oneri-

bus dote non

seruire. Nam æ-

quitas suggerit,

q. dos debeat

esse ibi, vbi sunt

onera matrimo-

nij: ut ff. de iur.

dot. l. dotis fru-

ctus. & l. pleiū-

que. §. si serui.

cum tantundem

reddatur vxori:

ex qua donatio-

ne consulitur

mulieri soluto

matrimonio, si

res dotales non

existant, & quia

non potuit eas

alienare mari-

tus, etiam ea con-

sentiente: ut j. tit.

prox. in prin. li-

cet alias iuri hy-

pothecæ possit

renūtiare: ut C.

ad Vell. l. etiam.

& l. iubemus. &

in authen. siue à

me. cod. tit. C. Et

sicut dos vxori,

sic & talis dona-

tio, iure reddi-

tur viro, soluto

matrimonio: cum sit æqualitas: ut in

authen. de æqual. dot. §. j. [Potest ta-

men mulier retinere, donec soluta sibi

sit dos, nec dominium retrò transfer-

tur, aut hypothecca perditur: quia non

tantum datur propter lucra nuptialia,

sed pro maiori securitate dotis. secun-

dum Ang. hic. Sylu.] Est & sponsalitia

largitas, quando sponsus sponsæ per

verba de futuro, vel è cōtra donat pu-

rè, non respectu dotis, quæ similiter

conditionem matrimonij habet: ut C.

de don. ante nupt. l. cum veterum. & l.

si à sponso. Accurs.

A D D I I O. Tu dic quod aliquan-

do sit ex mera liberalitate, hoc ex-

presso, quod nullo casu repeti possit. &

habet

habet locum l. si mater. C. de don. ante nupt. aliquando sit simpliciter nullo expresso: & tunc olim præsimebatur ex mera liberalitate, & erat irrevocabilis l. ij. l. si filia. & l. si tibi. C. eod. hodie verò ob cau-

sam futuri matrimonij. l. cum veterum. eo. tit. § a sed eo etià contracto. Hodie hoc corrigiunt in auth. de equal. do.

¶ Erat olim.

C. A. § V. S. Sofia servus erat communis Vatinij, & Ligurij. Ei Vatinij libertatem dedit, quatenus ad se pertinebat. Quo-

ro Sofia sitne semiliber, aut plenè liber? Olim, inquit, inhumaniter pars Vatinij Ligurio accrescebat, atque accedebat: Imperatori verò constituit, ut Ligurus cogatur servum illu vendere, & eo pretio, quod in sua lege constituit. Cor. Vili.

¶ Not. quod favore libertatis cogitur quis vendere rem suam. Item, quod laudanda est humanitas. Itè, quod invidia remouenda est Syluester Ald.

N. A. ¶ Vindicta, vel testamento. Hæ manumissiones,

¶ Acc. trahebant, seruo non proderāt, manumissori non addebant: quoniā ex parte servus, ex parte liber nemo esse potest. l. ix. in fine. ff. de liberal. caus. Vlp. tit. 2. §. communem. in frag.

¶ b Exemplo. Sic C. de proba. l. exēplo.

¶ c Nostram constitutionē. C. de com-

etiam contracto augeantur, & constituantur.

¶ Hodie si vnus ex dominis manumisit servum cōmunem, servus efficitur liber: & socius conservatur indemnis, dato si bi pretio partis hoc dicit. Aret.

¶ Erat * olim & alius modus civilis acquisitionis per ius adcresecendi, quod est tale. Si cōmunem servum habēs aliquis cum Titio, solus libertatem ei imposuerit, vel vindicta, vel testamēto: t eo casu pars eius amittebatur, & socio adcresecbat.

¶ Sed cum pessimū fuerat exemplo b, & libertate servum defraudari, & ex ea humanioribus quidam dominis damnum inferri, s̄uioribus autem dominis lucrum adcresecere, *

inuni ser. manumiss. l. j. §. ne autem. & §. in autem socius.

¶ d Cuius. scilicet libertatis.

¶ Cum favore. Libertatis favor, rigore N. A. re iuris potior l. xxiii. §. si quis. ff. de fid. liber.

hoc quasi invidia plenum, pio remedio per nostram constitutionem moderi necessariū duximus.

¶ Habes casum in quo contra iuris communis regulas quis inuitus rem suam vendere cogitur.

¶ Et inuenimus viam, per quam & manumissor, & socius eius & qui libertatem accepit, nostro beneficio fruantur: libertate cum effectu procedēte (cuius * favore t an quos legumlatores multa etiam cōtra cōmunes c regulas statuisse manifestū est) & eo, qui eam libertatē * imposuit, suę liberalitatis stabilitate gaudente: & socio indemni cōservato, pretiūque serui, secundum partem dominij, quod nos definimus, † accipiente §.

plenè not. in auth. de

QUI RV S ALIENARE licet, vel non.

¶ Expositis modis acquirendi dominij rerum singularum, inter quos frequen-

¶ e Communes, scilicet, vt liber. l. i. §. a. rate, per legem l. i. §. a. Valcid. non minuantur. Item, §. i. ubi nō valet testamentū, libertates non reuocantur. ff. de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. sed an & libertates. & §. si. idē & ff. de fideicō. liber. l. generaliter. §. si quis seruo.

¶ f Definiui. mus. C. de com. mu. ser. man. l. j. §. ne autem. & §. in autem socius. ¶ Nos defini. N. A. mus. Singularis casus, quo favore libertatis alienare cogitur. l. j. C. de com. mu. serui. manumiss. ubi pretia pro seruorū qualitate finita sunt.

¶ g Accipiente. vel eo depositio. vt C. de com. mu. serui. manu. l. j. §. ne autem. & §. sin autē socius. Et not. q. §. i. cōpellitur quis vendere, quod dicitur est speciale cōtra reg. vt C. de contrah. empt. l. inuitum. & C. de iure delib. l. nec emere. quod

cissimus est, qui per traditionem rei propriæ dominium eius in aliū transferat: quoniam ea regula traditionis, exceptionibus quibusdam iure singulari corrigitur, eas sub hoc titulo subiecit.

Accidit. Totus ille tit. diuiditur

In tres partes. Primò, quando dominus nō potest alienare res suas. Secundò, contrā, quando nō dominus alienat. Tertiò, redit ad primum casum. Secunda ibi, Contra autem. Tertia ibi. Nunc autem admo- uendi. Vel di- uide subtilius. Primò, quan- do prohibetur alienatio pro- pter rem, quæ est inalienabilis. Sec- undò, quando permittitur ex pactio- ne, vel propter publicam utilitatem. Tertiò, quando prohibetur ratione personæ alienantis, vel ratione perso- næ in quam sit alienatio: quia pupil- lus est.

A S. V. M. Cicero Terentiā in ma- trimonio habuit. ex eaq; Formianum fundum nomine dotis accepit. Quæro, an Cicero hūc fundū aut alienare, aut pignori dare, consentiente Terentia possit? Non potest, ait, quacunque ter- rarum imperium nostrum extenditur. Cor. V. b.

a Not. quòd regulariter dominus po- test alienare. Item, quòd res dotales, vel quasi prohibentur alienari: etiam volēte vxore. Item, not. dispositionem legis Iulix, quæ approbatur in his, quæ directò dispositi: in his verò quæ contrario sensu colligi poterant ex ea, corrigitur. Item, quod lex Iulia fa- cilius permittebat fundum alienari, quàm obligari. posset sortè ipsius ra- tio colligi ex tex. in l. si pupillorum. §. si Prætor. ff. eo. Item, not. fragilitatem sexus mulierum. Syl.

a Dotale prædium. s. in æstimatum: vt C. de rei vxor. actio. l. vnic. §. & cum lex. versic. in fundo autem. Aliàs si æstima- tum esset, posset alienari, nisi æstima- tio fiat, vt sciatur quantum valet: vt C.

TIT. VIII.

QUIBUS A
alienare licet,
vel non.

¶ Etia vxoris ac- cidentie consensu, fundi dotalis alienatio & obligatio vtriusque quantitas ex- uel iure dotis do- minus sit) interdi- citur.

Accidit ali- quando, vt

de iure dot. l. quoties. & l. si inter virū. & de fund. dota. l. j. Et dic dotale, vel quasi: vt ff. de fund. dota. l. iij. & iij. Quid, si res mobilis est? Respon. potest alienari, si maritus est soluendo. C. de ser. pig. da. ma. l. j. facit. l. si ex lapidicinis. ff. de iur. dot. Acc.

qui dominus rei sit, alienare non possit, & con- trā, qui dominus non sit, alienan- dæ rei potesta- tem habeat. Nam dotale prædium ^a + maritus, inuita muliere ^b, per legem Iuliam ^c + prohibetur ^c a- lienare ^d: quam- uis ipsius sit ^e, do- tis causa ei datum: q̄ nos legē Iuliam

manet, iure civili sit mariti. Alienare tamen illud, aut pignori obligare, nec consentiente quidem vxore potest. l. non. §. & cum lex. ff. de rei vxor. actio. l. quamuis. 75. C. de iure dot.

a Inuita muliere. Ergo ea volēte po- terat, vt innuit, quod corrigitur statim. + legem Iuliam. de adulter. & dotib.

c Prohibetur. Nisi prouocetur ad di- uisionem fundi dotalis. vt C. de fund. do. l. fin. Item, nisi ex necessitate, vt Co. de libe. caus. l. j. Item, nisi cum vniuer- sitate, vt ff. de fund. do. l. j. Itē, nisi ver- tatur ad utilitatem mulieris, vt ff. de iur. dot. l. fin.

d Alienare. Hoc largè accipias, siue dominium mutetur, siue ius aliis con- stituatur, vt C. de reb. alle. non alie. l. si. & in auth. de nō alie. §. alienationis. & ff. de fun. do. l. Iulianus.

e Ipsius sit. s. de iure gentium, vt per traditionem: & civili scilicet appro- batione: secundum Ioann. Alij dicunt de iure civili, scilicet fictione, non iu- regentium: vt Co. de iur. do. l. in rebus. Sed quod ibi dicitur de iure naturali vxorem dominam esse, verum est pri- mæuo iure, quo dicitur: Quicquid calcauerit pes tuus, &c. non natura- li. id est iure gentium, sed rerum do- mina dicitur, quo ad spem, & quan- tum ad hoc, vt ex eis sustentetur: si- cut filij dicuntur domini rerum pater- p.

l. j. facit. l. si ex lapidicinis. ff. de iur. dot. Acc.

Sed iure cano- nico indistin- ctè valet alie- natio vxore cō- sentiente & iu- rante. c. licet mulieres. de iu- reiuran. lib. vj. nisi prius iuraf- set se nunquam tali alienationi faciendæ velle consentire.

Dotale præ- dium. Quod iu- regentium in do- minio vxoris

quæ- sit d. August.

N. A.

N. A.

uatum: ut I. de hær. quali. & diff. sui
ver. sed sui quidē. & C. de furt. l. quam-
uis. & C. rei. amo. l. j. vel domina. est
inspecto exitu. sicut filius dicitur do-
minus: ut ff. de lib. & posthu. l. in suis.

AD DITIO

hæc
dicitur
nisi ab
se mari-
ti vel
patre.

Circa hoc di-
cas, quod verū
& effectuale do-
minium habet
maritus: sed si-
cium & inter-
pretatum habet
uxor, ex quo cū
viro vivit con-
iunctio, & presu-
mitur eadem
persona.

a Corrigeas.
In duobus ca-
pitulis, & in
aliis non.

b Deduximus.
Ut C. de rei v-
xor. adfio. l. y-
nica. §. & cū
lex.

c Lex. scilicet
Julia.

d Italica. i. in
Italiciis prohi-
bebat alienatio-
nem: & hoc e-

rat primum eius vitium.

e Inuita muliere, sed ea volente con-
cedebat, & hoc erat secundum vitium.

N. 2. Hypothecas. Notandum est: ut
ut maritus vendere prædium dotale.
consentiente uxore potuerit, oppigne-
rare non poterit: quia facilius, & le-
uius ad oppignationem, quam ad al-
ienationem mulieres adducuntur.

f Volente ea. similiter prohibebat.

g Vtrique. scilicet vitio.

h Interdicta. Quid si fiat? Respon-
dendū: vendicat maritus, constanter matrimo-
nio, contra factum suum veniens. cū
fuerit contra legem: ut Cod. de agri. &
cen. l. quemadmodum. Circa ff. lib. xj.
& de rei ven. l. dote. sed dissoluto eo
mulier repetit: ut C. de iure do. l. in re-
bus Idē in prælato ecclesiæ alienante
rem ecclesiæ: quia potest eam repetere
prælatiura durante: ut ex. de reb. eccl.
non alienandis. cap. si quis præbitero-
rum.

Alienari
quando
que re-
petit,
quod a-
lienas.

i Neque consentientibus. Speciale
ut suo favori non possit renuntiare:
quia etiam rei publicæ interest: ut ff.
sol. mari. l. j. sic ff. de pact. do. l. de dñe.

k In perniciem. id est destruccio,
nem.

l Conuertatur. Similia sunt, ubi enī
dominus non alienat. ut Co. ad legem
Iul. mar. l. ff. & C. de hær. & Mar. l. Mani-

chaos. §. pen. &
C. de præd. de-
cu. l. ff. lib. x. &
l. eo. §. nunc ad-
monendi.

AD DITIO Dicitur
Vnde versus, Cō
iunx, ecclesia, sicut
furiosus, men- sua in
teque captus, alienat
Prodigus, atque non pōt
minor existens fuit.
sub patre natu: cōmō-
tator.

¶ Tergius non so-
lum ex debitoris
pactione a credi-
tore distrahi po-
test, quamvis do-
minus non sit: sed
etiam si nulla pa-
ctio de vendendo
pignore interve-
nerit, modò a iure
præscripta forma
servetur.

cepit: ea lege, ut nisi pecuniā intra an-
num dissolveretur, fundum ei vende-
re liceret. Quæro anno confecto, ne-
que dissoluta pecuniā, an liceat An-
tonio fundum Varinij vendere, quum
dominus eius non sit: licet. Quid vero
si ea lex adscripta non sit, nisi intra
annum, &c. Licebit etiam Iustiniani
lege. cuius hæc summa est: ubi de ven-
dendo pignore non convenit, appel-
landus est primum debitor, ut soluat:
qui si deinde cessarit biennium, pignus
distrahi poterit. Si non reperitur
emptor, rursus admonebitur debitor:
qui si porro cesset, creditor sibi ius do-
minij impetrabit. tamen si licebit ad-
huc intra biennium debitori recupera-
re rem ipsam, si creditori offerat to-
tum debitum, cum eo quod eius in-
terest a tempore morę. Hoc malimus
exponere, ne hiatem studiosi animum
relinqueremus: quod Tribonianus
præceptor barbarus, & imperitus fece-
rat. Cor. vii.

¶ Non casum in quo nō dominus tras-
fert dominium. Itē quod eo ipso quod
debitor noluit pignus, videtur dare li-
centiā

centia vendendi. Item, quod creditor non est impediendus ius suum persequi. Item, quod ex abrupto non debet amitti res sua à domino debitore. Syl. 1. a Contrà. id est, è contrario.

N.A. Ex pactione.

Expressa, vel etiam tacita. Nam cum visitum hoc pactum esset, & vulgare tandem etiam omisum, tamen adhibitum intelligebatur. l. iij. ff. de pig. actio. & hæc est vis, æque effectus pignoris.

Alienare potest. Idem in iudice: ut ff. si ex noxali cau. agatur. l. ij. & j. de offic. iud. in fin. Idem in summi: ut ff. de acqu. rerum dom. l. ergo. §. allunio. Idem in Imperatore & Augusto: ut ff. de vfuc. §. vlti. Idem in prælati ecclesiasticarum: ut in authen. hoc ius porrectum. Co. de sacrosan. eccle. Idem in tutoribus, qui dominorum locum obtinent: ut ff.

de fur. l. interdum. §. qui tutelā. Idem in procuratore, qui habet liberam administrationem: ut ff. de rer. di. §. nihil autem. Idem in seruis habentibus liberam peculij administrationem: ut ff. de pig. act. l. si conuenerit. §. fin. & l. seq. Unde vers. Princeps Augusta, iudex ac officialis, Tutor, curator, procurator, fluuiusque. Creditor, exactor, prælati serui habentur: Hi numero bis sex alienantes res alienas. Accurf.

N.A. Pactus est. Vel expresse, vel tacite.

Non soluat. scilicet tempore constituto.

Sed pacisci non possunt ut creditor pignus sibi loco debiti habeat. nam huiusmodi pactum legis commissoriae in pignoribus reprobatur, utpote captiosum. l. finali.

Codice de pact. pign.

Impedirentur. ubi non esset pactio de pignore vendendo. Accurf.

Temere. id est, nimis citò: ut ff. de do. §. alix autem. in prin.

Ignorum distractio possit procedere: cuius tenore tripartite parti creditorum, & debitorum, satis abundeque prouisum est.

Capillo rerum uarum sine tutoris auctoritate interdicta est alienatio: ideo mutuo lararum pecunias accipientis non facit, sed aut extantes vendicat, aut bona inde consumptas condicere, aut si mala fide absumpta sint, de his exhibendis agit.

Nunc admonendi sumus, neque pupillum, neque pupillam, ullam rem sine tutoris auctoritate alie-

denunciationem frustrari, biennium ad tuendum pignus conceditur, quod tamen in reea proscibitur: si emptor non recipiatur, postulatur à Principe, ut rem dominij iure possidere liceat: quo impetrato, alterum tamen biennium debitori ad res tuendas conceditur. l. vltim. C. de iur. dot.

Nunc admonedi. Anni pupilli sine tutoris auctoritate vestem vendidit Antonio. quò an vestis fiat Antonij? minimè. Tutoris enim opus est auctoritate. Quid si centum aureos ei dedit mutuo? mutuum non contrahitur, si non sit de meo tuum quare si extant, vendicari poterunt, si bona fide consumpti sint, condicere: si mala fide, cogetur eos Antonius exhibere. Cor. Vib.

in illa rem. Neque ratione proprietate.

P 2

Constitutione. Cod. de iur. do. impe. l. fin. §. j. & ij. Acc.

Certus modus. Ut si actum sit de vendendo iuxta conventionem vendere possit. Sed si nihil fuit dictum de hoc nuntiabit semel, & tunc elapso biennio vendet: ut C. de iur. do. imper. l. §. j. & ij. Si autem dictum fuit, ut non vendatur, ter nuntiabit, & tunc vendet: ut ff. de pig. actio. l. si conuenerit.

Cui beneficio renunciare non posset creditor: quia est contra publicam utilitatem, secundum Bartol. in d. l. si conuenerit. Syl. h. Cuius. §. constitutionis.

Cuius tenore. N.A. vi

Debitori post denunciationem frustrari, biennium ad tuendum pignus conceditur, quod tamen in reea proscibitur: si emptor non recipiatur, postulatur à Principe, ut rem dominij iure possidere liceat: quo impetrato, alterum tamen biennium debitori ad res tuendas conceditur. l. vltim. C. de iur. dot.

Nunc admonedi. Anni pupilli sine tutoris auctoritate vestem vendidit Antonio. quò an vestis fiat Antonij? minimè. Tutoris enim opus est auctoritate. Quid si centum aureos ei dedit mutuo? mutuum non contrahitur, si non sit de meo tuum quare si extant, vendicari poterunt, si bona fide consumpti sint, condicere: si mala fide, cogetur eos Antonius exhibere. Cor. Vib.

in illa rem. Neque ratione proprietate.

P 2

vis, neque ratione possessionis, quæ animo retinetur, licet corporalem sine tutore perdere possit: ut ff. de acq. rer. dom. l. pupillus. de acquir. poss. l. possessionem. Ratio clara est: quia quæ meri facti

sunt, potest sine tutore. l. quamvis. s. j. ff. de acquir. poss. Syl. Quid in adultero? Resp. si non habet curatorem, potest alienare, quæ seruando seruari non possunt, si habet curatorem, similis est prodigo: ut Co. de in inreg. resti. m. ndr. l. si curatorem.

¶ Dic quod mobilia validè alienantur: sed ex l. sione restituuntur, exceptis his, quæ seruando seruari non possunt: in quibus ex simplici l. sione, sed ex immodico tantum damno, restituuntur. In immobilibus non valet alienatio, nisi iure. & athen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. Syl.

¶ a Alienare posse. Sic ff. de auct. tuo. in prin. ff. de sol. l. quod si fortè. in fin. & l. pupillo. & ff. si cert. pet. l. non omnis. s. fin.

¶ b Dederit. i. tradiderit, cum dare sit accipientis facere: ut ff. de acti. s. sic itaque. si pones propriè non haberet locum, quod sequitur. ideoque vendicari, &c.

¶ c Obligationem. s. personalem ex mutuo.

¶ Non contrahit. Non obligat debitorem ad genus suum, id est, tantundem præstandum. l. secunda. ff. de re. cred.

¶ d Quia pecuniam. Bona est ratio: ut infra quibus mod. re contra. oblig. in princip. & ff. si cert. pet. l. secunda. s. appellati.

¶ Vindicari numi. id est, species ipsæ, siue corpora numerorum, quæ Peripatetici dicunt indiuidua.

¶ e Non facit. Quod est necesse: quia dicitur mutuum, quod de meo fiat tuum: ut ff. si cert. pet. l. ij.

¶ f Bona fide. Credens eum maiorem: ut ff. pro empto. l. ij. s. si à pupillo. vel N. A.

¶ Soluere debitor facta pupillo eiusve tutori. Ita demum debitor plenissimam cōsequitur liberationem, sed id iudicis interueniente decreto fieri contingerit. Quod si soli pupillo solutum sit, & pecuniam adhuc saluam habeat, aut locupletior ex ea sit factus, exceptionis non liberatur.

¶ At ex contrario, omnes res pupillo, & pupille sine tutoris auctoritate

cuniz bona fide facta, reconciliat mutuum, hoc est, obligationem quæ nulla fuisset, parit, ut ex ea nascatur cōdictio. Si certum petatur. l. ij. l. xix. ff. de reb. cred. l. ix. ff. de auctor. tutor.

¶ A D D I T O. Not. casum, in quo conualescit mutuum: quod ab initio non valuit.

¶ h Condicti possunt. s. conditione certi ex mutuo reconciliato per consumptionem: ut ff. si cert. pet. l. fin. si furioso. & l. sequi. Item, stipulatione reconciliatur: ut C. si cert. pet. l. quamuis. Item usucapione: ut ff. de iure do. l. Proculus. & no. j. quib. mo. re contrah. obli. in princip. in verbo, tuum fiat. & melius in g. Item is. in verbo mutuum.

¶ Mala fide. Quia malæ fidei possessor, & qui dolo malo possidere desistit, comparantur: & hac actione, & condemnatione punitur, ut quanti in litem iurabitur, tantum damnetur. lege, qui restituere. 68. ff. de rei vindic.

¶ i Ad exhibendum. Quia tenetur, qui dolo fecit, quominus possit exhibere

etiam errans in iure: licet sit argumentum contrarium: ut ff. pro empto. l. ij. s. si à pupillo.

¶ Ratio diuersitatis est: quia ibi de usu capiendi pup. re, & sic de lucro tractabitur: hic secus. Error enim, iuris tunc non excusat: ut s. de usucap. s. is ad quem. Syl.

¶ g Consumpti. Quod sit expendendo, vel cum aliis immiscendo: ut s. de usufru. s. constituitur. & ff. de sol. l. si alieni.

¶ Condicti. Id est, personali actione peti: nam consumptio pecuniz bona fide facta, reconciliat mutuum, hoc est, obligationem quæ nulla fuisset, parit, ut ex ea nascatur cōdictio. Si certum petatur. l. ij. l. xix. ff. de reb. cred. l. ix. ff. de auctor. tutor.

Monstratur, quod ab initio non valuit.

N. A.

Exce. ut C. ad exhib. l. ad exhibendum. & ne iuratur in litē ex eo, quod interest pupilli citius pecuniam redditam esse, ut ff. de in litem iur. l. in actionibus. & l. nummis.

¶ At ex contra-

rio. C. A. S. Horatius debebat Annio pupillo cētū, quomodo poterit, eā pecuniā soluendo, facillimē, ac plenissimē ex Annij obligatione liberari? Si id, iudicis interueniente sententia fiat. Quid verō, si soli pupillo persoluerit? Distinguo. Nā aut pupillus adhuc eā pecuniā habet, atque ex ea locupletior est factus: quo casu, si pupillus eā pecuniam iterum petat ab Horatio, dabitur quidem ei a Pratore actio, & iudex: sed simul dabitur ei iudici potestas cognoscendi, an non dolo malo pupillus egerit. Dolo autem malo egiſſe eum constabit, quum, quod petit, habeat. Sin autem pecunia temerē cōsumpta sit, iudici ea potestas non dabitur: sed tantum iubebitur condemnare Horatium, si appareat sine iudicis auctoritate solutam ei fuisse pecuniam. Cor. Vibul.

¶ a Rectē. Ut res fiat accipientis: non ut debitor liberetur, & hoc sequitur.

N. A. ¶ Rectē dari. Quoniam quantum ad adquirendum, tutoris auctoritate non indiget. l. pupill. 11. ff. de adq. re. dom.

N. A. ¶ Ideoque. Fortē legendum (quanquā): quia hic nulla est ratiocinatio, sed diuersa causa subiicitur.

N. A. ¶ Necessaria. Quia non tantum adquiret, verum etiam alienat: nimirum debitoris obligationem, quæ solutione perimitur. d. l. pupillus. 11. ff. de acquir. re. dom. & l. pupillo. 15. de solutio.

¶ b Non liberabitur. s. debitor pupilli. Sed contra. ff. de sol. l. si stipulatus tuto. Respon. ibi pupillus erat adultus: nec quicquam sibi debebatur cū ad solutionem tantum ponatur: ut in eodem titulo de sol. l. quod sti-

puiatus. & l. qui res. §. at ubi.

¶ c Constitutione. Ut Cod. de admin. tuto. l. sancimus. l. j. & l. constitutionem.

A D D I T O. Cæsarienses autem dicit incolas eius urbis Cappadociae, quæ cū antea Mazaca diceretur, postea Antiocho Cæsaria ex Tyberio Cæs. nominata est: Euseb. & Plin. lib. vj. cap. iij.

¶ d Debitorem. Ex mutuo, vel simili causa, nō ex pensione vel redditu: ut Co. de admin. tut. l. sancimus. & l. constitutionem.

A D D I T O. Tunc enim sine iudice plenissima securitatem cōsequitur, dū-

modo pensio, nec duos annos nec cētum florenorum summam excedat, secundum Ang.

¶ e Sententia. s. interlocutoria, quam præceptum vulgariter appellamus: ut si dicat, Decerno, vel præcipio tibi soluere, vel deponere: ut ff. de min. l. alit. Prætor. §. quid tamen.

¶ f Sine omni damno. vel sportularum, vel pretiorum tabellionum. [Hoc videtur expressū in l. in sacris. C. de proximo. sacro. scrip. lib. xij. Syl.] Sed nunquid debitor pro sua parte soluet? Respon. non: ut C. de fruct. & lit. expens. l. fin. & facit sic. C. de episc. aud. l. tam demeritis. §. fin. & in authen. de sanct. epl. sc. §. sportularum.

¶ g Permittat. Not. quod tutor, & iudex necessarij sunt, secundum P. sed secundum nos, solus iudex sufficit: ut ff. de min. l. ait Prætor. §. quid tamen. & l. quod si minor. in fin.

A D D I T O. Et hoc est verum in casu nostro, & in alienatione rerum mobilium: aliās in alienatione immobilium opus est utroque. Ang. Aret.

¶ h Securitas. Ut nec restitutio de-

Solutio
fit de ut
cessaria
se.

minor. in fi. & C. de præd. mi. l. si quidē.
 a Solutio. Vt soli pupillo, vel adulto
 curatorem habenti, sine eo: unde ipso
 iure non liberatur: vt infra ibi, nihil
 proderit, &c.

b Locupletior. Quod est, si
 non est factus
 pauperior: vt ff.
 de sol. l. in pu-
 pillo. ibi, nam
 hoc ipso quod.

c Petat. Et sic
 est de præda so-
 licitus: unde no
 audietur, vt Co.
 pro emp. l. cum
 qui.

d Nihil prode-
 rit. Apparet
 ergo, quod ipso
 iure non est li-
 beratus: si au-
 tem cum aucto-
 ritate tutoris, i-
 pso iure libera-
 retur: sed tunc
 restitueretur mi-
 nor perdita pe-
 cunia, vt Cod. si
 aduer. sol. lege
 prima.

N.A. e Nihil prode-
 rit. Debitor pu-
 pilli, soluere ei,
 sine tutoris, si-
 mul & iudicis
 auctoritate, si
 malè cōsumpta
 pecunia fuerit, à pupillo hic soluere
 cogitur. l. 15. C. de administ. tut.

N.A. f Doli mali exceptio. Quod fuit iuris
 antiqui. d. l. pupillo. ff. de solutio.

g Condemnabitur. Si ipso minore pe-
 tente, vel alio suo nomine, non extra-
 neo: vt ff. de solutio. l. filius.

h Soluerit. Circa hanc dilusam ma-
 teriam distingue, cum debitor pupil-
 lo soluit, aut consequitur plenam, aut
 pleniorē, aut plenissimam securita-
 tem. Si soluat pupillo sine tutoris au-
 thoritate, & pupillus habeat saluam
 pecuniam, vel ex ea locupletior est:
 liberatur non ipso iure, sed exceptio-
 ne, nisi adultus esset sine curatore: vt
 hic, & ff. de solutio. l. in pupillo. Si au-
 tem soluat tutor auctore, ipso iure
 liberatur, potest iamē in integrum re-
 stitui, si non habeat rem saluam: vt Co.
 si aduer. solutio. l. j. nisi in quatuor ca-

sibus: vt C. de administ. tutor. l. sanc-
 mus. & l. constitutionem. quod enim
 legitime factum est, ex euentu retra-
 ctari non debet: vt C. ad senatusconsult.
 Trebellianum. l. sancimus. Plenissimū
 est, si iudex in-

terueniat cum
 tutore, vel sine
 eo: vt ff. de mi-
 norib. l. ait Pre-
 tor. §. quid tā-
 men. Et de hac
 materia ibi ple-
 nē not.

i Sed ex diuerso,
 pupilli, vel pupillæ
 soluere sine tuto-
 ris auctoritate, nō
 possunt: quia id,
 quod solvunt, non
 fit accipientis, cū,
 scilicet, nullius rei
 alienatio eis sine
 tutoris auctori-
 te concessa sit*.

TITVL. IX.

PER QVAS
 personis nobis
 adquiritur.

¶ Acquiritur no-
 bis non solum per
 nosmetipso, sed e-
 tiā per alios: hic
 de scriptis. Accel.

tor, vel adultus non habens curatorem:
 nec restituntur, cum non sint dece-
 pti. Si sine tutore soluerit, non libe-
 ratur, nec dominium transit, nisi per
 consumptionem, vt hic: & ff. si cer-
 tum petatur. l. omnis. §. finali. Et hoc
 quando debitum erat civile & natu-
 rale. Si autem naturale tantum, per re-
 stitutionē poterit repetere, si legitime
 soluit, aliā suo iure condicet. vt ff. de
 conditio. indebit. l. interdum.

i Non possunt. Quia cum suos numos
 alienent, faciunt deteriore suā con-
 ditionem. d. l. pupillus. de adq. re. dem.
 Si tamen consumpti numi fuerint, cō-
 ualescit solutio. l. 14. in fine. ff. de solu-
 tio. l. ix. §. j. ff. de auct. tutor.

PER QVAS PEE

¶ Si modus in rebus: sunt certi de-
 terminque fines: Quos ultra citāque
 nequit

g Nō possunt. Pupilli
 distingue, aut
 id, quod erat
 soluendum, nō
 poterat aliena-
 ri sine decreto:
 quo casu decre-
 tum interponē-
 dum est in sol-
 uendo: vt ff. de
 rebus eor. qui
 sub tute. l. ma-
 gis. §. si pupil-
 lus. aliās nō te-
 net, & potest
 vendicari, quod
 solum est, nisi
 cōsumpserit cre-
 ditor: vt hic, &
 ff. si certum pe-
 tatur. l. non o-
 mnis. §. finali. Aut
 poterat, quo ca-
 su solus sufficit
 tutor vel cura-
 tor, vel adultus non habens curatorem:

N.A.

nēquit consistere rectum. Nam licet multis modis acquirantur, ut à 5. illo singulorum. de rer. diuis. vsque nūc traditum est: tamen certi sunt homines, per quos nobis acquiritur, & sunt sex. scilicet

^{1. Ex} per nos, per
^{2. fili.} filios nostros,
^{3. per} per seruos, per
^{4. alienos,} alienos, in quibus
usumfructu habemus. per
alienos, quos bona fide possidemus: per liberum hominem, quem bona fide possidemus. Est
^{5. septimus.} septimus, scilicet, in quo nudum usum habemus. Est octauus quādoque, ut liber

homo. i. procurator: de quibus hoc tit. dicit. Differt autem à quodā alio. i. per quas person. nob. acqui. quia ibi de ob. acquirenda, hic de rebus tractatur. Accur.

AD PRIMUM. Dicitur est 5. de multis modis acquirēdi dominia: nunc sequitur videre de personis, per quas dominia acquiruntur, secundum Por.

Aquiritur. Iste tit. dividitur in tres partes principales. Primò ponit, per quos nob. acquiratur. Secundò, illud exequitur singularim, & in specie. Tertiò, facit præambulum transitus ad alios titulos & materias. Secunda ibi, Igitur liberi nostri. Tertia ibi, Hactenus.

• Casus positio est facilis, ideo vide per te ipsum.

• a In potestate habemus. Ut 1. eo. 5. j. & 5. item nobis.

AD PRIMUM. Quidam legunt Vobis, vosmet, habetis, possidetis. Sed nos auctoritate manuscriptorum libri Do. Germani Colladonij I. C. doctissimi, consuetudinem Imperatoris, Theophili versionem, & Eguinacii Baronis iudicium secuti, ita emendauimus. quin præsertim titulus consentiat. per quas perso. nobis acquirit.

• b Ususfructu. Ut 1. eo. 5. de his. Quid, si nudū usum? Resp. ex re nostra acquiritur, non autē ex opera. ut ff. de usu. & hab. l. per seruum. & l. per quas perso. nob. acqui. 5. per eum quoque. in gl.

• c Intellige ex opera exposita in re aliena: quia illa est in fructu, secus in

re vsuarij. l. plenum. 5. ff. eo. tit. Syl.

• c Bona fide. Ut infra eo. 5. idem placet. quæ bona fides in possidente, non in possessore requiritur: ut ff. de acquir. poss. l. cum heredes. 5. ff. & ff. de stipul. ser. l. si seruus ex

quibus singulis diligentius dispiciamus.

¶ Explosa veteri inhumanitate, hoc de bonorum aduenturorum filij, scilicet ususfructus patris adquirentur: profectio vero etiam proprietatis quaritur.

long. temp. præf. quæ pro liber. l. sola. Sed in seruo sufficit, & quo ad usucapionē, & quo ad fructus, in initio bonam fidē habere: ut ff. de vi. l. qui scilicet 5. ult. & C. de usucap. trans. l. in. 5. cum autem. versic. hoc tantummodo. Acc.

• Igitur. Diuiditur in tres partes. Nam primò ponit de acquisitione facta per liberos, & per quos, & quid adquiratur. Secundò, quando per seruos nostros, & per quos, & quid adquiratur; Tertiò, de acquisitione per liberam personam, an possit acquiri, & quid. Secunda ibi, Item vobis. Tertia ibi, Ex his. Item, prima subdividitur in tres partes. Na primo ponit ius antiquum. Secundò, rationem correctionis. Tertiò, ponit suū titulum. Secunda ibi, Quod nobis. Tertia ibi, sancit. Aretin.

• Igitur. 1. ff. de i. Dixit primo libro filios familiars in patrum suorum esse potestate. quid ergo? si quid ab eis quæritur, cuius erit? Distinguo. Nam aut bona, quorum opes & auxilio aliquid acquirunt, ex patre venerunt: & tunc, quo l. qui estum est, patris sit plenè, id est, siue proprietatem, siue ususfructum spectes. aut bona illa sunt aduentitia, veluti si quid filio legatū est; aut donatum: & tunc rerum acquisitionum ususfructus ad patrem pertinet: proprietatis ad filium. Cor. Vib.

• Not. inhumanitatem fugiendam. Item, quod patri debetur honor seruandus est. Item, quod nemini sit iniuria, si res reuertitur, unde profecta est. Item, quod nemo debet ex alienis le-

bonibus ditari. Item, quod prospera fortuna debet cedere beneficio eius, cui fauere voluit. Sylluet.

¶ a Igitur. Quia de singulis dicere vult, de filiis, ut de dignioribus, primò dicit.

¶ b Olim.

Extra glos. facit. ff. de eden. l. argentarius. §. edi.

¶ c Olim. Antiquitatem primò recitat, & hoc ideo, ut nihil antiquitatis penitus ignoretur: ut j. tit. prox. in prin. nam id quod tollitur, vel reformatur non debet esse incognitum: ut C. de cad. tol. l. vnica in fi.

¶ c Castrensibus peculii. Idem in quasi castrensi-
bus, etiam iure veteri: ut ff. de colla. bon. l. j. §. nec castrense. non solum iure nouo: ut C. de bo. qu. lib. l. cum oportet. §. exceptis. & §. eadē obseruando. Et autē castrense, quod filius familiæ, à quolibet in castreis acquirit,

non acquisiturus aliàs: ut ff. de castren. pec. l. si sortē. & l. castrense. Quasi castrense est, quod magistri liberalium artium medici, clerici, & aduocati de publico acquirunt. ut C. de inof. testa. l. si ad prin. & C. de episc. & cler. l. sacrosanctæ. & l. cum lege.

¶ Dic idem si non ex publico, sed particulariter à clienibus. glos. in l. fori. C. de aduoca. diuersi. iud. Syl.

N. A. ¶ Castrensibus. In quibus filii fam. ex Principum constitutionibus habentur patrum fam. loco. l. ij. ff. ad Maced.

¶ d Sine vlla distinctione. Aduentitij, vel profectitij, proprietatis, vel usufructus.

N. A. ¶ Distinctione. Profectitij, aut aduentitij: peculium autē paganum est, quod priuato, castrense, quod militi: quasi castrense, quod forensem militiam ob-

cunt concessitur. l. vltim. C. de inof. testa. Rursus paganum, aut profectitium est, quod à patre datum, & ampliatum est. l. v. ff. de iur. dot. aut aduentitium, quod ex aliorum liberali-

emissa, & liberis pepercimur, & parentibus honorem debitum reseruauimus. Sancitum etenim à nobis est, ut si quid ex re & patris ei obueniat: hoc secundum antiquam observationem totum parenti adquiratur. Quæ enim inuidia est, quod ex patris occasione profectum est, hoc ad eum reuerti^k? Quod ex alia causa sibi filius familiæ adquisiuit, huius vltimifrutum^l patri quidem adquirat: dominium autem apud eum remaneat: ne, quod ei suis laboribus,

tate obuenit. l. vj. Cod. de bon. quæ lib.

¶ e Alij. s. fratri, quod grauius esse videtur: ut C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. §. j.

¶ f Constitutione. ut C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. Acc.

¶ g Ex re. largè expone. i. propter rem, ut fructus ex reb^o patris, vel occasione patris quocunque modo quæritur: ut ff. de incend. rui. naufrag. l. j. §. ij. & ff. de vsuris. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. & de vul. substi. l. sed si plures. §. in arrogato. & de castren. pecu. l. si sortē. & l. si castrense, nisi aliunde filius sit habiturus per se, ut ff. de iur.

dot. l. v. §. si pater. Et sic ponitur ex re, i. propter rem. ff. de acq. hæc. l. aditio. in fin. Argu. contra. ff. de pecul. l. eo. tēpore. in fin. Argu. similiter contra. ff. de acq. empt. l. Iulianus. §. si quid seruo.

A D D I T O. Solu. dictio ex, propriè, & strictè sumpta denotat immediatum, ut ibi: secus, si largè, ut hic, Bald.

¶ Ex re patris. Ex re patris, profectitium N. A. peculium esse dicitur: id quod pleno iure patri adquisitum est.

¶ h Ei. scilicet filio.

¶ i Inuidia est. s. filio qui adquisiuit.

¶ k Reuerti. Quasi dicat, nulla.

¶ Ex alia causa. Hoc aduentitium est, N. A. cuius usufructus patri, proprietas filio conceditur. lege sexta. de bon. quæ lib.

¶ l Usufructum. Quem habet in aduentitiis, nisi remiserit, ut Cod. de bon. quæ

Peculium
castrense,
& quasi
castrense,

• ad hunc
manu-
script.

• autem

quæ li. l. cum oportet. §. si autem res. Vel nisi ab aliquo sibi detur, vel relin-
quatur hoc pacto, ut ad patrem non per-
tineat ususfructus: ut in auth. ut lic. mat.
& auz. in princ. Vel nisi succedat filius
vñ cū patre in

hereditate fra-
tris, vel sororis:
ut in authen. de
hered. ab intest.
ve. §. si verò. Vel
nisi servus done-
tur filios familiæ
eo pacto, ut ma-
numittatur sta-
tim. ut Codice
de bon. quæ lib.
l. vlti. ad fin. Vel
nisi quādo pa-
ter noluit con-
sentire filio ad-
eunti heredita-
tem aliquam, ut
C. de bonis quæ

liber. l. vltim. ad fin. Vel nisi, parente
minus legitimè diuerrente bona filiis
applicentur: ut in authent. ut null. iu-
dic. §. quia verò quidam. idem quan-
do pater contraxit incestas nuptias, ut
in authen. de incest. nupt. §. j.

§ Adde quando relinquitur filio usus-
fructus: quia servitus servitutis esse
non potest. l. j. ff. de ser. leg. Alios casus
vide. per Angel. hic. Syl.

2 a Prospera fortuna. Quid dicemus
in dubio, unde prouenerit? Resp. qui-
dam ex bonis patris præsumitur ha-
buisse, sicut quod vxor habet præsumi-
tur ex bonis mariti: ut C. de don. inter
vir. & vxor. l. etiam. & ff. de don. inter
vir. & vxor. l. Quintus. Nos contrā, &
distingue, an filius sit diligens, vel di-
ues, & pater inops, vel e contra: ut ex
bonis diligentis (aliàs diuitis) quæsi-
tum fingamus: ut Codice, arbit. iur. l. si
defunctus. & ff. de her. ven. l. venditor
ex hereditate. §. sed ubi hereditatem.
ibi, pretium enim hominis, &c. & ff.
ad legem Falci. l. si hæres institutus. in
princ.

3 Dic clarius, quod præsumitur quæ-
situm in dubio ex propria industria,
quando propria industria non habe-
ret secum præsumptionem delicti. d. l.
Quintus. Syl.

4 b Procedat. Collige, peculium aliud
castrense, aliud quasi castrense, aliud
rusticanū, siue paganum: quod diuidi-
tur in profectitium, & aduentitium: ut
Codice de inof. te. l. fin. in princ. de

quibus omnibus dicitur in hoc titulo
quid iuris sit, & C. de bo. quæ lib. l. cum
oportet.

* Hoc quoque. CASVS Seruilus
filium emancipat: quæro quid eman-
cipat? patri suo
acquiret? Ex re-
bus aduentitiis,
quarum usus-
fructum ad pa-
trem pertinere
dicebam, quod
erit quæsitum à
filio, eius usus-
fructus ex di-
milia parte su-
turus est. Ser-
uilius. Vult enim
Imperator hoc
quasi pretium
emancipationis
esse. Cor. vñ.
* Not. summa-
rium. Item, not.

lim habebat, suc-
cessit.

* Hoc quoque c. à
nobis dispositum
est d, & in ea spe-
cie c, ubi i parens
emancipando libe-
ros suos, ex rebus,
quæ acquisitione
effugiebant sibi
tertiā partem re-
tinere (si voluerat)
licentiam ex ante-
rioribus Constitu-

speciem, pro casu & themate poni.
Item, quod hic ponitur liber pro fi-
lio in singulari, quod rari est exem-
pli. Item, quod honor est, esse su-
iuris. Item, quod honor non debet af-
ferre incommodum burſale. Syl.

* c Hoc quoque. scilicet ut parenti-
bus honorem seruemus, & filiis par-
camus.

* d Dispositum est. Codice de bon.
quæ liber. lege, cum oportet. §. cum
autem.

* e Specie. id est, casu. Accur.

* f vbi. In quo.

* g Quæ acquisitionem effugiebant. id
est, patri non acquirebantur, quātum
ad proprietatem. Sed secundum quæ
tempora locum habebat, quod hic di-
citur? Secundum antiqua non: quia
sola castrenſia, & quasi non, acquire-
bantur, de quibus nihil detinebat pa-
ter: ut Cod. de bon. quæ lib. l. cum
oportet. §. primo. secundum moder-
na verò non: quia non erat adhuc
statutum in aduentitiis, ut non acquiran-
tur patri tempore huius legis antiquæ,
quæ recitatur hic. Resp. quatuor iura
hic successiue considerari. Antiquis-
simum, quo sola castrenſia, vel quasi
non acquirebantur, ut §. §. j. Antiquum,
ut tempore Constantini, quo res ma-
ternæ & ex materna linea delatæ, ut
non acquirantur patri statutum est: ut
C. de bo. mat. l. j. ij. & iij. Tertium, quod
hic recitatur: ut pater emancipando
filium de his maternis tertiam teneas

pro premio. Quartum, quo cauetur
ut omnia aduentitia acquirantur filiis,
quantum ad proprietatem, patri, quan-
tum ad usufructum: ex quo corrigi-
tur illud, quod iure antiquo cautum
erat, ut hic, &

§. 5. j. & Cod. de
bon. quæ lib. l.
cū oportet.

N.A. Effugiebant id
est, ex aduenti-
tio: nā antiquo
iure, per eman-
cipationem filij
peculium patri
adquirebatur. l.
j. ff. quā. de
pecul. actio. Sed

Constantini le-
ge, patri daba-
tur triens tan-
tum. d. l. vj. §. cū
autem. Cod. de
bon. quæ lib.

2. Constitutio-
nibus. scilicet,
Constantini an-
te Iustinianum:
ut recitatur C.
de bon. quæ lib.
l. cū oportet.
§. penult.

Quasi pro pre-
tio. Sicut serui
pro capite, id
est, pro liberta-
te dare aliquid
suis dominis so-
lebant. auctor
Plautus.

b Decresce-
ret. arg. contra.
§. de leg. patr.

tur. per totum. & C. de cad. tol. l. vnica.
§. pro secundo. Accurf.

c Dimidiam. Quam semper retinet,
nisi expresse remittat. ut Co. de bon. quæ
lib. l. cū oportet. Accurf.

¶ Dic quod in peculio
profectio est necessē, quod pater ex-
presse retineat: aliās donare videtur. l.
donationes. §. pater. ff. de do. Et est
ratio diuersitatis: quia profectiū pa-
ter potest adimere, & totum ex eius
voluntate dependet: ideo ei non pro-
midit, sicut in aduentio quod pater
non potest adimere: cū proprietatis sit
ipsius filij, secundum Io. Fab.

d Pro tertia. Id est, loco tertiæ, quæ
adebat olim in bonis maternis ratio-

tionib⁹ habebat,
quasi pro pretio^{*}
quodāmodo emā-
cipationis. Et in-
humanū quiddam
accidebat, ut filius
rerum suarum ex
hac emācipatione
dominio pro par-
te tertia^{*} defrau-
daretur, & quod
honoris ei ex emā-
cipatione additū
erat^{*}, quod sui
iuris effectus esset,
hoc per rerum de-
minutionē decre-
sceret^b. Ideoque
statuimus, ut pa-
rēs pro tertia par-
te domini^{*}, quam
retinere poterat,
dimidiā^c nō domi-
nij rerū, sed usufructus retineat. Ita
etenim res inta-
lebat, & pater am-
pliore summa fruc-

ne proprietatis: habet hodie dimidiā^a, ut
usufructus in omnibus aduentitiis: ut
Cod. de bon. quæ lib. l. cū oportet. §.
penultimo.

¶ Item nobis Crassus
ille Romanorū
post Syllam di-
tissimus quam-
plurimos ser-
uos habebat:
Quidnā illi suo
hero acquire-
bant? primum,
inquit, quæcun-
que ex iusta
causa & idonea
ad transferendū
dominium ser-
uis tradebantur,
Crassi fiebant &
inuiti, & igno-
rantis. Secundō
legata, & hære-
ditates, si modō
eas Crassi iussu
adiissent, ne for-
tē cum onere
ac debitis hære-
ditas aliqua
obuenisset. Ter-
tiō, possessionē:
adeō, ut si bo-
na fide rē qua-
sierint, triennio
rem mobilem,
immobile lon-
go tempore v-
suecapiunt. Cor.
vib.

¶ Item nobis ad-
quiratur, quod ser-
ui nostri ex tradi-
tione nāciscuntur:
siue quid stipulen-
tur^a [siue ex dona-
tione, vel ex lega-
to,] siue ex quali-
bet alia causa ac-
quirant. Hoc enim
nobis ignoratibus,
& inuitis obue-
nit: ipse enim ser-
u⁹, qui in potestate
alterius est, nihil

¶ Item nobis ad-
quiratur, quod ser-
ui nostri ex tradi-
tione nāciscuntur:
siue quid stipulen-
tur^a [siue ex dona-
tione, vel ex lega-
to,] siue ex quali-
bet alia causa ac-
quirant. Hoc enim
nobis ignoratibus,
& inuitis obue-
nit: ipse enim ser-
u⁹, qui in potestate
alterius est, nihil

tionē, sed verbis etiam. Item, non so-
lūm dominium, sed etiam possessionē:
quæ tamen est facti. Item, quod seruus
adire non potest, non præcedente iussu
domini. Syl.

e Stipulentur. Et ita obligationem
domino quærit: ut i. per quas person-
no. ob. acqui. circa princ.

f Ex qualibet. Ut per occupationem,
vel specificationem: vel inuentionem:
ut §. de rer. diui. §. serē. & §. cū quis.
& §. thesauros.

g Inuitis obuenit. Sic ff. de acquiren-
do rerum dominio. l. etiam, inuitis. et
ff. de verbor. obligat. l. seruus ve-
tante. Argu. contra ff. de don. l. hoc ius-
re. §. non potest.

¶ D D I

Sol. duo sunt extrema
ja acquirendo, vnum ab eo per quem
nobis acquiritur: alterum ex persona
nostra. quantum ad prius, nobis inui-
tis acquiritur: quantum ad nos contra.
& hoc iure, &
l. inuito. ff. de
reg. iur. A. F.

N. A. Ignorantibus
& inuitis. Quia
cum persona, in
qua i^o dominij
consistit, nō ha-
beant. l. 82. §. vl-
timo. ff. de lega.
21. quicquid ad-
quirunt, ipso
momento do-
mino adquirūt.
l. x. §. vl. l. etiā.
32. ff. de adq. re.
dom. l. seruus.
62. ff. de ver. ob.
a Nihil suū. s.
ad suam utilita-
tē: sed ad domi-
ni utilitatē po-
test: vt j. de Ri.
ser. 6. sed cū fa-
ctū: quē est con-
tra. imō etiā ad
suam utilitatem
quandoque: vt
si dominus ser-
uo legatum re-
linquat: vt C. de

serui
in ser-
uatiōe
ut aliq-
d. serui

h. i. d.
in ser-
uatiōe
ut aliq-
d. serui

neces. ser. l. quidam. §. illo. Resp. Illud
de aqutate, non ratione dicitur: quia
in alimenta erat relictum: vt C. de leg.
l. seruus. & ff. de ali. & cib. leg. l. ser-
uos. aliās autem non tenetur hāres ni-
si velie.

Quod facere debet de
urbanitate, si suam grauare nolit opi.
vt ibi not. glos.

b Sed si hāres. Not. in hāreditate ad-
eunda a seruo tria esse necessaria, quæ
sunt iussus, vt hic: & quod procedat: vt
ff. de acq. hā. l. si quis mihi. §. iussus.
& serui voluntas: vt C. de hā. insti. l.
cum proponas. §. h. in gl. pe. In Trebel-
liana retributione seruo facienda so-
lius domini sufficit voluntas. At in bo-
norum possessione seruo d. lara ser-
uum consentire, & dominum velie, si-
ue ante, siue post, oportet vt ff. de Tre-
l. seruo inuito. & ff. rem rat. hab. l. pen.
In legato non est opus iussione, cum
emolumentum tantum contineatur ff.
man. l. si hāreditatem.

iussu. Quia dominorum conditio- N. A.
nem deteriore facere sua sponte non
possunt. l. conu. res. §. primo. d. de
part.

c Adierit. scilicet seruus.

d Perinde.

rint f, id nos possi-
dere videmur §.
Vnde * etiam per
eos vsucapio h, vel
longi tēporis pos-
sessio i nobis ac-
cidit.

¶ Alienus seruus,
cuius vltima
habemus, non, s.
quod bona fide
videmus, sine libe-
re, hāc tē. & si
quid ex re nostra,
vel ausu opem
efficitur, nobis
quod quod
extra has cen-
sequatur, vt
domino, aut ipi li-
bero homini qua-
ritur.

¶ De iis autē ser-
uis, in quibus tan-

Quandoque nō
perinde: vt si fi-
lio meo substi-
tuam eos, quos
hāredes mihi
fecerim. Nā vo-
cantur ex sub-
stit. qui per se,
nō q per seruos
hāredes sunt: vt
ff. de vul. & pup-
pil. substitut. l.
qui liberis. §.
hec verba. Item
alibi: vt ff. de le-
ga. j. l. cū filio. §.
denique. versi-
psi verō. & ver-
fic. & ideo. Acc-
e Acquiruntur.
Siue seruus rā-
tūm: velit, siue
domin^o rātūm:
vt ff. de dona-
causa mor. l. fi-
& de adi. legat-
l. si seruo cum
libertate.

* p. r. a.
rū r. s. u.
capitū,
re longi
tēporis
possessio
nō nobis
acquiri-
tur.

Possessio. Nō

N. A.

tamen ignorā-
tibus, aut inutilis. l. 53. de adq. re.
dom. Differentiæ ratio est: quia do-
minium est iuris, possessio facti. l. 2. §. l.
41. ff. de adq. posses.

* f Adepti fuerint. s. iussē. secundū
quosdam. Vel aliter. quod dic, vt dixi-
mus. suprā de his, qui sunt sui, vel a-
lie. iur. §. j.

* g Videmur. Etiam ignorantes: vt
ff. de acquirenda possessione. l. tertia.
§. salus.

* Non tamen inuiti, sicut in dominio.
l. prima §. hāc quæ de seruis. ff. de acq.
poss. §. vl.

* h Vsucapio. in rebus peculiarib⁹ sta-
tūm: in dominicis, postquam domi-
nus scit: vt ff. pro so. l. ij. & de vsucap.
l. labro.

* i Possessio. id est, præscriptio, quæ
est effectus longæ possessionis: vt ff. de
vsucap. l. iij.

* De iis autem . . . Flaminius
vsufructum habebat serui cuiusdam
Paphilo. Quot ille de causis Flamini
acquæ

acquireret duabus. Cedo, quibus? Ex re Flaminij, & ex operis suis, veluti, Commisit ei summam rei suae familiaris, curam suarum possessionum, &c. vel Pamphilus sater erat, aut medicus, aut tutor. Quod si-

* *sancti.*

gerendis heri negotiis, aut ex operis suis mercedis habebit, id erit Flaminij.

* *operib.*

quid verò si hereditatem, aut legatum, aut donationem, aut alia denique de causa, quam illis duabus aliquid quaesuerit, cuius id futurum est? Proprietarij. Sequentem §. per se clarum ac dilucidum, magis perspicuum facere non possumus. C. Vib.

* *persecuti.*

a. Tantummodo. ut ff. de donat. causa mortis. l. vltim. & de adi. l. l. seruo. b. Vsumfructum. De eo in quo vsum tantummodo habemus, idic, ex operis tantum non acquirit:

quia opera serui in fructu sunt: ut ff. de usu & hab. l. per seruum. Accurs.

N. A.

Vsumfructum. Inter vsumfructum, & operas serui, tantum hoc interest, quod inter totum & partem. l. iij. & iij. ff. de oper. seruo. Superius tamen Ulpianus distinguit, utrum proprietarij, an usufructuarij contemplatione donatum aliquid sit. l. si serui. 21. & seq. ff. de usufruct. quam distinctionem omittit in fragmentis titulo decimo nono. §. vltimo.

N. A.

c. Ex re. Expone. ut §. §. j.

Extra causas. Rem possessoris, & suas operas. fragm. Vlp. 19. tit.

Ad dominum proprietatis Nisi contemplatione usufructuarij sit institutus, vel aliud sibi datum fuerit: quo casu ex re eius, scilicet usufructuarij sibi

tummodo * usufructum habemus, ita placuit, ut quicquid ex rei c. nostra, vel ex operis * suis acquirant, id nobis adiiciatur: quod verò extra eas causas consecuti sunt, id ad dominum proprietatis d. pertineat. Itaque, si is servus haeres institutus sit, legatumve quid ei, aut donatum fuerit, non usufructuario, sed domino proprietatis acquiritur.

¶ Liber homo, & servus alienus bona fide possessus, acquirunt possessionem ex re ipsius, & ex operis suis, & aliis. Verò casus liber homo acquirit si-

quatum esse videtur, ut ff. de usufructu lega. l. sed & si quid. non tamen usufructuarij iussus sufficit ad adeundam hereditatem: ut ff. de acquirend. hereditate. l. aditio. §. praeterea. Accurs.

ei, & servus domino suo. Itaque non tantum per praedictos acquirunt nobis dominium, sed etiam possessionem. Accurs.

¶ Idem placet f, & de eo, qui a nobis bona fide possidetur, siue is liber sit, siue alienus servus. Quod enim placuit de usufructuario, idem placet & de bona fidei possessore. Itaque; quod extra istas duas causas h. acquiritur, id vel ad ipsum pertinet, si liber est, vel ad dominum, si servus est. Sed bona fidei possessor, cum usufruceperit servum (quia eo modo dominus

possessionem quae sibi, scilicet libero possessore quaeri non possit, cum ipse ab alio possideatur, ut ff. ad legem Iuliam. de adulteriis. lege, sic evenit. Item, praeter usucapionem: quae sibi non quaeritur sine possessione: ut ff. de acquirendo rerum dominio. lege, homo liber. §. quicquid. & ff. de usucap. l. sine possessione. Sed in hereditate per liberum hominem quaerenda sex sunt necessaria: quorum si quid defuerit non quaeritur, scilicet ut mei contemplatione instituat. Item, ut sciat conditionem suam institutus. Item, quod iussu meo adeat. Item, quod volens adeat. Item, quod velit mihi quaerere. Itaque, quod bona fide possideat. Bene dico, quod oportet ut sciat conditionem suam. Nam ignarus suae conditionis

AD IT. Q. Sed abibit iussu domini qui usufructuario restituet. & si nolit iubere, cogetur ut no. eo. tit. de seq. hered. l. si quis mihi. in princip. & in gloss. secunda. & ff. de usufr. lega. l. si serui. Ioan. Fab.

* c. Quid. id est, aliquid.

f. Idem placet. f. Quod ad acquisitionem, ut statim sequitur, nam in alio differt: ut i. eod. §. sed bona fidei.

g. Is liber. Nunc dic, quod diximus §. eod. in princip.

h. Extra istas duas causas. Veluti, si fuerit, haeres institutus, vel legatum fuerit ei aliquid, vel donatum.

i. Si liber est, praeter posses-

Perf. si p. poss. q. tit.

Not. si p. q. tit. si p. q. tit. si p. q. tit.

omnis nulli acquirit, sibi enim non, ut ff. de acq. hære. l. qui putat. §. qui bona fide. & l. vj. §. j. quia se obligari nō voluit. Item possessori non, si non intervenit iussus, ut ff. de acquir. hære. l. si quis mihi bona.

§. iussum. itē & si intervenit: ut ff. de acq. hære. l. vj. §. Celsus. & §. j. nam servili necessitate creditur hoc fecisse: ut ff. de nego. gest. l. at qui. §. si libero. quare non potest acquirere, ut ff. de acq. rer. do. l. homo liber. Si sciat conditionem suam: volēs quærere mihi, quærat sibi: sed restituitur mihi possessori per conditionem sine causa, cuius intuitu fuit institutus sicut, volens quærere possessori, cuius intuitu fuit institutus, iussu, eius adeundo quærat: sed si nō eius cōtemplatione, nihil: ut ff. de acq. rer. do. l. liber homo.

§. si. l. i. liber homo. l. i. homo liber. in pr. Item, potest dici, q. ignarus quærat sibi: ut ff. de acq. hære. l. qui putat. §. de eo. cū non contemplatione possessionis instituat, ut ff. de acquir. hære. l. qui in aliena. in fin.

¶ e Dominus sit. Sic C. de pact. l. traditionibus. Accurs.

¶ b Non possidet. scilicet civiliter, sed naturaliter: ut ff. de acq. poss. l. naturaliter. unde vile interdicitur unde vi sibi datur, ut ff. de vi, & vi arma. l. iij. §. unde vi.

N.A. ¶ Non possidet. Civiliter, sed naturaliter tenet l. xij. ff. de adq. poss. Naturalis possessio, est quæ solo corpore, non animo domini tenetur: Veluti in commodatario. Civilis quæ animo & cogitatione domini. Itaq; alia corporis, alia iuris possessio dicitur. l. nemo. 10,

fit. a) ex omnibus causis per eū sibi acquirere potest. Fructuarius verò vſucapere* nō potest: primū, quia nō possidet^b, t̄ sed habet^c ius vten- di fruendi deinde, quia scit^d servum alienum esse. Non solū autem proprietatis per eos servos, in quibus vſumfructum habemus, vel quos bona fide posside- mus, aut per libe- ram personā, quæ bona fide nobis servit, nobis ac- quiritur, sed etiam possessio. t̄ Loqui- mur autem in v- triusque^e persona secundum distin- ctionem, * quam proximè^f expo-

C. de adq. poss. In vſufructuario deest bona fides; possidet enim pro alieno. l. j. ff. pro emt.

¶ c Sed habet. Sic ff. de acq. posses. l. j. §. per eum. sic ff. qui satis. cog. l. scien- dum. §. ij. Acc.

fuimus: id est, si quā possessionem ex re nostra, vel ex suis operis adepti fuerint.

¶ Per p̄. l. ex- traneā p̄. nam (exceptio proci- ratore, per quem possessio, domini & vſucapiendi cō- ditio nobis con- tur) nihil nobis acquiri potest.

¶ Ex his itaq; ap- parec^g *, per libe- ros homines, quos neque nostro iuri subiectos habe- mus, neque bona fide possidemus: item, per alienos servos, in quibus neque vſumfructū habemus, neque possessionē iustā, nulla ex causa no-

curatorem tantū. Et quis est procu- rator? Procurator (ut ait Cicero pro Cæcinnā) dicitur, omnium rerū eius, qui in Italia non sit, ab iſtne Reipubl. causa, quasi quidā penē dominus, hoc est alieni iuris vicarius. Eius verò, quī præsens erat, dicebatur cognitor. nunc sublata est differētia. omnes enim alie- ni iuris vicarij dicūtur procuratores. Per eos igitur dominium, possessio, & vſucapiendī facultas nobis acquiruntur. Corn. Vib.

¶ g Apparet. §. argu. a contrario sensu sumpto. nam si tantū per dictos ho- mines acquiruntur, ergo non per alios: ut ff. de offic. eius cui man. est iur. l. j. in princ. & suprā de tute. in princ.

¶ Nulla ex causa. Nisi nominatim & is procuratio data sit. Itaque emere, ven- dere,

¶ d Quia scit. Unde non vſu- capit. cum ma- iam fidem ha- beat: ut suprā de vſufr. in prin.

¶ Sed etiā pos- sessio. Nam quæ naturaliter ad- quiruntur, veluti possessio, per quemlibet vo- lentibus nobis acquiruntur l. liij. ff. de adqui- rer. dom.

¶ e In vtriusq;. Nota de tribus, vtriusque dici. Vel melius dic, vtriusque, fru- ctuarij, & bonæ fidei possesso- ris.

¶ f Proxime. Ut suprā eod. §. de his. & §. idem placet.

¶ Ex his itaque. Nihilne ergo per extraneam per- sonam acquire- re possumus? ni- hil, nisi per p-

N.A.

¶ parec.

¶ Argumē- tū a cō- trario sensu est in iure validū

N.A.

dere, locare, conducere etiam absentes possumus l. j. §. ult. ff. de contrah. empt. Societas per nunciū contrahitur l. iij. ff. pro socio. Neque obstat l. quæcunque. ff. de oblig. & actio. Quia procurator non ex sua, sed ex nostra persona nobis acquirit. Actio denique vni quæ sita, in alterum transferri, nisi per cessionem, non poterat.

^a Acquiri. Falsit in iure & curatore, & similibus personis, ut dicemus j. de inu. stip. §. si quis alij.

N. A. Ignorantibus.

Quia procurator domini voluntatem habet. l. possessio. 49. §. 2. de acquir. poss. ff.

^b Possessionē. C. de acq. pos. l. j. & ff. de acquir. poss. l. possessio

quoque. §. & si possit, ut possessio.

^c Diui Scueri.

N. A. Cuius fuit rescriptum necessarium, non modo in civili, verum etiam in naturali possessione l. solutum. ff. de pignor. actio. l. j. C. hoc titulo.

^c Constitutionem. Quæ est C. per quas perso. nob. acq. l. j.

^d Hæc gl. male loquitur: quia illa lex non est Seneri: unde debuit allegare l. j. C. de acq. poss. Syluest.

^d Per hanc. Ita quod & per procuratorem, namque sola possessio (cum res inanimata sit) mihi non quæritur, nam & per traditionem res mihi quæritur, & possessio, sed illa eadem, & per me acquiritur: ut supra de rer. di. §. per traditionem. & supra. eod. in princip. Alij dicunt, ut Azo per solam possessionem acquiri dominium: ut hic, & C. eod. l. j. Sed ibi non dicit simpliciter excepta possessione, sed dicit exce-

bis acquiri possesse. Et hoc est quod dicitur, per extraneam personam nihil acquiri posse: excepto eo, quod per liberam personam, veluti per procuratorem, placet non solum scietibus, sed & ignorantibus nobis acquiri possessionem^b, secundum diui Seneri constitutionem^c: & per hanc^d possessionem, etiam dominium, si dominus fuerit, qui tradidit: vel usucapionem, aut longi temporis prescriptionem^e, si dominus non sit^f.

^g Haec gl. est, a nobis acquirenda res, ut supra.

pra causa possessionis. id est, dominio, quod est causa possessionis, secunda post usucapionem: ut ff. de usucap. l. iij.

Usucapionem. Quia possessio bonam fidem non requirit: Usucapio, requirit quæ in ignorantia nulla est l. ij. ff. pro empt. Usucapio igitur ignoranti non quæritur, nisi in causis peculiaribus l. si emptam. 47. ff. de usurpat.

^g Haftenus^{*} tantisper admonuisse^f sufficiat quæ admodum singulæ res nobis acquirantur & nam legatorum ius^h quo & ipso singulæ res nobis acquiruntur: item fideicommissorum, ubi singulæ res nobis relinquuntur, opportuno inferiore loco referemusⁱ. Videamus itaque nunc, quibus modis per vniuersitatem res nobis acquirantur. Si cui ergo hæredes^k facti simus, siue cuius bonorum^l possessionem petierimus, vel si

res nobis acquiruntur, quum vna acquisitione omnia bona alicuius defuncti nobis acquiruntur. Corn. Vlb.

^f Admonuisse. supra de rer. diuis. §. singulorum.

^g Acquirantur. Per vos, & alios ut in tit. isto.

^h Nam legatorum ius. Respon. tacite obiectioni, quæ fieri posset de singularibus acquisitionibus legatorum.

ⁱ Referemus. Ut infra de leg. per totum. & infra de sing. rebus per fideicom. relict. per totum.

^k Hæredes. scilicet de iure civili: ut infra de hæred. instit. usque ad tit. de bon. poss.

^l Bonorum possessionem. §. de iure prætorio: ut infra de bon. possess. per totum tit.

N. A.

et Gl. in lib. 1. tit. 3.

N. A.

a Arrogauerimus. infra de acquisitione. per arrog. per totum.
b Addicta fuerint. infra de eo cui li. causa bona addit. per totum.
c Ex testamento. De quibus vsque ad tertium librum dicitur.

DE TESTAMENTIS ORDINANDIS.

Iste titulus & sequentes continentur per Imperatorem: ut Tit. j. §. fin. dic. ut ibi. Vel dicas sic, & familiarius. Dicitur est supra in fin. tit. precedentis, & per vniuersitatem res nobis acquiruntur: & per hereditatem, & alios modos ibidem positos. Verum quia hereditates quandoque deferuntur ex testamē-

to, & quandoque ab intestato, ideo primo requiritur videre de testamentis,

Testamentum. Totus iste tit. diuiditur principaliter in tres partes.

Nam primo ponit siue derivationem, siue etymologiam testamenti. Secundo, de testamētis inscriptis tam de iure veteri, quam de iure nouo. Tertiò de testamento nuncupatio. Secunda ibi, Sed ut nihil. Tertia ibi, Sed illa quidem. Item, secunda pars principalis subdiuiditur. Nam primo recitat ius antiquum, & multiplicem ordinationem testamentorum: & eorum nomina cum eorū correctione. Secundo, de sigillatione facienda per testes. Tertiò, qui testes possunt adhiberi, & qui repellantur in testamento. Quarto, & non refert, in qua materia testamētum scribatur. Quintò ponit vnum casum, & de vno testamento possunt fieri plures scripturae. Secunda ibi, Possunt autem. Tertia ibi, Testes autē. Quarta ibi, Nihil autem. Quinta ibi, Sed & vnum. Item, hæc principaliter subdiuiditur in nouem partes. Primo, ponit etymologiam vocabuli. Secundo, recitat duo genera testamentorū, quæ olim serua-

bantur. Tertiò, recitat tertium genus testamentorum, quod etiam iure civili fuit introductum. Quarto, ponit duo genera testamentorū in difficultudinem abiisse. Quintò, ponit qualiter tertium

est initium de ordinandis testamentis exponere.

TIT. X.

DE TESTAMENTIS ORDINANDIS.

¶ Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri voluit. §. si de testam.

Testamētum * ex eo appellatur, quod testa-

scribat nomen hæredis. Secunda ibi, Sed ut. Tertia ibi, accessit. Quarta ibi, Sed illa. Quinta ibi, Quod verò. Sexta ibi, Postea. Septima ibi, Sed cum paulatim. Octaua ibi, ut hoc. Nona ibi, Sed his omnibus.

C A S S I O Quum de testamentis dicere incipias, rectum est à definitione exordiri. Quid est testamentum? Est testatio, id est declaratio per testes facta, mentis, id est voluntatis nostræ. At quælibet actio adhibitis testibus facta, testamentum ergo diceretur. Addendum fuit ex Vlpiano, quod Tribonianus magister barbarus & indoctus præterminis, De eo quod quis post mortem suam fieri velit. Sed estne coniunctum hoc vocabulum ex Testatio, & Mens? minimè, non magis, quam Mutuum ex Meum & tuum. Sed quod hæc vis est vocabulorum, quo melius eam intelligamus, inseruit veteres in istiusmodi definitionibus: quas ad Grammaticorum præcepta dirigere, hominis esset superstitiosum. Cætera ab interpretibus explicanda sunt, neque nostram operam recipiunt: non magis, quam in seq. §. Corn. Vib.

genus partim desit per desuetudinem. Sextò, qualiter postea fiebant testamēta de iure prætorio. Septimò, qualiter in cōfectione testamentorū ius civile & prætorij coniunctū est, & etiam constitutiones imperiales. Octauò, magis declarat, qd est de iure civili, & quid de prætorio: & quid de iure constitutionū in formatione testamenti. Nondò, * **Ex Vlpiano** qualiter per cōstitutiones Imperiales additū est, & testator

¶ Not.

Id est, in procinctu. Gellius lib. 17. cap. 25. & Festus. Per id tempus rogati praelibantur. Itaque praelium inituri rogati praeingebant: ut idem Festus, & Plutar. in Coloriano.

2 Accessit. Similiter de iure civili.

3 Per as, & libram. Proprium nomen testamenti.

4 Evenditione. Sic ē. quibus mod. ius patr. pos. sol. 5. prae-terea.

N.A. 1 Imaginariam. Quae dicis causa fiebat.

2 Libripende. id est, aestimare, qui libripēdebat, vel aestimabat familiam vno nūmo: deinde emptor manumittebat totam familiam, cum omnibus bonis.

3 Adde quod non manumittebatur: sed vēdebatur familia aestimata heredi futuro: vel si habebat filios, illi emancipabantur antiquo iure, ut declarat hic Iason. Syl.

4 Civibus Romanis. id est liberis hominibus: ut supra de lib. paragrapho fin.

5 Puberibus. 5. quibus mod. ius patr. fin. in principio.

6 Familiae. i. hereditariae. ut ff. de ver. significat. l. pronuntiatio. 5. Familiae. Accurs.

7 Emptor. Qui erat loco heredis: ut ff. sed neque Accurs.

N.A. 8 Familiae emptor. Familiae nomine non hereditas, sed res hereditaria signifi-

batur. Accessit de inde tertium genus testamentorum, quod dicebatur per as, & libram³: scilicet, quod per emancipationem, id est, imaginariam⁴ quandam venditionem agebatur, quinque testibus, & libripende⁵, civibus Romanis⁶, puberibus⁷ praesentibus, & eo, qui familiae⁸ emptor⁷ dicebatur. Sed illa quidem priora duo genera testamentorum, ex veteribus temporibus in desuetudinem abierunt. Quod verò per as, & libram³ fiebat, licet diutius permāserit: attamen partim^k & hoc in usu esse desit. Sed praedicta¹ quidem nomina testamentorum ad ius civile^m referebantur. Posteaⁿ verò ex edicto Praetoris forma alia faciendorum testamentorum introducta

cantur. l. 195. §. ff. de ver. sig. Hic adhibebatur tantum dicis causa: non ut hereditas & ius testatoris emeret, sed res hereditaria. Nam alius heres occultus scriptus erat in tabulis. ut Plutar. no. at

est. iure enim honorario^o nulla emancipatio desiderabatur: sed seipsum testium signa sufficiebant: quum iure civili signa testium non essent^{*} necessaria.

9 Testamentis in scriptis solentur. Partim iure civili, partim sacris constitutionibus. & Praetorio iure mutatis, conficitur autem tale testamentum septem testibus scriptum vno contentum. Quam adhibitis, & facto testamento subscribentibus, ac deum illud suis sigillis manentibus.

10 Sed quum paulatim, tam ex usu hominum, quam ex constitutionum emendationibus coepit in unam consonantiam ius civile, & praetorium iungi: constitutum est, ut vno eodemque tempore (quod ius civile quodammodo

ris prudentia.

11 Honorario. i. praetorio. ut ff. de iure natu. 4. praetorium.

Constitutum est. Ius testamentorum tri- N.A. tus ex triplici iure ita constitutus est, ut à testibus septem, nullo autem interposito subscribatur, & obsequetur, heredisque nomen vel à testatore, vel ab aliis ad-

lib. de sera Dei vindicta: ne scilicet, illius vitæ à subditis vel legitimis heredibus insidie fierent. Lex XII. Tabularum erat. Cum nexum facies, mancipiumque, ut lingua nuncupassit, ita ius esto.

12 Libram. scilicet, quata. i. estimata rem & dicitur libra, hereditas: quia sicut libra dividitur in XII. uncias, ita & hereditas. ut de her. inst. §. hereditas. unde dicitur ad quata libra. id est, hereditas estimata.

13 Diutius. Suetonius in Nerone. Domitius emptor familiae, pecunia in testamento Augusti fuit.

14 Partim. Quia numerus testium remansit. 15 Sed praedicta. Alias praefata. & ita allegatum quandoque inuenitur.

16 Ad ius civile. scilicet, quia ius civile inuenit.

17 Postea. scilicet, media in-

scribatur. l. 28. & l. seq. C. h. t. sed nouel. 119. statuit satis esse, si nomen hæredis etiam per alium scribatur.

¶ 2 Quodammodo. Quia cōputato libri-pende & emptore. septē merant. Accur.

¶ Adde q̄ hanc gl. con. muniter reprehenditur, quia emptor nō erat in numero testiu. § sed neque. l. eo. Item, nec iure antiquo septē erāt: quia nūc à Præ-tore inuēt^o est, vt hic dicitur, l. bi, & testiu numer^o ex edicto Prætoris. Syl.

¶ vi. ¶ b Subscriptio-ne. Vt subscribeat se testamēto affuisse, & cuius sit: vt ff. eo. l. pen. & antepen.

¶ c Cōstitutionibus. Vt Co. de testam. l. hac cō-sultissima.

¶ d Vno cōtex-tu. i. nullo actu interposito, nisi necessario natu-re: vt ff. eo. l. hæ-redes. in fi. & C. eo. l. cum anti-quitas. Accur.

¶ e Testatoris.

Si potest: vt C. eo. l. iubemus.

¶ f Testium. Si nō potest testator scribere. Sed hodie indistinctē per alium scribere potest nomen hæredis: vt in authen. vt spons. l. ar. §. quia verò.

¶ g Tenorem. Est autem tenor, si potest scribere, faciat aliās dicet corā testibus, & scribetur per aliquem, vel per aliquos de eis, aliās non valet, imò falsi pōna tabellio teneretur: vt C. eo. l. iubemus in fin. Accur.

A D D I T I O. Quod est verum, quādo solennitas non fuit obseruata, nec scripta in testamento: secus, si fuit obseruata, licet non scripta: vt l. si libratius. ff. de regu. iur. Angel.

¶ Possunt autem. ¶ F M A. Quid ait in summa? Septem illi testes possunt & suo anulo & pluribus, & suo, & alio-signare. Cor. Vibul.

¶ Nor. quod si sint septem anuli vna

sculptura, valet sigillatio. Item, quod valet argumentum à possibili. Itē, quod valet argumentum de maiori ad minus affirmatiue. Sylu. Aldobr.

¶ h Anulo. f. habente characteres, qui

signatorius dicitur & sic est in eo sigillum: nō autē alio signo: vt ff. eo. l. ad testium. §. signū. & de verb. sign. l. signatorius.

¶ i Testamentū. Vel etiā linteū, f. quo inuolutū est testamentū: vt ff. eo. l. ad testium. §. fin.

¶ Vna sculptura. H. d.

ra. xpxaxx

Vlp. appellari in

l. 22. §. signū. ff.

h. t. Hi dicuntur

signatorij anu-

li. l. signatorib^o.

ff. de ver. si. l. ar-

gumento. §. or-

namiento. ff. de

aur. & arg. leg.

¶ k Visū est. Hæ-

ratione, & cum

tribus, vel pau-

ciorib^o, vel plu-

ribus potest si-

gnari testamen-

tū: arg. j. man. §.

is qui exequi-

tur. alij dicunt

rātūm cū septē, vel vno debere signari.

¶ Testes autem. C A S V S. Quæro,

possuntne omnes promiscuē adhiberi,

testes? non, sed ij duntaxat quos insti-

tutæ hæredes possumus, aut qui ipsi

nos hæredes instituere possunt. Quin-

imò ex iis quoque, qui institui pos-

sunt, nonnulli idonei non sunt testes,

vt mulier, impubes, seruus, furiosus,

prodigus, &c. Sequens §. exponitur per

casum, siue exemplum. Cor. Vib.

¶ Nota, quod mulier non potest esse

testis in testamento, propter sexus

fragilitatem. Item impubes, propter

imbecillitatem ætatis. Seruus, quia

testamentum est iuris ciuilis, quo iure

serui pro nihilo habentur. Furiosus,

quia non est mentis compos. Mutus,

quia nō potest exprimere mentis con-

ceptū. Surdus, quia non potest audire

nomen hæredis; is cui bonis est in-

terdi

¶ Adde quod solutio est: quia opinio erat vnius tantum, hic omnium: quo casu plus operatur veritas, sicut etiam praesertur communis error veritati, quando Reipub. interest, prout in casu textus nostri propter observationem testamenti. l. vel negare. ff. quæ ad test. aper. & propter validitatem actus, vel citationem dñi. l. iij. ad Maced. alias enim magis attenditur veritas. Syl.

N.A. ¶ Subvenire. Nō igitur ipso iure testamentū valebat, sed ex Principum rescripto conuulsi: praesertim propter communem de ipsius statu exilium rationem. vt l. ij. ff. de off. Præti. ¶ a Signaretur. Quidam hoc intelligunt generaliter verum: vt siue ostendatur testamentū in scriptis conditū, siue nūcupatiū, debeat ei credi, siue de-

serint testes esse, siue nō. & sic se habet consuetudo: vt argu. C. de edi. diui. Adri. tol. l. si. & C. de don. l. in donationibus. & arbit. tut. l. fin. Nos contra. l. in nuncupatio de iure, & quod hic dicitur. in testamento condito in scriptis loquitur. [Adde hoc verum in testamento in scriptis redactō per publicum tabellionem: alijs enim quamvis esset in scriptis, omnino deberent recognosci signa: ita hanc gloss. intelligit Bart. in l. j. C. eo. Syl.] In nuncupatio etiam si proferatur, non debet ei credi sine testib: cum in eis consistat tantum substantia testamenti. [Adde quod gloss. communiter reprobat in l. heredes palam in principi. ff. eo. Syl.] Ipsum tamen valet, licet probatio deficiat vt ff. de test. tut. l. duo. Quid si seruus factus est, vel infamis, & veli: recognoscere sigillū suū: Respondi. non admittitur: vt ff.

de Carbon. edi. l. Carbonianum. §. dux autem sunt causæ.

¶ Adde quod hæc gloss. communiter reprehenditur: quia quando testis adhibetur ad solennitatem, conditio eius inspicitur tempore, quo adhibetur, secundum doct. in l. j. C. eo. Syl. ¶ b Omnium consensu. Nota errorem prodesse: vt ff. de supel. l. iij. in si. & C. de lat. lib. tol. l. vnic. §. sed & si quis. & ff. de of. Præti. l. Barbarius. Et error communis facit ius, vt patet his versibus: Error communis efficit, vt maneat testificans seruus, qui liber creditur esse, ¶ Pater. CASVS. Marcellus testamētū fecit, testes adhibuit Valerium eiusq; filium aut duo fratres eiusdem patris potestati subiectos. Quæro, nū illud testamētū valeat? Valet, in-

¶ Testamētarij testes esse nequeunt, qui in testatoris est potestate, & qui testatorem in potestate habet, item hæres scriptus, & qui in sacris eius sunt: quive eum habet in potestate, & fratres sub iisdem patris nexibus existentes quibus hæres.

quit, quoniam alieno in testamento plures testes ex vna domo adhibiti, nō incurrunt in suspitionem. Cor. Vib. ¶ In vno. Tribonianus rectius, & planius Ulpiani locum sic emendasset, atq; descripsisset, in alieno. l. pater. 17. ff. de testib. sumpta ex fragmentis tit. 20. §. pater, vbi pro Pariter, lege Pater. ¶ c Alieno. Aliud si in suo: vt l. j. proximi. §. & ff. de test. l. testis.

A D D I T I O. Domesticum testimonium est, eorū demum, qui sub eadem potestate sunt, patria vel dominica: aut quorum alter sub alterius est potestate. Theophilus.

¶ In testibus. C. A. §. c. Tueretius testamentū fecit: in eo filium suū, quem in potestate habebat, testē adhibuit, valēne testamentum? minime. nā nec pater filio, nec contra filius patri idoneus testis est: ne ob coniunctionē atq; vnitatē perso-

personarum merentur. Quid verò? Sulpitius veteranus miles erat, qui honore ac fortiter obita militia missione ab Imperatore acceperat. Is de rebus, quas in castris ac militia quaesivit, testatur: potestne

paterem, aut fratrem, qui subiectus patri sit, adhibere testem? minimè. Parentem enim & hic timeatur imperium: & domesticum est testimonium, cui fides generaliter derogatur. Cor. Vibul.

N.A. † In potestate. Quia non est testis idoneus, cui imperari testimonium potest.

‡ a Post missionem. Id est, remissionem. aliud autem ut ff. eo. l. qui testamento. §. per contrarium. in glo. posse.

AD DITIO. Et est ratio secundum gl. ibi, in verbo posse. quia tunc testes neque rogati,

neque ad solennizandum actum exiguntur: quamvis duo requirantur ad probandum veritatem. Angel.

N.A. † Post missionem. Quo tempore iure communi testatur. §. primus. tit. proximo infra. An igitur pater filio post missionem testis esse non potest. In militia, & castris, propter privilegium potest. l. eo. §. 2. ff. hoc tit.

‡ b In ea re. Idem & in aliis ut C. de test. l. ij. Sed quis est domesticus? Resp. colonus & adscripticius, vel similes ut C. de his qui ad eccl. consu. l. §. 5. sanè enim si servus, & C. de quest. l. pridè. Itè, vxor marito, & ecotraxit §. de usu, & habita. §. itè is. Itè, seruientes, siue dapiferi ut ff. de pœnis. l. respiciendum. §. furta.

‡ Adde meliorem gloss. in c. in literis. de testib. & in summa iij. questione quinta. quod illi dicuntur domestici, quibus ratione patrie vel dominice potestatis imperari potest: & omnes qui in do-

mo habitant. Syluest.

‡ Sed neq. Metellus testamentum fecit, in eoque heredem Titium scripsit. potestne Titius ei testamento adhiberi testis? non modo non potest, sed ne is quidè, què in potestate habet, neque is cuius in potestate est, neque frater eius, qui in eiusdem potestate est. Et quum olim absurdè permitteretur heredem, cuique in eius potestate esset testes esse, veniit Imperator ne testes post hac adhiberentur. Duo seq. §. lumè interpretationis nò considerat. Co. Vib.

‡ c Neq. is. Nota quod his tribus modis dicitur quis contingere in potestatem. ‡ d Adhiberi. Quia eorum negotium est, cum & lucrum & damnum ad eos pertinet. ff. quando appellan. sit. lege prima §. in propria. & verè eorum: quia, &c.

‡ e Agi. Cautè ponit agi, cum sit generalissimum ut ff. de verb. sign. l. Laqueo ij. in prin. & l. verbi. habet enim se ad hoc testandi, & contractus. ‡ f Conturbatum. Nam olim hæres in duobus primis generibus testamentorum poterat esse testis: in tertio verò ille, qui erat loco hæredis, non poterat esse testis, & sic erat turbatio iurium, & ad eius similitudinem verus hæres hodie testis non erit, ut sequitur.

‡ g Familiae emptorè. Dicitur ille, qui constituebatur hæres per as & libram.

‡ h Metellus testamentum fecit, in eoque heredem Titium scripsit. potestne Titius ei testamento adhiberi testis? non modo non potest, sed ne is quidè, què in potestate habet, neque is cuius in potestate est, neque frater eius, qui in eiusdem potestate est. Et quum olim absurdè permitteretur heredem, cuique in eius potestate esset testes esse, veniit Imperator ne testes post hac adhiberentur. Duo seq. §. lumè interpretationis nò considerat. Co. Vib.

‡ i Not. q. principale negotiū testandi agitur inter hæredem & testatorem, eaq; ratione hæres à testimonio repellitur. Item, not. q. leges cor recte non sunt scribenda in libro legum. Sylu.

‡ k Familiae emptorè. Dicitur ille, qui constituebatur hæres per as & libram.

‡ l Metellus testamentum fecit, in eoque heredem Titium scripsit. potestne Titius ei testamento adhiberi testis? non modo non potest, sed ne is quidè, què in potestate habet, neque is cuius in potestate est, neque frater eius, qui in eiusdem potestate est. Et quum olim absurdè permitteretur heredem, cuique in eius potestate esset testes esse, veniit Imperator ne testes post hac adhiberentur. Duo seq. §. lumè interpretationis nò considerat. Co. Vib.

N.A. † Repellebant. Vide Ulpianum tit. 20. §. qui in potestate. & §. seq.
‡ a Hæredi. Qui erat ex primis duobus generibus testamentorum.

N.A. † Concedebant. Vt Cic. in orat. pro Milone, Cyri testimonium palam obsignari, cum Clælio, & illi hæredem, & me scripserat.

§ h. Abuti. Sic C. de cad. tol. l. vnic. §. j. & ff. si fa. sunt. fec. dic. l. si. & §. quibus ex cau. ma. non licet. §. j. Accur.

‡ c Legatariis. Discrepant hi iure veteri à fideicommissariis, vt j. de fideicō. hæ. §. præterea. Sed hodie non, vt j. de leg. §. sed non vsque. quidam. §. hunc intelligunt, quādo legatū fuit repetitū à succedentib⁹ ab intestato, vt tunc nō videatur ferre testimonium in testamento iure: quia iuris successor est, q in quota parte hæres institutus est Accurs.

‡ d Non iuri. Sed rei, & sine onere: vt ff. mād. lege, si hæreditatem.

AD D I C T O. Per hoc patet secus esse in fideicommissario vniuersali: quia habetur loco hæredis. §. restituta. j. de fidei. hæ. Ioan. Fab.

N.A. † Quia non iuris. At donatarius similiter successor est singularis, legatarius, accessor. Potissima testamenti pars est hæredis institutio: præterea, legatum ex hæredis institutione, & aditione pendet. l. tertia. ff. de his que in testam. delect.

‡ e Constitutione. Græca, vel dic de illa, quæ est ff. eodem. l. qui testamento. in principio. quæ est Iustiniani

per approbationem: vt Codice de re. iur. enucl. l. prima. §. sed si. in fin. vers. omnia enim merito. prima uerior.

‡ f In potestate. Item tabellioni: vt ff. eodem. lege Domitius. Accursus.

‡ Declara hanc glossam, vt per Io. de Pla. hic. Sylu.

‡ g Damus. Codice de testibus lege, omnibus. contrā. Sol hic agitur de viribus testamenti inter hæredem, & alium agentem contra testamentum aliis coniunctus pro coniuncto non feret testimonium, id est, vnus legatarius alij. Et secundum hoc falso hic sumitur argu. quod socius in causa socij admittitur in testimonium. Vel dic, hoc speciale, vt coniunctus pro coniuncto admittatur quāsi in re sua, fauore testamenti & vltimæ voluntatis, quæ debet dominari, si legitima

‡ Legatariis & autem & fideicommissariis (quia non iuris & successores sunt) & aliis personis eis coniunctis testimonium non denegamus: imò in quadam nostra constitutione c, & hoc specialiter eis concessimus. Et multo magis iis, qui in eorum potestate sunt, vel qui eos habent in potestate, huiusmodi licentiam damus.

est: vt Codice de legat. l. cum quæstio. in fin. & erit bonum argum. supra dictum. Sed argum. contra est. Codice de test. l. quoniam. in fin. Sed respondeo, finis illius legis non refertur ad totum, quod erat dictum. Distingue tamen, an lucrum redeat ad eum socium. vt tunc non admittatur: aliās sic: vt ff. quando appel. sit. l. j. §. in propria.

‡ Adde quod communis opinio est, quia non interrogantur directè super legato. sed in consequentiam, secundum gloss. in d. l. in omnibus. quæ communiter approbatur. Syl.

‡ a In

¶ In chartis. Sic supra de rerum di-
visis. litera. Accurs.

¶ Et sic in chartis etiam
ratis fecit tamen in aliis instrumen-
tis. Angel.

¶ Sed & vnum.

¶ Minus Rom. co-

gitur in Perside

proficisci, po-

testne testamen-

tum suum in duo-

bus codicibus

scribere, ita ut

alterum secum

deferat, alterum

domi reliquat:

& post mortem

suam altero amis-

so valeat alter,

æque ac si uter-

que extaret? po-

test. Itaq; Cels.

Augustum scribit

Suetonius testa-

mentum suum duo-

bus codicibus

scripsisse, atque

apud Vestales

deposuisse. I-

temq; Tiberium

duplex testamē-

tum fecisse: &

alterum sua, alte-

rum liberi ma-

nu, sed eodem

exemplo scripsis-

se. Cor. Vib.

¶ Not. quod v-

no eodemq; testamento plures feri

possunt scripturæ: quia semper intelle-

ctualiter erit vnum testamentum. Itē,

quod pluralitas scripturarum non fa-

cit præsumi pluralitatem factorum.

Item, quod quandoque est necessarium

confici plures scripturas. Item, quod

in multis est periculum homini. Item,

quod innumerabile dicitur, quod dif-

ficiliter numeratur. Syl.

¶ Et vnum. Sic ff. eod. l. vnum.

N.A.

¶ Pluribus codicibus. Siue exemplis,

quia pro visis tabulis habendum est,

& utrumque supremum habetur. l. j. §.

iiij. ff. de bonor. poss. secund. tab. Exem-

plar autē est, ex quo describitur exem-

plum. d. l. j. §. iiij. de bon. pos.

¶ Quod. s. ut pluribus codicibus fiat.

¶ Imminent. Sic in authen. de con-

sang. & uter. frat. §. quia igitur. vocis.

§. igitur. ibi, multæ namque sunt ho-

mini. Sed nunquid ex his exemplis
probabitur? Respon. non sine authent-
tico: ut in authen. ut spon. lat. §. & hoc
insuper. & ff. de fide instru. l. quicun-
que. & ff. de bon. poss. secundum tab. l.

ij. §. sed & si v-

nū. sed hic am-

bo sunt princi-

palia. Accurs.

¶ Adde quod

hæc opinio cō-

munitur tene-

turq; enim ita

disposuit hic

testator: ut in l.

j. §. si quis duo-

b. ff. de bon. pos.

secund. tab. Syl.

¶ Sed hæc qui-

dem. c. a. v. §.

Testamentum a-

liud est scriptū,

aliud nuncupa-

tium. De scri-

pto hæten^o ex-

plicatū est. Nun-

cupatur autem

testamentū hoc

modo, Tabulas

testamenti testa-

tor tenēs, ita di-

cit, Hæc ut in ta-

bulis, cerisve

scripta sunt, ita

do, ita lego, ita

testor: itaq; vos

Quirites testi-

monium præbi-

tote, quæ nūcu-

pacio, & testatio vocatur. Vlpian. in

epi. titul. xx. At imperator etiam si

nihil scribatur, modò testator volun-

tatem suam lingua (ut aiunt) nuncu-

pet, atque exprimat, præsentibus se-

sibus, valere testamentum iussit. Cor.

Vibul.

¶ Not. duplicem speciem testamento-

rum: in scriptis, & nuncupatiū. Item,

quod in eo requiruntur septem testes.

Item, quod testamentum nuncupati-

um totum est de iure civili: nec par-

ticipat cum iure prætorio. Syl.

¶ Septem testibus. Quandoque nul-

lus vocatur, ut si miles moriatur in

hælo: ut not. C. de test. mili. l. milites.

quandoque vnus, ut Imperator: ut Co.

eod. omnium. quandoque duo, ut inter

filios: ut C. eo. l. hac consultiissima. §.

ex imperfecto. Vel si in tentorio faciat

testamentum miles: ut ff. de milita-

Q. 4